

TÜRK KÜTÜPHANECİLİĞİ TURKISH LIBRARIANSHIP

TÜRK KÜTÜPHANECİLİĞİ / *TURKISH LIBRARIANSHIP*

Yayımlayan / *Publisher*: Türk Kütüphaneciler Derneği / *Turkish Librarians' Association*

Cilt / *Volume* 35 • Sayı / *Number* 4 • Aralık / *December* 2021

İçindekiler / *Contents*

	Sayfa / <i>Page</i>
Editörden / <i>Editorial</i>	
.....	546
Hakemli Yazılar / <i>Refereed Papers</i>	
Veli Özcan Budak Geçici Bilgi İhtiyacının Giderilme Sürecinde Kullanıcı Okuma Davranışlarının İncelenmesi / <i>Examination of User Reading Behaviors in the Process of Meeting Ad-hoc Information Need</i>	547
Görkem Arslan ve Tolga Kargın Öğretmenlerin Kitap Önerisinde Kullandıkları Ölçütlerin Çocuk Edebiyatının Temel İlkelerine Göre İncelenmesi / <i>Examining the Criteria Used by Teachers in Suggesting Books Based on the Main Principles of Children's Literature</i>	567
Okuyucu Mektupları / <i>Reader Letters</i>	
Sinan Barış Tan Zeynep Sezen Tan Özyaşam (1946-2021) / <i>Zeynep Sezen Tan Autobiography (1946-2021)</i>	589
Sema Tutumel Ayhan Sezen Tan Anısına / <i>In Memory of Sezen Tan</i>	591
Nazan Özenc Uçak Sezen Tan'ın Ardından... / <i>After Sezen Tan</i>	594
Nazlı Alkan Sezen Tan'ı Anarken / <i>Commemorating Sezen Tan</i>	596
Üstün Yıldırım Sezen Doğanç - Bir Sessiz Ölüm / <i>Sezen Doğanç - A Silent Death</i>	600
Gülbin Baydur Sezen Tan / <i>Sezen Tan</i>	604
Mehmet Tayfun Gülle Mehmet İsmet Binark Özyaşam (1941-2021) / <i>Mehmet İsmet Binark Autobiography (1941-2021)</i>	606
Mutlu Binark Mehmet İsmet Binark'ın Anısına: "Nefes Alır Gibi Çalışmak" / <i>In Memory of Mehmet İsmet Binark: "Working Like Breathing"</i>	609
İ. Aydın Yüksel Mektup / <i>Letter</i>	621
Yaşar Tonta İsmet Binark'ın Anısına / <i>In Memoriam: İsmet Binark</i>	625

İçindekiler / *Contents*

	Sayfa / <i>Page</i>
Editörden / <i>Editorial</i>	
.....	546
Hakemli Yazılar / <i>Refereed Papers</i>	
Veli Özcan Budak Geçici Bilgi İhtiyacının Giderilme Sürecinde Kullanıcı Okuma Davranışlarının İncelenmesi / <i>Examination of User Reading Behaviors in the Process of Meeting Ad-hoc Information Need</i>	547
Görkem Arslan ve Tolga Kargın Öğretmenlerin Kitap Önerisinde Kullandıkları Ölçütlerin Çocuk Edebiyatının Temel İlkelerine Göre İncelenmesi / <i>Examining the Criteria Used by Teachers in Suggesting Books Based on the Main Principles of Children's Literature</i>	567
Okuyucu Mektupları / <i>Reader Letters</i>	
Sinan Barış Tan Zeynep Sezen Tan Özyaşam (1946-2021) / <i>Zeynep Sezen Tan Autobiography (1946-2021)</i>	589
Sema Tutumel Ayhan Sezen Tan Anısına / <i>In Memory of Sezen Tan</i>	591
Nazan Özenç Uçak Sezen Tan'ın Ardından... / <i>After Sezen Tan</i> ...	594
Nazlı Alkan Sezen Tan'ı Anarken / <i>Commemorating Sezen Tan</i>	596
Üstün Yıldırım Sezen Doğanç - Bir Sessiz Ölüm / <i>Sezen Doğanç - A Silent Death</i>	600
Gülbün Baydur Sezen Tan / <i>Sezen Tan</i>	604
Mehmet Tayfun Gülle Mehmet İsmet Binark Özyaşam (1941–2021) / <i>Mehmet İsmet Binark Autobiography (1941–2021)</i>	606
Mutlu Binark Mehmet İsmet Binark'ın Anısına: “Nefes Alır Gibi Çalışmak” / <i>In Memory of Mehmet İsmet Binark: "Working Like Breathing"</i>	609
İ. Aydın Yüksel Mektup / <i>Letter</i>	621
Yaşar Tonta İsmet Binark'ın Anısına / <i>In Memoriam: İsmet Binark</i>	625

Editörden

Editorial

Türk Kütüphaneciliği Dergisi Editörler Kurulu*

Değerli Okuyucularımız,

Türk Kütüphaneciliği Dergisinin 2021 yılı son sayısını sizlerle paylaşmaktan memnuniyet duymaktayız. Türkiye’de kütüphanecilik ve bilgi bilimi alanındaki en uzun soluklu bilimsel dergi olma niteliğini taşıyan Türk Kütüphaneciliği dergisinin 35. cildinin 4. sayısı olan bu sayımızı hakemli yazılar ve okuyucu mektupları şeklinde sunuyoruz.

Bu sayımızda hakemli bölümde iki araştırma makalesi bulunmaktadır. Bu makalelerden ilki; kısa süreli/geçici olarak ortaya çıkan bilgi ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla yaygın bir şekilde kullanılan arama motorlarının web sitelerine yerleştirilmesi sonucunda ortaya çıkan etkileşimin Kırklareli Üniversitesine ait web sitelerinde incelenmesine yönelik bir araştırmayı sunan “*Geçici Bilgi İhtiyacının Giderilme Sürecinde Kullanıcı Okuma Davranışlarının İncelenmesi*” başlıklı makaledir. Sayımızda bulunan “*Öğretmenlerin Kitap Önerisinde Kullandıkları Ölçütlerin Çocuk Edebiyatının Temel İlkelerine Göre İncelenmesi*” başlıklı ikinci makalede ise, ilkökul, ortaokul ve ortaöğretim kademelerinde görev yapmakta olan Türkçe, Türk dili ve edebiyatı ile sınıf öğretmenlerinin öğrencilere kitap önerirken göz önünde bulundurdıkları ölçütleri çocuk edebiyatı temel ilkeleri doğrultusunda ele alınmaktadır.

Dergimizin değerli bir diğer bölümü olan okuyucu mektupları bölümünde, yakın zamanda kaybettiğimiz, mesleğimize önemli katkılar sağlamış olan sayın Sezen Tan ile sayın İsmet Binark’ın anısına kaleme alınmış birbirinden değerli mektuplar yer almaktadır.

Bu sayımızda sunulan içeriği büyük bir titizlikle hazırlayan ve Türk Kütüphaneciliği Dergisinde bu sayıya kadar Sorumlu Yazı İşleri Müdürlüğü görevini yerine getiren sayın M. Tayfun Gülle’ye ve önceki dönemde görev yapan editör ekibine, editör ve hakem kurullarında yer alan değerli hocalarımıza, makaleleriyle ve değerli görüşlerini paylaşarak alanımıza katkı sağlayan akademisyenlere, araştırmacılara ve emeği geçen tüm arkadaşlarımıza teşekkür ederken, yeni yılın sağlık ve mutluluk getirmesini temenni ederiz.

Gelecek sayıda buluşmak ümidiyle, keyifli bir okuma deneyimi dileriz...

* Türk Kütüphaneciliği Editörler Kurulu. E-posta: turkkutuphaneciligieditor@gmail.com

Member of Turkish Librarianship Editorial Board. E-mail: turkkutuphaneciligieditor@gmail.com

Geçici Bilgi İhtiyacının Giderilme Sürecinde Kullanıcı Okuma Davranışlarının İncelenmesi

Examination of User Reading Behaviors in the Process of Meeting Ad-hoc Information Need

Veli Özcan Budak*

Öz

Amaç: Kısa süreli/geçici olarak ortaya çıkan bilgi ihtiyacımızı gidermek amacıyla sıklıkla başvurduğumuz arama motorları gibi internet tabanlı araçlar sayesinde, bilgiye erişme işlemi hız ve pratiklik kazanmıştır. Bu tür araçlar literatürde “Bilgi Erişim Sistemleri (BES)” kategorisinde değerlendirilen sistemlerdir. Bu çalışmada, Kırklareli Üniversitesi’nde BES mantığıyla çalışan bir altyapı üzerinde, kullanıcıların geçici bilgi ihtiyaçlarını giderirken gerçekleştirdikleri arama etkileşimlerinin incelenmesi ve okuma davranışlarının ortaya çıkartılması amaçlanmıştır. **Yöntem:** Çalışma kapsamında, web kullanıcılarının arama etkileşimleri altı haftalık süre boyunca kayıt altına alınmış olup, toplam 6504 satırlık bir veri seti oluşturulmuştur. Bu veri seti, okuma davranışlarının farklı boyutlardan incelenebilmesi amacıyla dört farklı şekilde organize edilmiştir. Sonrasında, oluşturulan bu veri setleri üzerinden kullanıcıların ziyaret ettikleri web sayfalarındaki kaynak inceleme süreleri ile web sayfalarının kelime miktarları arasındaki ilişkiler tespit edilmeye çalışılmıştır. Ek olarak, kelime başına okuma süresi ile ziyaret edilen sayfalardaki kelime miktarları arasında ne tür bir ilişki bulunduğu da araştırılmıştır. Bu iki farklı ilişki incelemesi, bir bilgi ihtiyacını gidermek için aynı sayfaya yapılan ilk ve ikinci ziyaretler özelinde de gerçekleştirilmiştir. Analizlerin tamamında parametrik olmayan test yöntemlerinden faydalanılmıştır. **Bulgular:** Mann-Whitney U testi ile yapılan analizler, kullanıcıların ilk kez karşılaştıkları sayfalarda daha fazla zaman geçirdiklerini (Z: -4,568; $p < 0,05$) ve ikinci ziyaretlerindeyse, hızlı bir şekilde sayfayı tarama eğiliminde olduklarını ortaya çıkartmıştır (Z: -4,889; $p < 0,05$). Diğer taraftan, Spearman Korelasyon test sonuçları, kelime miktarı ile kullanıcıların sayfa inceleme süreleri arasında pozitif yönde güçlü bir ilişkiyi ortaya çıkarmıştır (r_s : 0,772 ve r_s : 0,730; $p < 0,05$). Aynı test doğrultusunda tespit edilen diğer bir bulgu ise, kelime miktarı ile kelime başına okuma süreleri arasındaki negatif yönde güçlü bir ilişkidir (r_s : -0,775 ve r_s : -0,808; $p < 0,05$). **Sonuç:** Kullanıcıların, kelime miktarının artması durumunda tek tek her bir kelimeyi okumak yerine sayfayı tarama davranışına yöneldikleri tespit edilmiştir. Bu davranışın, aynı sayfaya yapılan ikinci ziyaretlerde de benzer şekilde ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. Çalışmada ortaya çıkarılan tüm bulgular, BES’lere yönelik olarak “kaynak inceleme süresi temel alınarak ilgili bilgi kaynaklarının bulunması” temasıyla yapılması muhtemel ileriki çalışmalar için oldukça dikkat

* Kırklareli Üniversitesi, Bilgi İşlem Daire Başkanlığı, Kırklareli, Türkiye. E-posta: veliozcanbudak@gmail.com
Kırklareli University, Information Technologies Office, Kırklareli, Turkey. E-mail: veliozcanbudak@gmail.com

Geliş Tarihi –Received: 21.06.2021

Kabul Tarihi – Accepted: 25.10.2021

Yayımlanma Tarihi – Published: 30.12.2021

gerektiren bir noktaya ışık tutmaktadır. **Özgünlük:** Çalışma kapsamında, kullanıcı okuma davranışlarındaki değişkenlik, kaynak inceleme süresi verisinin gözlemlenmesiyle gözler önüne serilmektedir. Bu çalışma, BES'lerin değerlendirilmesine ve geliştirilmesine yönelik yapılacak ileriki çalışmalarda, kaynak inceleme süresi verisinden faydalanmak istendiğinde daha fazla dikkatin gerektiğini güçlü bulgularla ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: Bilgi erişim, Kaynak inceleme süresi, Kelime başına okuma süresi, Okuma davranışları

Abstract

Objective: The process of accessing information has gained speed and practicality thanks to internet-based tools such as search engines, which we frequently use to meet our short-term/ad-hoc information needs. Such tools are systems considered in the "Information Retrieval Systems (IRS)" category in the literature. This study aims to examine the search interactions of users while they meet their ad-hoc information needs and to reveal their reading behaviors on an infrastructure working with the logic of IRS at Kırklareli University. **Method:** Within the scope of the study, the search interactions of web users were recorded for six weeks, and a dataset of 6504 rows was created. This dataset was organized in four different ways in order to examine reading behaviors from different dimensions. Afterward, it was tried to determine the relationships between the dwell times on the web pages visited by users and the number of words on the web pages through these datasets. In addition, the relationship between the reading time per word and the number of words on the pages was also examined. These two different relationship analyses were also carried out for the first and second visits to the same page to meet an information need. Non-parametric test methods were used in all of the analyses. **Findings:** Analysis with the Mann-Whitney U test revealed that users spend more time on the pages they encounter for the first time ($Z: -4,568; p < 0,05$) and tend to scan the page quickly on their second visit ($Z: -4,889; p < 0,05$). On the other hand, Spearman Correlation test results revealed a strong positive relationship between the number of words and the dwell time ($r_s: 0,772$ and $r_s: 0,730; p < 0,05$). Another finding in the direction of the same test is a robust negative relationship between the number of words and the reading times per word ($r_s: -0,775$ and $r_s: -0,808; p < 0,05$). **Implications:** It has been determined that if the amount of words increases, users tend to scan the page instead of reading each word one by one. It has been observed that this behavior occurs similarly on second visits to the same page as well. All the findings revealed in the study shed light on a point that requires great attention for possible future studies with the theme of "finding relevant information sources based on the dwell time" for IRS. **Originality:** Within the scope of the study, the variability in user reading behaviors is revealed by observing the dwell time data. This study demonstrates strong findings that more attention is required when benefiting from dwell time data in future studies on the evaluation and improvement of IRSs.

Keywords: Information retrieval, Dwell time, Reading time per word, Reading behaviors

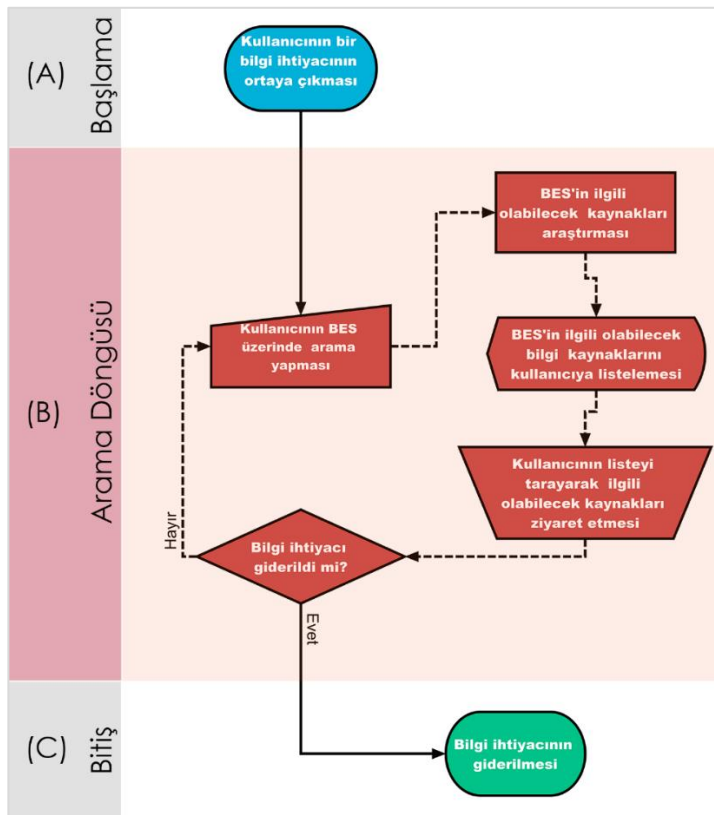
1. Giriş

Bir konu hakkında fikir sahibi olmak, karar almak ya da herhangi bir problemi çözmek gibi gündelik yaşamımızda sürekli gerçekleştirdiğimiz eylemler için ihtiyaç duyduğumuz en temel

şey bilgidir. Uçak ve Güzeldere (2006), bilginin öneminin giderek arttığını ve bu doğrultuda, mümkün olan en hızlı şekilde gerekli tüm bilgiye erişmenin önemli olduğunu ifade etmiştir. Geçmişte, çoğunlukla kütüphaneler gibi mekâna bağımlılığı gerektiren ortamlardan elde edilebilen bilgi, geliştirilen internet tabanlı erişim araçları sayesinde artık dijital ortam üzerinden de erişilebilir bir özellik kazanmıştır. Günümüzde bir bilgi ihtiyacının giderilmesi noktasında en çok kullanılan dijital ortam araçlarının Google, Yandex, Bing, vb. arama motorları olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bu araçlar, literatürde Bilgi Erişim Sistemleri (BES) olarak tanımlanmaktadır. BES, “bilgiyi içine alan, araştırılabilir bir biçime dönüştüren ve kullanıcının bilgi aramasına ve erişimine imkân verecek bir ara yüz sağlayan sistem” şeklinde ifade edilmiştir (Kowalski, 2011, s. 1). Genel itibariyle, BES üzerinde bir bilgi ihtiyacının giderilme süreci, kullanıcının herhangi bir bilgiye duyduğu ihtiyaçla başlamaktadır (Şekil 1-A). Bu süreç, kullanıcının BES üzerinde çeşitli terimlerle gerçekleştirdiği arama eylemi doğrultusunda, ihtiyaca özel çeşitli bilgi kaynaklarının yine BES tarafından kullanıcıya listelenmesi ve kullanıcının ilgisini çeken kaynakları incelemesi ile sürdürülmektedir (Şekil 1-B). Şekil 1’de yer alan “(B) Arama Döngüsü” bölümü, kullanıcının ihtiyacını giderme durumuna bağlı olarak tekrarlı bir şekilde (farklı arama terimlerinin kullanılmasıyla) devam ettirilebilmektedir. Kullanıcı aradığı bilgiye yönelik olarak yeterli tatmine ulaştığı zaman süreç sonlanmaktadır (Şekil 1-C).

Şekil 1

Bilgi ihtiyacının giderilme süreci

Zhai ve Massung (2016), BES’leri “kısa vadeli” ve “uzun vadeli” olarak iki farklı biçimde sınıflandırmıştır. Kısa vadeli terimi, kullanıcının geçici bir bilgi ihtiyacına (*ad-hoc information need*) işaret etmekte olup, Şekil 1’de aktarılmış olan süreç adımlarını içermektedir. Geçici bilgi

ihtiyacının giderilmesinde, temel olarak, kullanıcının bir bilgi ihtiyacını temsil eden bir kaç kelimeye karşılık olarak BES'in ilgili tüm bilgi kaynaklarını bulması beklenmektedir (Kwok, Grunfeld ve Deng, 2007, s. 406). Uzun vadeli terimi ise sistemin, kullanıcının belirli bir süredir var olan bilgi ihtiyacını karşılamaya devam etmesi durumuna işaret etmektedir (Zhai ve Massung, 2016, s. 75). Kısa vadede, BES, kullanıcının bilgi ihtiyacını belirtmesiyle anlık olarak aktifleşirken, uzun vadede sistem sürekli aktif rolde olup, kullanıcının daha önceden belirttiği bir bilgi ihtiyacına yönelik yeni bir kaynak ortaya çıktığında kullanıcıyı bilgilendirmektedir. Uzun vadeli BES'lere öneri (*recommendation*) sistemleri örnek verilebilir. Buna ek olarak, spam filtreleme sistemleri de bir bakıma gereksiz bilginin filtrelenmesini sürekli olarak sağladığından uzun vadeliye örnek gösterilebilir. Diğer taraftan, arama motorları, multimedya BES'leri ve soru cevaplama (*question answering*) sistemleri ise kısa vadede örnek gösterilebilir. Bu çalışmanın birinci odağında, kısa vadeli BES'ler yer almaktadır.

Geçici bilgi edinme davranışının tüm dünyada yoğun bir şekilde gerçekleştirildiği (Manning, Raghavan ve Schütze, 2008, s. 15) ve bu türdeki bilgi ihtiyacının uzun vadede daha sık ortaya çıktığı ifade edilmiştir (Zhai ve Massung, 2016, s. 75). Öyle ki, arama motorları bazında 2021 yılı Şubat ayında market payının %86,6'sına sahip olan Google'ın (Johnson, 2021), 2012 yılında bir trilyonun üzerinde olan arama miktarını, 2021 yılı itibarıyla üç trilyonun üstüne çıkardığı ve günümüz itibarıyla arama miktarının saniyede 40,000 civarında olduğu raporlanmıştır (Internet Live Stats, 2021). Bu rakamlar göz önüne alındığında, dijital ortam üzerinden bilgi edinme çabamızın oldukça fazla olduğu rahatlıkla ifade edilebilir. Bu noktada, her ne kadar BES'ler sayesinde mekândan bağımsız olarak bilgiye erişme süreci pratikleşmiş olsa da, bilgi miktarının sürekli artış göstermesi, dikkat edilmesi gereken bir dezavantajı da ortaya çıkarmıştır. Bu dezavantaj, kullanılan bilgi erişim aracının bilgi ihtiyacını karşılamada ne kadar kabiliyetli olduğu ile ilgilidir. Günümüzde bu kabiliyetin ölçülmesinde çoğunlukla Cranfield paradigması takip edilmektedir. Bu paradigma temel olarak, bir sorguya karşılık olarak ilgili dokümanların insan değerlendiriciler tarafından uzun zaman ve emek gerektiren çalışmalar doğrultusunda belirlendiği ve bu doğrultuda her bir doküman-sorgu çifti için ilgililik değerlendirmeleri, sorgular ve dokümanlardan oluşan bir referans koleksiyonunun oluşturulmasını kapsamaktadır (Baeza-Yates ve Ribeiro-Neto, 2011, ss. 132-134). Cyril Cleverdon isimli bir kütüphanecinin önderlik ettiği bu paradigmada, ortaya çıkarılan referans koleksiyonları, BES'lerin çeşitli metrik ve istatistik ölçümler doğrultusunda bilgi bulma başarısının ölçümünde kullanılmaktadır. Bu paradigma temel alınarak yapılan değerlendirmelerin dezavantajı, bilgi ihtiyacının sabit olarak düşünülmesi ve insan değerlendiricilerin ilgili bilgi ihtiyacına göre tüm kullanıcı evrenini temsil ettiğinin varsayılmasıdır (Baeza-Yates ve Ribeiro-Neto, 2011, ss. 133-134). BES'lerin değerlendirilmesinde faydalanan diğer bir yöntem ise "günlük tutma (*logging*)"dır (Croft, Metzler ve Strohmman, 2009, s. 305). Bu yöntem, kullanıcıların BES üzerindeki arama etkileşimlerinin sürekli olarak kayıt altına alınmasını ve bu kayıtların çeşitli şekillerde analiz edilmesini kapsamaktadır. Bu haliyle, referans koleksiyonlarına nazaran çok daha fazla veri ile kullanıcı popülasyonunun sürekli değişen bilgi ihtiyacını takip ederek değerlendirme imkânı tanımaktadır. Buna ek olarak, kullanıcının arama eylemine müdahale edilmeden veri setinin oluşturulabilmesi de diğer bir avantajdır. Günlük tutma işlemi kullanıcının arama yaparken faydalandığı arayıcıya kurulabilecek bir uygulama vasıtasıyla yapılabildiği gibi (Croft, Metzler ve Strohmman, 2009, s. 306), BES'in barındırıldığı sunucu tarafında da yapılabilmektedir.

Günlük tutma yönteminde tıklama verisi, sorgu terimleri, sonuç listesinin sıralaması ve zaman damgası gibi çeşitli veri türleri ile birlikte (Croft, Metzler ve Strohman, 2009, ss. 305-306) kullanıcının ilgili olarak düşündüğü kaynağı incelerken harcadığı zaman (*dwel time*) da kullanılabilir. Kullanıcının incelediği dokümanda ne kadar süre kaldığı bilgisini taşıyan bu veri türünün, BES'lerin kullanıcı aramalarına karşılık olarak sunduğu kaynakların, arama terimleriyle ne kadar ilgili olduğunun belirlenmesinde önemli bir göstere olduğu ifade edilmiştir (Guo ve Agichtein, 2012, s. 569; Croft, Metzler ve Strohman, 2009, s. 306). Buna ek olarak, çeşitli çalışmalarda BES performansının geliştirildiğine yönelik önemli bulgular da elde edilmiştir (Agichtein, Brill ve Dumais, 2019; White ve Kelly, 2006). Bu veri türü, çalışmada odaklanılmış olunan ikinci noktaya karşılık gelmektedir.

Bu çalışmada, kullanıcıların geçici bilgi ihtiyaçlarını karşılarken, inceledikleri kaynaklarda harcadıkları süreler ile okuma davranışlarının analiz edilmesi hedeflenmiştir. Çalışma bu yönüyle herhangi bir BES'in performans değerlendirmesini içermekten ziyade, kullanıcıların geçici bilgi edinme sürecindeki okuma davranışlarının analizi üzerinden BES'lerin nasıl daha iyi hizmet verebileceğine yönelik dikkat edilebilecek bulgulara erişme çabasını kapsamaktadır. Bu açıklamalar doğrultusunda, bu çalışmada, Kırklareli Üniversitesi bünyesinde hizmet veren 56 farklı birim web sitesinde bütünleşik çalışan site-içi arama araçlarında gerçekleştirilmiş kullanıcı arama etkileşimlerinin incelenmesi ve kullanıcıların okuma davranışlarının ortaya çıkartılması amaçlanmıştır. Site-içi arama araçları, sadece bilgi erişim amaçlı kullanılan arama motorları gibi kısa vadeli bir BES türü olarak düşünülmesi bile, Şekil 1'de aktarılan sürecin gerçekleştirildiği ve web siteleri içerisinde yer alan sayfalardaki bilgiye erişme imkânı tanıyan bir yapıya sahiptir. Bu sebeple, tıpkı kısa vadeli BES'ler gibi geçici bilgi edinme çabasına katkı sunmaktadır. Çalışmanın bu bölümünden itibaren, kullanıcılar tarafından yapılan bir arama sorgusu doğrultusunda site-içi arama araçları tarafından kullanıcıların karşısına getirilen bilgi kaynağı listesi, “**web sayfaları listesi**” ve kullanıcıların bu bilgi kaynaklarını okurken harcadıkları süreler ise “**kaynak inceleme süresi**” olarak ifade edilecektir. Çalışmanın ikinci bölümünde bu çalışmayla ilgili olan araştırmalara, üçüncü bölümünde çalışmada cevap aranan araştırma sorularına, dördüncü bölümünde çalışmanın yöntemine, beşinci bölümünde çalışmada ortaya çıkarılan bulgulara ve altıncı bölümde ise bulgularda tespit edilen bilgiler ışığında yapılan değerlendirmelere yer verilmiştir.

2. Literatür

Çalışmanın bu bölümünde, literatürde yapılmış olan ve bu çalışmayla ilgili olduğu düşünülen araştırmalar aktarılmıştır:

Bilgi arama sürecinde kullanıcı davranışlarıyla birlikte çeşitli faktörlerin bilgi kaynaklarının yararlılık durumlarının tespitinde kullanılıp kullanılmayacağı üzerine bir çalışma gerçekleştirilmiştir (Mao vd., 2017). Çalışma sonuçlarında, bir kullanıcının herhangi bir dokümanı inceleme süresiyle, doküman yararlılığı arasında pozitif yönde güçlü bir korelasyon olduğu ifade edilmiştir. Bu sonuç, bir kullanıcı ne kadar uzun süre bir dokümanı incelerse, incelenen dokümanın yararlı olma olasılığının o kadar fazla olduğuna işaret etmektedir.

Kaynak inceleme süresi üzerinden ilgili bilgi kaynaklarının tespit edilebilmesine odaklanılan bir diğer çalışma Kim, Teevan ve Craswell (2016) tarafından gerçekleştirilmiştir. Yazarlar, bir arama motoruna ait günlük dosyasını analiz ederek ilgili/ilgisiz dokümanların belirlenmesinde hangi mutlak kaynak inceleme süresinin sınır olarak ifade edilebileceğini araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarında, ilgili/ilgisiz dokümanların tespit edilme sınırının 87 saniye olduğu ifade edilmiştir. Diğer bir ifadeyle, kaynak inceleme süresi 87 saniyeden fazla ise incelenen bilgi kaynağından memnun kalındığına, az ise de bilgi kaynağından memnun kalınmadığına işaret edilmiştir.

Akuma, Iqbal, Jayne ve Doctor (2016) tarafından gerçekleştirilmiş olan bir çalışmada ise, kontrollü bir ortamda kullanıcılardan bir arama aracı üzerinde çeşitli arama etkileşimleri gerçekleştirmeleri istenmiştir. Kullanıcılar arama işlemlerini gerçekleştirdikleri esnada kaynak inceleme süreleri kayıt altına alınmıştır. Bu veriye ek olarak, kullanıcılardan, okudukları içerikle aradıkları bilginin ilgili olup olmadığını oylamaları istenmiştir. Bu iki tür verinin kıyaslanması doğrultusunda, kaynak inceleme süreleri ile oylamalar arasında herhangi bir fark olmadığı ve kaynak inceleme sürelerinin bilgi arama sürecinde ilgili içeriği tespit etmede önemli bir gösterge olduğu belirtilmiştir.

Kişiselleştirilmiş bilgi erişim çerçevesinde doküman kullanışlılığı ile kaynak inceleme süresi arasındaki ilişkinin incelendiği bir başka çalışma Liu ve Belkin (2015) tarafından gerçekleştirilmiştir. 24 kullanıcının üç oturum üzerinden çeşitli dokümanları incelemeleri doğrultusunda bir rapor oluşturdukları bu çalışmada, kaynak inceleme süreleri ile incelenen dokümanların kullanışlılığı arasında güçlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Web kullanıcılarının, Yahoo ana sayfasında bulunan farklı türdeki içeriklerle girdikleri bir aylık etkileşimleri üzerinden kaynak inceleme sürelerinin elde edildiği ve bu sürelerin, kişiselleştirilmiş içerik sunmaya yönelik olarak nasıl kullanılabilirliği üzerine yapılan bir diğer çalışma Yi, Hong, Zhong, Liu ve Rajan (2014) tarafından gerçekleştirilmiştir. Yazarlar, hem çevrimiçi hem de çevrimdışı olarak gerçekleştirdikleri çeşitli incelemelerde, kaynak inceleme sürelerinden faydalanarak BES'lerin daha iyi öneri performansı ortaya koyabileceklerine yönelik bulguları ortaya çıkarmışlardır.

Bilgi erişim sürecinde kullanıcıların inceledikleri web sayfalarının, aranan bilgiye yönelik olarak yeterli tatmini sağlayıp sağlamadığının belirlenmesine çalışılan bir diğer çalışma, Kim, Hassan, White ve Zitouni (2014) tarafından gerçekleştirilmiştir. Yazarların, belirli bir kaynak inceleme süresi eşik değeri üzerinden memnuniyet tespitinin, farklı içeriklerde benzer olmayabileceğini vurguladıkları bu çalışmada, memnuniyetin belirlenmesine yönelik olarak kaynak inceleme süresi dağılımlarının tahmin edilebileceği bir regresyon modeli önerilmiştir.

25 üniversite öğrencisinin test sürecine dâhil edildiği ve içinde kaynak inceleme süresiyle beraber farklı göstergelerin de yer aldığı bir çalışma da Balakrishnan ve Zhang (2014) tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, yazarlar tarafından geliştirilmiş olan bir BES ile birlikte hazır bir referans koleksiyonundan faydalanılmıştır. Çalışma sonuçlarında, kaynak inceleme süresi ile birlikte kullanılan diğer göstergelerin ilgili bilgi kaynaklarının listelenmesinde olumlu performans ortaya koyduğu ortaya çıkartılmıştır.

Her biri 350 kelimedenden oluşan 15 farklı web dokümanının 13 öğrenci tarafından okunduğu ve oylandığı bir başka çalışma Akuma, Iqbal, Jayne ve Doctor (2014) tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın amacı, kullanıcı oylarıyla hem kaynak inceleme süreleri hem

de fare aktiviteleri arasında bir ilişki olup olmadığının incelenmesi ve bu doğrultuda, belirli bir konuyla ilgili bilgi içeriklerinin tespitinde kullanıcının haberi olmadan kayıt altına alınan kaynak inceleme süresi vb. veri türlerinin kullanılıp kullanılmayacağını belirlenmesidir. Çalışma sonuçları, kullanıcıların ilgili olarak düşündükleri dokümanlarla kaynak inceleme süreleri arasında pozitif yönde korelasyon olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Kullanıcıların ilgi duyduğu içerikleri tespit etmeye yönelik olarak yapılmış olan bir diğer çalışma, Núñez-Valdéz vd. (2012) tarafından öneri sistemleri temel alınarak gerçekleştirilmiştir. Yazarlar, kullanıcılardan inceledikleri içerikleri oylamalarını istemiş ve aynı zamanda kullanıcılar içerikleri incelerken etkileşimlerini kaydetmişlerdir. Çalışma sonuçlarında, kaydedilen veri türleri içerisinde yer alan kaynak inceleme süresi ile kullanıcıların ilgi durumları arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu ortaya çıkartılmıştır.

Kullanıcıların geçmiş arama etkileşimleri doğrultusunda inceledikleri web sayfalarında ortaya çıkan kaynak inceleme sürelerinden faydalanılarak, web sayfalarının kişiselleştirilmiş bir biçimde sıralanmasına yönelik yeni bir algoritma önerisinin getirildiği bir diğer çalışma ise Xu, Jiang ve Lau (2011) tarafından gerçekleştirilmiştir. Yazarlar, geçmiş kaynak inceleme süreleri doğrultusunda yeni karşılaşılabilecek olan web sayfasındaki muhtemel kaynak inceleme süresinin belirlenebileceğini ifade etmişlerdir. Önerilen algoritma, çeşitli sorgulamalar doğrultusunda Google, Yahoo ve Bing arama motorlarından elde edilen sıralamalar ile karşılaştırılmış olup, yazarlar tarafından başarılı sonuçlar ortaya koyduğu ifade edilmiştir.

Aktarılmış olan çalışmalar, kaynak inceleme süresi verisinin bilgi ihtiyacının giderilme sürecinde oldukça önemli yer tuttuğunu göstermektedir. Bu veri türünün, hem BES'lerin performanslarının değerlendirilmesinde hem de kullanıcıların yeterli bilgiye ulaşımına durumlarının belirlenmesinde sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışma, literatürde yapılmış olan çalışmalara ek olarak, kullanıcı okuma davranışlarına yönelik farklı ipuçlarını ortaya çıkarmaya ve BES'lerin daha iyi hizmet sağlayabilmesi için bu ipuçlarının nasıl değerlendirilebileceğine yönelik incelemeleri içermektedir.

3. Araştırma Soruları

Bu çalışma kapsamında kullanıcı okuma davranışları araştırılırken, cevabı aranmış sorular aşağıda aktarılmıştır:

1. Web sayfalarındaki kelime miktarları ile kullanıcıların kaynak inceleme süreleri ve kelime başına okuma süreleri arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?
2. Kullanıcıların, web sayfalarına ilk ve ikinci temasları esnasındaki kaynak inceleme süreleri arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?
3. Kullanıcıların, web sayfalarına ilk ve ikinci temasları esnasındaki kelime başına okuma süreleri arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?

Yukarıda aktarılan sorularda “temas” kavramı, herhangi bir kullanıcının, herhangi bir arama eylemi doğrultusunda BES tarafından sunulan web sayfaları listesindeki bir web sayfasını, ilk kez ya da ikinci kez ziyaret etme eylemini ifade etmektedir. Buna ek olarak, dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta ise, web sayfalarına gerçekleştirilen ziyaretlerin tamamının,

kullanıcıların geçici bilgi ihtiyaçlarını gidermek amacıyla gerçekleştirdikleri arama eylemleri sonrasında yaptıkları ziyaretler olmasıdır.

İlk temas olarak ikinci ve üçüncü soruda yer alan bu kavramın kullanılma sebebi, kullanıcıların ilk kez karşılaştıkları web sayfalarındaki kaynak inceleme sürelerinin, okuma davranışlarına yönelik olarak daha gerçekçi sonuçları ortaya çıkaracağı varsayımdır. Çünkü bir kullanıcı daha önce okuduğu bir içeriği tekrar okumaya karar verdiğinde, önceki deneyiminden kalan bilgiye sahip olması sebebiyle ikinci ziyaretinde kaynak inceleme süresinde düşüş olma ihtimali yüksektir. Diğer taraftan, “ikinci temas” ile araştırılmak istenen ise, ikinci ziyaretteki düşüş ihtimalinin doğru olup olmadığının belirlenmesidir. Dolayısıyla, kullanıcıların farklı temaslarındaki değişimlerin incelenebilmesi amacıyla ikinci ve üçüncü sorulara cevap aranmıştır.

4. Metot

Bu bölümde, kullanıcıların arama etkileşimlerini gerçekleştirdikleri yapı, veri toplama sürecinin nasıl yürütüldüğü, toplanmış olan verinin çalışmanın amacına uygun olacak şekilde nasıl organize edilerek analiz edildiği ve tüm bu süreçte var olan sınırlılıklar aktarılmıştır.

4.1. Veri Toplama Sürecinde Kullanılan Site-İçi Arama Araçları

Çalışmada kullanıcıların geçici bilgi ihtiyaçlarını giderdikleri yapı, tıpkı kısa vadeli BES’ler gibi görev yapan ve Kırklareli Üniversitesi’ne ait birim web sitelerinde bütünleşik olarak çalıştırılabilen site-içi arama araçlarıdır (Şekil 2).

Şekil 2

Örnek bir site-içi arama aracı

Şekil 2’de bir örneği görünen bu araçlar, ihtiyaç durumuna göre birimlerin kendi web sitelerine entegre edilebilmekte ve üniversitenin tüm birimlerinde yayınlanan web sayfaları içinde bilgi aramaya olanak sağlayabilmektedir. PHP yazılım diliyle hizmet vermekte olan birim web sitelerindeki bu araçlar, kullanıcıların, en az iki harften oluşan bir arama terimini yazıp, “Ara” butonuna tıklamasıyla sorgulamalar gerçekleştirmekte ve arama terimiyle ilişkili olan web sayfalarının bir listesini kullanıcıların karşısına getirmektedir. Bu çalışmada, toplam 56 tane farklı birim web sitesinde kullanılmakta olan site-içi arama araçlarından faydalanılmıştır.

4.2. Veri Toplama Periyodu ve Veri Setinin Özellikleri

Kırklareli Üniversitesi web kullanıcılarının, farklı birim web siteleri üzerinde gerçekleştirdikleri arama etkileşimleri 2020 yılı Şubat ve Mart ayları içinde toplam altı haftalık süre zarfında kayıt altına alınmıştır. Bu süreçte, her bir kullanıcının, yaptığı arama sonrasında incelediği web sayfalarındaki kaynak inceleme süreleri tekil olarak **saniye** cinsinden tutulmuştur. Yani, her bir incelenen web sayfası için birbirinden bağımsız olacak şekilde

kaynak inceleme süreleri kaydedilmiştir. Bu durum, aynı kullanıcının aynı arama sonrası yaptığı aynı sayfa incelemesinde bile bağımsız olarak ele alınmıştır. Kaynak inceleme sürelerinin doğru kaydedilmesi amacıyla, *Javascript* diliyle hazırlanmış bir kod, veri toplama süreci öncesinde tüm birimlerdeki web sayfalarına eklenmiştir. Böylelikle, herhangi bir arama doğrultusunda incelenmesi muhtemel web sayfaları, kullanıcıların kaynak inceleme sürelerinin takip edilebileceği bir yapıya dönüştürülmüştür. Ek olarak, *PHP* yazılım diliyle hazırlanmış olan bir kod, yine web sayfalarına veri toplama süreci öncesinde eklenmiştir. Bu kod sayesinde, ziyaret edilecek sayfaların kaç kelimedenden oluştuğu verisinin elde edilebileceği bir güncelleme sağlanabilmiştir.

Çalışmada cevap aranan sorulara yönelik olarak hem kaynak inceleme süresi hem de kelime miktarının kullanılmasıyla hesaplanıp kaydedilmiş olan bir diğer veri türü de “kelime başına okuma süresi”dir. Bu veri türü, her bir web sayfası ziyaretinde ortaya çıkan değerler üzerinden Denklem 1 temel alınarak veri toplama süreci sonrasında oluşturulmuştur.

$$\text{Kelime başına okuma süresi} = \frac{\text{Kaynak İnceleme Süresi}}{\text{Kelime Miktarı}} \quad (1)$$

Çalışmanın üçüncü bölümünde aktarılmış olan sorulardan hatırlanacağı üzere, “temas” kavramı iki farklı soruda yer almaktaydı. Bu sorulara yönelik olarak incelemeler gerçekleştirmek amacıyla, hem kullanıcıların IP adresleri (kişisel veri kapsamına girmesinden dolayı anonimleştirilmiştir) hem de temasın gerçekleştirildiği zaman kaydedilmiştir. Bu iki tür veri sayesinde, hangi kullanıcının ne zaman kaçınıcı teması gerçekleştirdiği tespit edilebilmiştir. Bu veri türlerine ek olarak, veri setinin düzenlenmesi sürecinde aynı kelime miktarına sahip olan sayfaların birbiriyle karışmaması için her bir sayfanın kimlik (ID) değeri de kaydedilmiştir. Sonuç itibarıyla, aşağıda aktarılmış olan altı farklı veri türü veri setinde yer almıştır:

1. Ziyaret edilen sayfanın ID değeri
2. Anonimleştirilmiş IP adresi
3. Kelime miktarı
4. Kaynak inceleme süresi
5. Kelime başına okuma süresi
6. Ziyaret zamanı

Çalışmada, kullanıcıların tüm arama etkileşimleri MySQL veritabanına kaydedilmiş olup, veri toplama süreci sonrasında analiz için kullanılmıştır (veri kullanım izni alınmıştır). Veri toplama sürecinde oluşturulan veri seti toplam 6504 satırlık arama etkileşimlerini içermektedir.

4.3. Veri Setinin Düzenlenmesi ve Analiz Süreci

Kullanıcı okuma davranışlarının nasıl değişkenlik gösterdiğinin tespit edilebilmesi amacıyla, çalışmada toplanmış olan veri seti, birinci ve son iki araştırma sorusu için farklı bir şekilde organize edilmiştir. İlk soru için, veri toplama sürecinde en az 30 defa ziyaret edilmiş olan ve aralarında kelime miktarları bakımından fark bulunan web sayfalarındaki etkileşimler tespit edilerek iki farklı veri seti oluşturulmuştur. Bu veri setlerinin ilkinde, ziyaret edilmiş olan sayfaların kelime miktarları ile birlikte bu sayfalara yapılmış olan ziyaretlerdeki kaynak inceleme sürelerinin ortalamaları bulunurken; diğerinde ise, sayfaların kelime miktarları ile

birlikte bu sayfalara yapılmış olan ziyaretlerdeki kaynak inceleme sürelerinin ortanca değerleri tutulmuştur. Böylelikle, kelime miktarına bağlı olarak en az 30 ziyaret üzerinden elde edilmiş iki farklı kaynak inceleme süresi üzerinden değerlendirme imkânı oluşturulmuştur. Ortalama ve ortanca olmak üzere iki farklı türde kaynak inceleme süresinin kullanılmasının sebebi, kaynak inceleme sürelerinin uç değer taşıma ihtimalinin olmasıdır. Ortanca değerlerin uç değerlerden etkilenmemesi sebebiyle, ortalamanın bulunduğu veri seti haricinde farklı bir veri setinde yer almasına karar verilmiştir. Bu haliyle, ilk veri setinde (VS1) “kelime miktarı”, “ortalama kaynak inceleme süresi” ve Denklem 1 kullanılarak oluşturulan “kelime başına okuma süresi-ortalama” veri türleri yer alırken; ikinci veri setindeyse (VS2), “kelime miktarı”, “ortanca kaynak inceleme süresi” ve yine Denklem 1 kullanılarak oluşturulan “kelime başına okuma süresi-ortanca” yer almıştır. VS1, toplam 52 satırlık veri içerirken, VS2, 56 satırlık veriden oluşmaktadır. VS1’in daha az satır sayısına sahip olmasının sebebi ise, “kaynak inceleme süresi” temel alınarak uç değerlerden arındırılmış olmasıdır.

Çalışmada cevap aranan son iki soru için, web sayfalarında gerçekleştirilen temaslar göz önünde bulundurularak 6504 satırlık veri seti iki farklı grupta organize edilmiştir. İlk olarak, en az iki teması bulunan kullanıcıların yaptıkları arama etkileşimleri tespit edilmiştir (toplam 915 satır). Sonrasında, tespit edilen etkileşimler üzerinden kullanıcıların sayfalara yaptıkları ilk ve ikinci temaslarını (bazı kullanıcılar aynı, bazıları ise farklı sayfaları ziyaret etmişlerdir) içeren 545 satırlık iki ayrı veri seti oluşturulmuştur (915 satırlık veri seti “kaynak inceleme süresi” temel alınarak uç değerlerden arındırılmıştır. Arındırma sürecinde bir veri setinde bulunan uç değer, diğer veri setinde uç değer olarak tespit edilmese bile, aynı kullanıcıya ait bir etkileşim olduğundan silinmiştir). Bu iki veri seti, “kelime miktarı”, “kaynak inceleme süresi” ve “kelime başına okuma süresi” olmak üzere üç farklı veri türüne sahip olup, temsili bir örneği Tablo 1’de paylaşılmıştır.

Tablo 1

Son iki soruya yönelik hazırlanmış olan veri setlerinin temsili örneği

Sıra	Anonimleştirilmiş adresi *	IP	Sayfa değeri *	ID	Kelime Miktarı	Kaynak Süresi (saniye)	İnceleme	Kelime Okuma Süresi	Başına
1	A		100		30	20		0,66	
2	B		200		40	25		0,625	
3	C		100		30	15		0,5	
4	D		300		50	20		0,4	
5	E		400		60	10		0,16	
6	A		500		70	35		0,5	

* Bu veri türleri örnek olması amacıyla tabloya eklenmiş olup, analiz öncesinde her iki veri setinden temizlenmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde, farklı kullanıcıların aynı sayfalara ziyaret gerçekleştirme (Sıra 1 ve 3) durumuyla birlikte, aynı kullanıcının farklı sayfalara ziyaret gerçekleştirme (Sıra 1 ve 6) durumu görülmektedir. Çalışmanın son iki sorusu için, bir kullanıcının aynı bilgi ihtiyacını giderirken gerçekleştirdiği temaslardaki değişimin tespit edilmesine odaklanılmıştır. Oluşturulan her iki veri setindeki etkileşimlerin sıralamaları ise birbiriyle aynıdır. Bir başka ifadeyle, bir kullanıcıya ait etkileşimin sıra numarası her iki veri setinde aynı şekilde tutulmuştur. Kullanıcıların daha önce ziyaret ettiği sayfayı tekrar incelemesinin, ziyaret edilen sayfanın aranan bilgiyle ilgili olduğunu gösteren güçlü bir işaret olduğu düşünülmektedir. Bu

sebeple, her iki veri setindeki etkileşimleri gerçekleştiren kullanıcıların, geçici bilgi ihtiyaçlarını ilgili sayfaları okuyarak giderdikleri varsayılmıştır.

Çalışma sorularının cevaplanması için oluşturulmuş olan tüm veri setlerindeki “kelime miktarı” veri türü bağımsız değişken olarak nitelendirilmiştir. Diğer değişkenler ise bağımlı değişken olarak çalışmada yer almıştır.

Analiz sürecinde, çalışmanın birinci sorusu için her iki veri seti üzerinden ayrı olacak şekilde korelasyon ölçümleri yapılmıştır. Diğer sorular içinse, bağımsız iki örneklem testleri arasında yer alan “Mann-Whitney U” testinden faydalanılmıştır. Çalışmada yapılan analizlerin tamamında parametrik olmayan test yöntemlerinden faydalanılmış olup, detayları çalışmanın “Bulgular” bölümünde açıklanmıştır. Son iki sorunun cevaplanmasında faydalanılan test yöntemi, aynı kullanıcı grubu kullanılmasına rağmen, bağımlı iki örneklem testlerinden biri olan “Wilcoxon Eşleştirilmiş İki Örnek Testi” yerine tercih edilmiştir. Bunun sebebi, her ne kadar aynı kullanıcı grubuyla, aynı bağımsız değişken üzerinden hareket edilmiş olsa bile, bu bağımsız değişken, her bir kullanıcı için kendi içinde farklılık göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, kullanıcılar farklı kelime miktarlarına ait sayfaları ziyaret ederek, birbirinden farklı bir bağımsız değişken üzerinden hem ilk temas hem de ikinci temas için “kaynak inceleme süresi” ve “kelime başına okuma süresi” değerleri ortaya çıkarmışlardır.

4.4. Sınırlılıklar

Kullanıcıların farklı temaslarını tespit edebilmek amacıyla anonimleştirilerek kullanılmış olan IP adresleri, belirli bir süre zarfında sadece bir kişi için sabit tutulmakta ve bir süre sonra bu değer farklılaşabilmektedir. Bu durum, aynı kullanıcının takibini zorlaştırabilecek bir sınırlılık olarak çalışmada yer almıştır. Kullanıcıların arama etkileşimlerini gerçekleştirdikleri cihaz türlerinin hepsinin aynı olduğu varsayımı da yine başka bir sınırlılıktır. Öyle ki, web sayfalarındaki kaynak inceleme sürelerinin, ziyaretçilerin kullandıkları cihazların ekran boyutlarına göre değişme olasılığı bulunmaktadır. Benzer şekilde, kullanıcıların web sayfasını okumaya başlaması sonrasında web sitelerinin barındırıldığı sunucuda yaşanabilecek olası veritabanı iletişim kopukluğu da bir sınırlılıktır. Bu tür bir durum, kullanıcının kaynak inceleme süresi artsa bile veritabanına herhangi bir güncelleme yapılamayacağından dolayı hatalı kayıtlar oluşturma ihtimalini barındırmaktadır. Kullanıcıların yaptıkları aramalar sonrasında herhangi bir kaynağı incelerken dikkatinin dağılması ve bu doğrultuda kaynak sayfasını açık bırakması yüksek kaynak inceleme süresinin oluşmasına neden olabilir. Bu türde bir ihtimal de çalışma sınırlılıklarındandır. Ek olarak, veri toplama süreci boyunca kullanıcılar farklı tür ve sürüme sahip tarayıcılardan faydalanarak web sayfalarına erişim sağlamışlardır. Kullanılan tarayıcılardaki tür ve sürüm farklılıklarından dolayı “kaynak inceleme süresi” değişkenini elde etmek amacıyla hazırlanmış olan *Javascript* kodunun desteklenmemesi durumu da söz konusu olup, bu çalışma için bir başka sınırlılık olarak değerlendirilmiştir.

4. Bulgular

Bu bölümde, ilk olarak veri setlerinin genel özellikleri aktarılmıştır. Bu işlem sonrasında, analizler doğrultusunda ortaya çıkarılan tüm bulgular, çalışmada cevap aranmış olan sorular

temel alınarak bu bölüm altında organize edilerek paylaşılmıştır. Veri setlerinde yer alan veri türleri, bu bölüm altında aşağıda yer alan kısaltmalar ile ifade edilmiştir:

- Kelime Miktarı – KM
- Kaynak İnceleme Süresi – KİS
- Kelime Başına Okuma Süresi – KEBOS

5.1. Veri Setlerine Ait Betimsel İstatistik Bulguları

Çalışmanın ilk sorusunun cevaplanması amacıyla oluşturulmuş olan iki farklı veri setine ait betimsel istatistik bilgileri Tablo 2’de aktarılmıştır.

Tablo 2

Bağımlı ve bağımsız değişkenlerin ilk soru için hazırlanmış olan veri setlerindeki betimsel istatistikleri

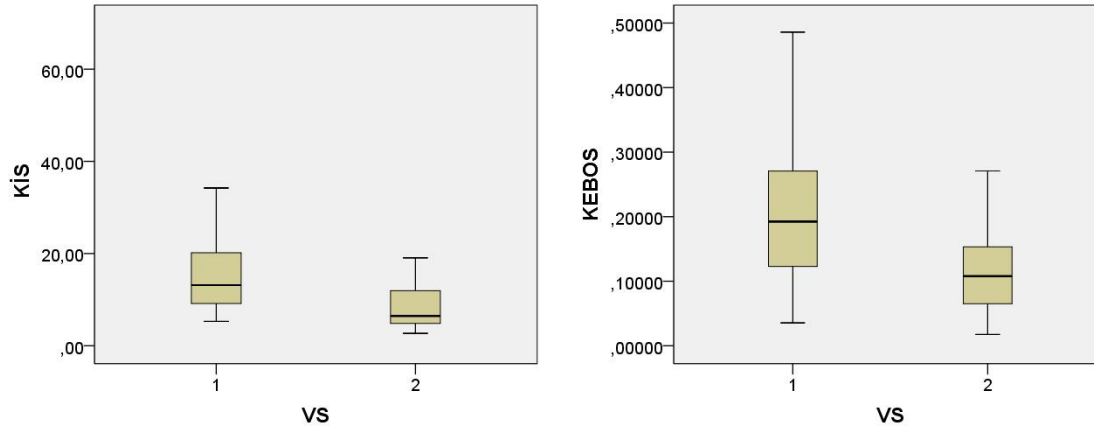
		Veri Setleri	
		VS1	VS2
KM	Özellikler	VS1	VS2
	Gözlem Sayısı	52	56
	En küçük	20	20
	En büyük	525	525
	Ortalama	117,1	110,75
	Ortanca	68,5	64
	Standart Sapma	112,917	111,168
KİS	En küçük	5,307	2,7
	En büyük	62,505	23,85
	Ortalama	17,056	8,254
	Ortanca	13,152	6,45
	Standart Sapma	11,403	4,642
KEBOS	En küçük *	0,036	0,018
	En büyük	0,486	0,271
	Ortalama	0,211	0,114
	Ortanca	0,192	0,108
	Standart Sapma	0,113	0,061

* Bu değerlerin düşük olmasının sebebi, çalışmanın sınırlılıklarında da ifade edildiği üzere kullanıcıların ziyaret gerçekleştirdikleri tarayıcıların *Javascript* kodunu doğru çalıştıramaması, sunucu ile iletişimin kopması ya da kullanıcıların çok fazla kelime miktarı içeren web sayfalarında çok kısa süre kalmasıdır.

Tablo 2’deki KİS değerlerine odaklanıldığında, VS2’deki değerlerin VS1’e göre yarı yarıya az olduğu söylenebilir. Bu farklılık, KEBOS değerleri içinde benzer bir şekilde ortaya çıkmıştır (Tablo 2). Her iki veri setindeki bağımlı değişkenlere ait kutu grafikleri Şekil 3’de aktarılmıştır.

Şekil 3

VS1 ve VS2 bağımlı değişkenlerinin kutu grafikleri

KİS değerleri göz önünde alındığında, her iki veri setinde pozitif yönde bir çarpıklık söz konusudur (Şekil 3). KEBOS değerleri için bu durum normal dağılıma biraz daha yakın görünmesine rağmen (Şekil 3), hem KİS hem de KEBOS değerlerinin her iki veri setindeki Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk ölçümleri, dağılımların normal olmadığını ortaya çıkarmıştır (Tablo 3: $p < 0,05$).

Tablo 3

VS1 ve VS2 bağımlı değişkenlerinin normallik test sonuçları

	VS	Kolmogorov-Smirnov	Shapiro-Wilk
		p değerleri	
KİS	1	0,000	0,000
	2	0,000	0,000
KEBOS	1	0,027	0,010
	2	0,022	0,031

Hem Şekil 3 hem de Tablo 3'deki sonuçlar doğrultusunda, çalışmanın ilk sorusu için bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla parametrik olmayan Spearman Korelasyon testinin uygulanmasına karar verilmiştir.

Çalışmadaki ikinci ve üçüncü soruya yönelik oluşturulan veri setlerinde, KM değişkeni ile ilgili ortak olan temel özellikler Tablo 4'de aktarılmıştır.

Tablo 4

Çalışmanın ikinci ve üçüncü sorusuna yönelik oluşturulan veri setlerinde bağımsız değişken yönünden ortak olan özellikler

ÖZELLİKLER	DEĞERLER
En küçük değer	20
En büyük değer	5438
Ortalama	192,47
Ortanca	109
Standart Sapma	347,156
Gözlem Sayısı	545

Ziyaret edilen web sayfalarının en az 20 kelimedenden ve en fazla 5438 kelimedenden oluştuğu Tablo 4’de görülmektedir. KM değişkeni aynı olan gözlemler gruplandığında, 170 tane farklı kelime miktarına sahip web sayfasının ziyaret edildiği belirlenmiştir. Her iki veri setindeki KİS ve KEBOS bağımlı değişkenleri ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 5’de paylaşılmıştır.

Tablo 5

İkinci ve üçüncü çalışma soruları için hazırlanmış olan veri setlerindeki bağımlı değişkenlerin betimsel istatistikleri

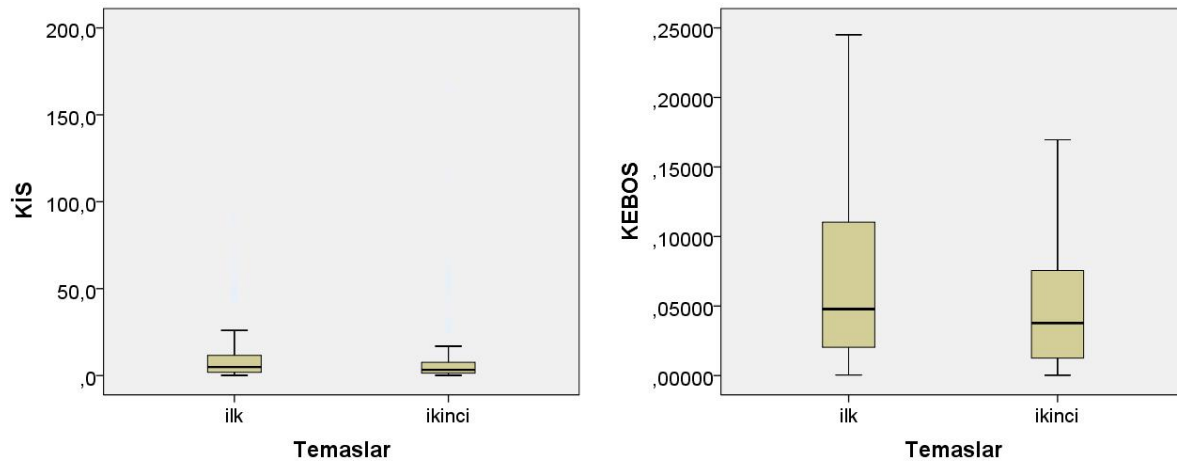
Özellikler	Veri Setleri			
	İlk Temas		İkinci Temas	
	KİS	KEBOS	KİS	KEBOS
En küçük	0,1	0,0004*	0,1	0,0002*
En büyük	123,3	0,245	164,7	0,17
Ortalama	9,975	0,070*	7,260	0,050*
Ortanca	4,9	0,048*	3,3	0,038*
Standart Sapma	14,541	0,062	12,914	0,045

* Bu değerlerin düşük olmasının sebebi, çalışmanın sınırlılıklarında da ifade edildiği üzere kullanıcıların ziyaret gerçekleştirdikleri tarayıcıların *Javascript* kodunu doğru çalıştıramaması, sunucu ile iletişimin kopması ya da kullanıcıların çok fazla kelime miktarı içeren web sayfalarında çok kısa süre kalmasıdır.

Tablo 3 incelendiğinde, KİS açısından ilk temastaki ortalama (9,975 saniye) ve ortanca (4,9 saniye) değerlerinin ikinci temastaki ortalama (7,260 saniye) ve ortanca (3,3 saniye) değerlerinden daha büyük olduğu görülmektedir. Aynı durum, KEBOS değişkeninde de söz konusudur (Tablo 5). Her iki veri setindeki bağımlı değişkenlere ait kutu grafikleri Şekil 5’de aktarılmıştır.

Şekil 4

Çalışmanın ikinci ve üçüncü sorusuna yönelik oluşturulan veri setlerinde bağımlı değişkenlerin kutu grafikleri

Şekil 5’de, her iki veri setinde bağımlı değişkenler yönünden pozitif yönde bir çarpıklığın olduğu görülmektedir. Bağımlı değişkenlere yönelik iki veri setinde de yapılmış olan Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk ölçümleri, değerlerin normal dağılım göstermediğini

ortaya çıkarmıştır ($p<0,05$). Bu doğrultuda, çalışmada cevap aranmış olan ikinci ve üçüncü soru için de parametrik olmayan test yöntemlerinin kullanılmasına karar verilmiştir.

5.2. Araştırma Sorularına Yönelik İstatistik Bulgular

Ortalama ve ortanca değerler üzerinden hazırlanmış olan VS1 ve VS2 veri setleri birinci araştırma sorusunun cevaplanması için kullanılmış olup, kullanıcıların ilk ve ikinci temaslarını içeren iki farklı veri setiyse, araştırmanın diğer sorularının cevaplanmasında kullanılmıştır.

1. *Web sayfalarındaki kelime miktarları ile kullanıcıların kaynak inceleme süreleri ve kelime başına okuma süreleri arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?*

Bu soruya yönelik olarak her iki veri setinde yer alan bağımlı değişkenler ile bağımsız değişken arasında Spearman Korelasyon testleri gerçekleştirilmiş ve sonuçlar Tablo 6'da paylaşılmıştır.

Tablo 6

Birinci araştırma sorusuna yönelik bağımsız ve bağımlı değişkenler arasındaki korelasyon değerleri

		VS1		VS2	
	Özellikler	KİS	KEBOS	KİS	KEBOS
KM	Korelasyon Katsayısı	0,772	-0,775	0,730	-0,808
	p değeri			0,000	
	Gözlem Sayısı		52		56

$p<0,05$

Morita ve Shinoda (1994) tarafından yapılan bir çalışmada, kullanıcıların okuma süreleri (KİS) ile bilgi kaynağı KM değerleri arasında 0,08'den küçük bir korelasyon ilişkisinin bulunduğu ortaya çıkartılmıştır. Tablo 6 incelendiğinde, ortalama KİS değerini temel alan VS1 için, KİS değerleri ile ziyaret edilen web sayfalarındaki KM değerleri arasında oldukça güçlü pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır (0,772). Aynı sonucun, ortanca KİS değerini temel alan VS2 için de benzer olduğu tespit edilmiştir (Tablo 6: 0,730). Her ne kadar Morita ve Shinoda (1994) tarafından yapılan çalışmada bu ilişki zayıf olarak ortaya çıkarılmış olsa da, bu çalışmada, KM ve KİS arasında oldukça güçlü bir ilişkinin olduğu ortaya çıkartılmıştır. Her iki veri seti için KEBOS değerleri temel alındığında, kullanıcıların KM değerinin artması durumunda sayfayı daha kısa süre inceledikleri belirlenmiştir (Tablo 6). Bu davranışın, VS2 de daha belirgin olduğu (Tablo 6: $-0,808 > -0,775$) ifade edilebilir. Genel itibariyle, KM değeriyle KİS değerleri arasında doğru orantılı bir artış olduğu belirtilebilir. Buna ek olarak, KM değerindeki artışın, kullanıcının sayfada yer alan kelimeleri daha hızlı okuyarak geçmesine sebep olduğu söylenebilir. Bir başka ifadeyle, kullanıcıların, KM değerinin fazla olması durumunda tek tek her bir kelimeyi okumak yerine kendileri için önemli olan bilgiyi bulmaya yönelik sayfayı tarama eğiliminde oldukları belirtilebilir. Morita ve Shinoda (1994) tarafından KİS ile KM arasındaki ilişki temel alınarak “göz gezdirme davranışı” şeklinde açıklanan bu eğilim, bu çalışmada, KEBOS değerlerinin KM ile negatif yönde güçlü bir ilişkide olması doğrultusunda belirginleştirilmiştir.

2. *Kullanıcıların, web sayfalarına ilk ve ikinci temasları esnasındaki kaynak inceleme süreleri arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?*

Birinci araştırma sorusu, KM değerindeki değişimin kullanıcıların KİS ve KEBOS değerlerinde genel olarak nasıl bir değişime sebep olduğunu belirlerken, ikinci ve üçüncü sorular ise kullanıcıların bireysel olarak bilgi ihtiyaçlarını giderirken, farklı temaslarındaki KİS ve KEBOS değerlerindeki değişime odaklanmaktadır. Bu doğrultuda, ikinci araştırma sorusu için her iki veri setinde bağımsız değişken üzerinden ortaya çıkmış olan KİS değerleri Mann-Whitney U testi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 7’de paylaşılmıştır.

Tablo 7

İkinci araştırma sorusuna yönelik olarak KİS değerlerinin karşılaştırılma istatistikleri

	Veri Setleri	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Mann-Whitney U	Z Değeri	Güç Değeri (1-β)	p
KİS	İlk Temas	589,05	321032,50	124777,500	-4,568	0,8836734	0,000
	İkinci Temas	501,95	273562,50				

n=545 ve p<0,05

Tablo 7’ye göre, kullanıcılar geçici bilgi ihtiyaçlarını giderirken, ilk kez karşılaştıkları web sayfalarında daha fazla kalmışlardır (Z: -4,568; p<0,05). Tablo 7’de yer alan “Sıra Ortalaması” sütununa odaklanıldığında, kullanıcıların, aynı bilgi ihtiyacı için aynı sayfayı ikinci kez ziyaret ettiklerinde sayfada daha kısa süre kaldıkları görülmektedir. Bu sonuç, korelasyon ölçümlerinde de ifade edilmiş olan “sayfayı tarama eğilimi” davranışını destekleyen önemli bir diğer bulgudur. Bir metni okurken harcanan zaman üzerinden, kullanıcının okuduğu metin ile aradığı bilgi arasında ilişki olup olmadığının belirlenemeyeceği ifade edilmiştir (Kelly ve Belkin, 2001, s. 409). Hatırlanacağı üzere, KİS değerleri üzerinden ilgili bilgi kaynaklarının tespit edildiği çeşitli çalışmalar araştırmanın ikinci bölümünde paylaşılmıştı. Bu noktada, Kelly ve Belkin (2001)’in değerlendirmesinin genelleyici olamayacağı söylenebilir, fakat Tablo 7’deki bulgularla da desteklenebilir. Öyle ki, bu çalışmada, kullanıcıların ikinci temaslarıyla birlikte bilgi ihtiyaçlarını giderdikleri varsayılmıştır. Kullanıcıların ikinci temaslarındaki KİS değerlerinde gözlenen düşüş, aynı kullanıcının bile ilgili bulduğu bir bilgi kaynağında farklı sürelerde okuma davranışı gösterebileceğini ortaya koymaktadır. Bu durumda, KİS değeri üzerinden bir bilgi kaynağının ilgili olarak nitelendirilebilmesinin oldukça zor olduğu söylenebilir. Bu açıklamayı destekleyici şekilde Kelly ve Belkin (2004) de KİS’in, bilgi ihtiyacıyla ilişki kaynakları belirlerken kullanılmasının dikkat gerektirdiğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda, Kim, Teevan ve Craswell (2016) tarafından yapılan çalışmadaki gibi KİS değerine yönelik bir eşik değeri (87) belirlemenin, BES’lerin değerlendirilmesinde ve geliştirilmesinde hatalı sonuçlar ortaya çıkarabileceği rahatlıkla ifade edilebilir.

3. *Kullanıcıların, web sayfalarına ilk ve ikinci temasları esnasındaki kelime başına okuma süreleri arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?*

Her iki veri seti için KEBOS değerleri Mann-Whitney U testi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 8’de paylaşılmıştır.

Tablo 8

Üçüncü araştırma sorusuna yönelik olarak KEBOS değerlerinin karşılaştırılma istatistikleri

	Veri Setleri	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Mann-Whitney U	Z Değeri	Güç Değeri (1-β)	P
KEBOS	İlk Temas	592,11	322701,50	123108,500	-4,889	0,9214474	0,000
	İkinci Temas	498,89	271893,50				

n=545 ve p<0,05

Tablo 8 incelendiğinde, kullanıcıların ilk kez ziyaret ettikleri sayfalarda KEBOS değerlerinin daha fazla olduğu görülmektedir (Z: -4,889; p<0,05). İkinci ziyarette ortaya çıkan daha düşük değerlerin sebebi, “kullanıcıların bir önceki deneyimlerinden bilgi sahibi olmaları ve ikinci ziyaretlerinde unutmüş oldukları ya da doğru hatırlayamadıkları bilgiyi elde edip sayfadan ayrılmaları” şeklinde ifade edilebilir. Bu değişkenlik, ilk iki araştırma sorularında ortaya çıkarılan bulgulara benzer bir şekilde, kullanıcıların, ikinci temalarında da sayfayı tarama eğiliminde olduklarını gösteren önemli bir bulgudur.

6. Sonuç ve Öneriler

Günlük olarak gerçekleştirdiğimiz en basit eylemlerde bile ihtiyaç duyduğumuz en temel şey bilgidir. Geçmişte kütüphaneler gibi mekâna bağımlılığı gerektiren ortamlardan elde edilen bilgi, günümüzde özellikle de internetin gücüyle kendisini daha hızlı ve kolay erişilebilir bir dijital ortama aktarmıştır. Diğer taraftan, bilgi miktarının sürekli artış göstermesinden dolayı ihtiyaç duyulan bilgiye hangi yollarla erişileceğinin kararını vermek oldukça karmaşıklaşmıştır. Bu noktada, internet ortamında hizmet sunan BES’ler en çok başvuru alan bilgi erişim araçları olarak göze çarpmaktadır. Bu araçlar, hem kısa süreli/geçici bilgi ihtiyacının hem de uzun süreli bilgi ihtiyacının giderilmesi için kullanılan araçlardır. Bu çalışmada, geçici bilgi ihtiyacının giderilme sürecinde kullanıcı okuma davranışlarının nasıl değişkenlik gösterdiği araştırılmıştır. Çoğunlukla BES’lerin değerlendirilmesinde ve geliştirilmesinde kullanılan “kaynak inceleme süresi” değişkeninin, farklı miktarda kelime içeren web sayfalarına yapılan ziyaretlerde ne tür bir değişim gösterdiği incelenmiştir. Buna ek olarak, kaynak inceleme süresinin kelime miktarına bölünmesiyle oluşturulmuş olan “kelime başına okuma süresi” değişkeninin de, yine ziyaret edilen sayfalardaki kelime miktarlarıyla ne tür bir ilişki içerisinde olduğu araştırılmıştır. Bu incelemelerin yapılabilmesi için Kırklareli Üniversitesi bünyesinde hizmet veren toplam 56 tane web sitesindeki site-içi arama araçlarından faydalanılmıştır.

Bu çalışmadaki birinci araştırma sorusunda, kelime miktarı ile ortalama ve ortanca değerler üzerinden oluşturulmuş olan kaynak inceleme süresi ve kelime başına okuma süresi değerleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Korelasyon testleri doğrultusunda ortaya çıkarılan bulgular, ortalama temel alınarak oluşturulan kaynak inceleme süreleri ile ziyaret edilen sayfalardaki kelime miktarları arasında pozitif yönde güçlü bir ilişkiyi göstermiştir ($r_s=0,772$). Aynı sonuç, ortanca ile oluşturulmuş olan kaynak inceleme sürelerinde de gözlemlenmiştir ($r_s=0,730$). Diğer taraftan, kullanıcıların, ortalama temel alınarak oluşturulmuş kelime başına okuma süreleri ile web sayfalarındaki kelime miktarları arasında negatif yönde güçlü bir ilişki

tespit edilmiştir ($r_s: -0,775$). Bu durum, ortanca temel alınarak oluşturulan kelime başına okuma süreleri için de benzer şekilde ortaya çıkmıştır ($r_s: -0,808$). Kelime başına okuma süresi değişkeni göz önüne alındığında, kullanıcıların, kelime miktarının artması durumunda tek tek her bir kelimeyi okumak yerine sayfayı tarama davranışına yöneldikleri rahatlıkla ifade edilebilir.

Çalışmanın ikinci ve üçüncü sorularında temel olarak, kullanıcıların, ihtiyaç duydukları bilgiyle ilgili olan web sayfalarına yaptıkları ilk ve ikinci ziyaretlerdeki/temaslarındaki kaynak inceleme süreleri ve kelime başına okuma sürelerinin ne derece değişkenlik gösterdiğine odaklanılmıştır. Bu değişkenliğin tespit edilebilmesi amacıyla, Mann-Whitney U testiyle kıyaslama işlemi gerçekleştirilmiştir. Kaynak inceleme sürelerine yönelik olarak gerçekleştirilen analiz sonuçları, kullanıcıların, ilk temaslarında daha uzun süre sayfada kaldıklarını göstermiştir (Z: -4,568; $p < 0,05$). Kelime başına okuma süreleri verisine yönelik olarak, ikinci temaslarda, sayfaların daha hızlı bir şekilde tarandığı gözlemlenmiştir (Z: -4,889; $p < 0,05$). İkinci ziyaretlerde tespit edilen kaynak inceleme süresi ve kelime başına okuma süresi değişkenlerindeki düşüşün, kullanıcıların önceki deneyimlerinden kalan bir bilgiye sahip olmalarından kaynaklandığı belirtilebilir. İlk temaslarda yeterli bilginin alınamaması ya da alınan bilginin unutulması sonrasında, ikinci temaslarda sadece eksik hissedilen bilgiye odaklanıldığı ve dolayısıyla sayfada daha az süre kaldığı söylenebilir.

Bu bilgiler ışığında, geçici bilgi ihtiyacının giderilmesi için hizmet veren sistem ve altyapılarda, kullanıcılar aradığı bilgiye erişirken, bilgi kaynağının mümkün olduğunca az miktarda kelimededen oluşturulmasının ve ilgili konuyla alakalı asıl önemli olan bilginin paylaşılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu sayede, kullanıcıların ikinci kez sayfaları ziyaret etme oranları düşürülerek ilk temaslarda tatmin edilmeleri sağlanabilir. Bu yöntemin, daha verimli bir bilgi erişim sürecinin oluşmasına da katkı sunacağı düşünülmektedir. Diğer taraftan, kaynak inceleme süresi ve kelime başına okuma süresi değerlerinin hem kelime miktarlarına bağlı olarak hem de aynı sayfaya yapılan ikinci temaslarda değişkenlik gösterdiği çalışma kapsamında ortaya çıkartılmıştır. Bu bulgu, “kaynak inceleme süresi temel alınarak ilgili bilgi kaynaklarının bulunması” temasıyla yapılması muhtemel ileriki çalışmalar için oldukça dikkat gerektiren bir noktaya ışık tutmuştur.

Bilgi ihtiyacı, kişiden kişiye değiştiği gibi ihtiyaç türünün uzun ya da geçici olma durumuna göre de farklılıklar içerebilir. Bu çalışmada ortaya çıkarılan bulguların tamamı geçici bir bilgi ihtiyacının giderilme sürecindeki etkileşimleri kapsamaktadır. Uzun vadeli bilgi ihtiyacına odaklanılarak gerçekleştirilecek olan çalışmalarda daha farklı sonuçların ortaya çıkması muhtemeldir. Uzun vadeli bilgi ihtiyacına, bir kişinin herhangi bir konu hakkında uzmanlaşmak istemesi doğrultusunda yapabileceği arama etkileşimleri örnek gösterilebilir. Uzmanlaşmak, zaman ve emek gerektireceğinden, uzun vadeli bir bilgi ihtiyacının ön plana çıkması ve bu durumda da, kullanıcının aradığı bilgiyle ilgili kaynakları incelerken daha uzun süre zaman harcaması yüksek ihtimaldir. Böyle bir senaryoda, kaynak inceleme süresinin bu çalışmadaki bulgulara benzer bir şekilde kelime miktarıyla doğru orantılı artış göstereceği, fakat kelime başına okuma süresindeyse, bu çalışmada ortaya çıkarılan değişkenliğin daha düşük olacağı tahmin edilmektedir. Sonuç olarak, bilgi gereksinimimizi gidermek amacıyla faydalandığımız BES’lerin bilgi ihtiyaçlarındaki farklılıklara mümkün olduğunca başarılı bir şekilde cevap verebilmesi önemlidir. Bu noktada, kullanıcı okuma davranışlarındaki

değişimlerin dikkatlice ele alınması ve bu değişimlerden ortaya çıkarılacak olan desenlerle değerlendirme ve geliştirme süreçlerinin yürütülmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Kaynakça

- Agichtein, E., Brill, E. ve Dumais, S. (2019). Improving Web Search Ranking by Incorporating User Behavior Information. *SIGIR Forum*, 52(2), 11–18. <https://doi.org/10.1145/3308774.3308778>
- Akuma, S., Iqbal, R., Jayne, C. ve Doctor, F. (2016). Comparative analysis of relevance feedback methods based on two user studies. *Computers in Human Behavior*, 60, 138–146. <https://doi.org/10.1016/J.CHB.2016.02.064>
- Akuma, S., Jayne, C., Iqbal, R. ve Doctor, F. (2014). Implicit Predictive Indicators: Mouse Activity and Dwell Time. L. Iliadis, I. Maglogiannis ve H. Papadopoulos (Ed.), *Artificial Intelligence Applications and Innovations* (ss. 162–171). Springer Berlin Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-662-44654-6_16
- Baeza-Yates, R. ve Ribeiro-Neto, B. (2011). *Modern Information Retrieval: The concepts and technology behind search* (2. Baskı). Addison-Wesley Publishing Company.
- Balakrishnan, V. ve Zhang, X. (2014). Implicit user behaviours to improve post-retrieval document relevancy. *Computers in Human Behavior*, 33, 104–112. <https://doi.org/10.1016/J.CHB.2014.01.001>
- Croft, B., Metzler, D. ve Strohman, T. (2009). *Search Engines: Information Retrieval in Practice* (1. Baskı). Pearson.
- Guo, Q. ve Agichtein, E. (2012). Beyond Dwell Time: Estimating Document Relevance from Cursor Movements and Other Post-Click Searcher Behavior. *Proceedings of the 21st International Conference on World Wide Web*, 569–578. <https://doi.org/10.1145/2187836.2187914>
- Johnson, J. (2021). *Search engine market share worldwide*. Statista. <https://www.statista.com/statistics/216573/worldwide-market-share-of-search-engines/>
- Kelly, D. ve Belkin, N. J. (2001). Reading Time, Scrolling and Interaction: Exploring Implicit Sources of User Preferences for Relevance Feedback. *Proceedings of the 24th Annual International ACM SIGIR Conference on Research and Development in Information Retrieval*, 408–409. <https://doi.org/10.1145/383952.384045>
- Kelly, D. ve Belkin, N. J. (2004). Display Time as Implicit Feedback: Understanding Task Effects. *Proceedings of the 27th Annual International ACM SIGIR Conference on Research and Development in Information Retrieval*, 377–384. <https://doi.org/10.1145/1008992.1009057>
- Kim, J. Y., Teevan, J. ve Craswell, N. (2016). Explicit In Situ User Feedback for Web Search Results. *Proceedings of the 39th International ACM SIGIR Conference on Research and Development in Information Retrieval*, 829–832. <https://doi.org/10.1145/2911451.2914754>
- Kim, Y., Hassan, A., White, R. W. ve Zitouni, I. (2014). Modeling Dwell Time to Predict Click-Level Satisfaction. *Proceedings of the 7th ACM International Conference on Web Search and Data Mining*, 193–202. <https://doi.org/10.1145/2556195.2556220>
- Kowalski, G. (2011). *Information Retrieval Architecture and Algorithms*. Springer US. <https://doi.org/10.1007/978-1-4419-7716-8>
- Kwok, K. L., Grunfeld, L. ve Deng, P. (2007). Employing web mining and data fusion to improve weak ad hoc retrieval. *Information Processing & Management*, 43(2), 406–419. <https://doi.org/10.1016/J.IPM.2006.07.008>
- Liu, J. ve Belkin, N. J. (2015). Personalizing information retrieval for multi-session tasks: Examining the roles of task stage, task type, and topic knowledge on the interpretation of dwell time as an

- indicator of document usefulness. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 66(1), 58–81. <https://doi.org/10.1002/asi.23160>
- Manning, C. D., Raghavan, P. ve Schütze, H. (2008). *Introduction to information retrieval*. Cambridge University Press.
- Mao, J., Liu, Y., Luan, H., Zhang, M., Ma, S., Luo, H. ve Zhang, Y. (2017). Understanding and Predicting Usefulness Judgment in Web Search. *Proceedings of the 40th International ACM SIGIR Conference on Research and Development in Information Retrieval*, 1169–1172. <https://doi.org/10.1145/3077136.3080750>
- Morita, M. ve Shinoda, Y. (1994). Information Filtering Based on User Behavior Analysis and Best Match Text Retrieval. *Proceedings of the 17th Annual International ACM SIGIR Conference on Research and Development in Information Retrieval*, 272–281.
- Núñez-Valdéz, E. R., Cueva Lovelle, J. M., Sanjuán Martínez, O., García-Díaz, V., Ordoñez De Pablos, P. ve Montenegro Marín, C. E. (2012). Implicit feedback techniques on recommender systems applied to electronic books. *Computers in Human Behavior*, 28(4), 1186–1193. <https://doi.org/10.1016/J.CHB.2012.02.001>
- Internet Live Stats. (2021). *Google Search Statistics*. <https://www.internetlivestats.com/google-search-statistics/>
- Uçak, N. Ö. ve Güzeldere, Ş. O. (2006). Bilişsel Yapının ve İşlemlerin Bilgi Arama Davranışı Üzerine Etkisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 20(1), 7–28.
- White, R. W. ve Kelly, D. (2006). A Study on the Effects of Personalization and Task Information on Implicit Feedback Performance. *Proceedings of the 15th ACM International Conference on Information and Knowledge Management*, 297–306. <https://doi.org/10.1145/1183614.1183659>
- Xu, S., Jiang, H. ve Lau, F. C. M. (2011). Mining User Dwell Time for Personalized Web Search Re-Ranking. *Proceedings of the Twenty-Second International Joint Conference on Artificial Intelligence - Volume Volume Three*, 2367–2372.
- Yi, X., Hong, L., Zhong, E., Liu, N. N. ve Rajan, S. (2014). Beyond Clicks: Dwell Time for Personalization. *Proceedings of the 8th ACM Conference on Recommender Systems*, 113–120. <https://doi.org/10.1145/2645710.2645724>
- Zhai, C. ve Massung, S. (2016). *Text data management and analysis: a practical introduction to information retrieval and text mining*. Association for Computing Machinery.

Öğretmenlerin Kitap Önerisinde Kullandıkları Ölçütlerin Çocuk Edebiyatının Temel İlkelerine Göre İncelenmesi

Examining the Criteria Used by Teachers in Suggesting Books Based on the Main Principles of Children's Literature

Görkem Arslan * ve Tolga Kargın **

Öz

Amaç: Bu çalışma, ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim kademelerinde görev yapmakta olan Türkçe, Türk dili ve edebiyatı ile sınıf öğretmenlerinin öğrencilere kitap önerirken göz önünde buldukları ölçütleri ortaya koymak ve çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması gereken temel ölçütler bağlamında değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. **Yöntem:** Temel nitel araştırma modelinde tasarlanmış olan bu çalışmada on sorudan oluşan bir yarı yapılandırılmış görüşme formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanıp beş alan uzmanı tarafından gözden geçirilerek düzenlenmiş on adet açık uçlu sorudan oluşan form; beş sınıf öğretmeni, beş Türkçe öğretmeni ile beş Türk dili ve edebiyatı öğretmenine çevrimiçi görüşme yoluyla sunularak veriler elde edilmiştir. Elde edilen veriler betimsel analize tabi tutularak bulgulara ulaşılmıştır. **Bulgular:** Öğretmenlerin kitap önerisinde bulunurken göz önünde buldukları ölçütlere bakıldığında görüşme yapılan 15 öğretmenin tamamının eğitsel öğeleri, 12 öğretmenin dil ve anlatım unsurlarını, 11 öğretmenin içerik unsurlarını, 7 öğretmenin de biçim unsurlarını dikkate aldıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca 15 öğretmenin tamamı kitapların çocuğa görelilik ilkesine uygun olup olmamasını dikkate alırken yalnızca 6 öğretmen kitapların çocuk gerçekliği ilkesine uygunluğunu dikkate almıştır. **Sonuç:** Çalışmanın sonucunda öğretmenlerin çocuk edebiyatı ürünlerinde en çok çocuğa görelilik ilkesine önem verdikleri, çocuk edebiyatı ürünlerinin eğitsel yönünün tüm branşlar tarafından en çok önemsenen özellik olduğu, öğrencilerin yaş ve gelişim seviyelerine bağlı olarak öğretmenlerin kitapların içerik yönüyle ilgili beklentilerinin yerini dil ve anlatım unsurlarının aldığı, öğretmenlerin öğrencilerine en çok önerdikleri türler olarak öykü türünün öne çıktığı anlaşılmıştır. **Özgünlük:** Sınıf, Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin öğrencileri için kitap seçmede göz önünde

* Milli Eğitim Bakanlığı, Burhaniye İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Balıkesir, Türkiye, E-posta: gorkem.yasar1@gmail.com

Ministry of National Education, Burhaniye Directorate of National Education, Balıkesir, Turkey, E-mail: gorkem.yasar1@gmail.com,

** Uşak Üniversitesi, Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı, Uşak, Türkiye. E-posta: tolga.kargin@usak.edu.tr
Usak University, Department of Elementary Education, Usak, Turkey: E-mail: tolga.kargin@usak.edu.tr

Geliş Tarihi –Received: 06.09.2021

Kabul Tarihi – Accepted: 12.12.2021

Yayımlanma Tarihi – Published: 30.12.2021

bulundurdıkları ölçütleri ortaya koyan bu çalışma, bu ölçütleri çocuk edebiyatının temel ölçütleri çerçevesinde değerlendirmesi bağlamında özgün bir çalışmadır.

Anahtar Sözcükler: *Kitap önerisi, çocuk, çocuk edebiyatı, öğretmen, okuma.*

Abstract

Purpose: *This study was carried out to reveal the criteria that Turkish, Turkish language and literature and class teachers, who are working at primary and secondary education levels, consider when recommending books to students, and to evaluate them in the context of the main principles that should be found in children's literature works. **Method:** In this study, which was designed in the basic qualitative research model, a semi-structured interview form consisting of ten questions was used as a data collection tool. The form consisting of ten open-ended questions prepared by the researchers and reviewed by five field experts. Data were obtained by interviewing five class teachers, five Turkish teachers, and five Turkish language and literature teachers through online meetings. The obtained data were subjected to descriptive analysis and the findings were reached. **Findings:** Looking at the criteria that the teachers considered while suggesting a book, it was found that all the 15 teachers interviewed took into account the educational elements, 12 teachers considered the language and expression elements, 11 teachers considered the content elements, and 7 teachers considered the form elements. In addition, while all 15 teachers took into account whether the books were suitable for the principle of being suitable for the child, only 6 teachers considered the compliance of the books with the principle of child reality. **Implications:** As a result of the study, it was concluded that the principle of being suitable for children in children's literature products is given the most importance by teachers, the educational aspect of children's literature products is considered the most important feature by all branches, the language and expression elements have replaced the teachers' expectations about the content of the books, depending on the age and development levels of the students, and it was understood that the genre of story is the most recommended genre by the teachers to their students. **Originality:** This study, which reveals the criteria that class, Turkish and Turkish language and literature teachers consider in choosing books for their students, is an original study in the context of evaluating these criteria within the framework of the main principles of children's literature.*

Keywords: *Book recommendation, child, children's literature, teacher, reading.*

Giriş

Okuma becerisi; diğer dil becerileri ile birlikte düşüncenin ve düşünmenin gelişimi açısından mihenk taşı işlevi gören yaşantıların elde edilmesinde başat rolü oynar. Yaşamın her alanında olduğu gibi akademik yaşamda da okuma ile elde edilecek deneyimlerin rolü, temel eğitim ve ortaöğretim çağındaki çocuklarda daha da önemli bir yere sahiptir. Bu bakımdan, okuma becerisinin geliştirilmesi ve bu becerinin bir alışkanlığa dönüştürülerek kalıcılaştırılması; okuma-yazmanın öğrenildiği dönemden itibaren her sınıf düzeyinde dikkatle üzerinde durulması gereken bir kazanımdır.

Daha anne karnında iken dinlemenin sistematik ve amaca dönük olarak geliştirilmesi amacıyla çocuk kitapları ve çocuklar için hazırlanmış diğer yayınlar işe koşulduğunda insan yavrusunun zihinsel gelişimi için çok önemli bir adım atılmış olacaktır. Okul öncesi çağda gerek aile gerekse öğretmenler tarafından kararlı biçimde sürdürülen bu okuma tanışıklığı, temel öğretime başlayan bir öğrenci için güçlü bir düşünce ve hayal dünyası sağlar. “Okuma becerisinin gelişerek devam etmesi, zorunlu eğitim içinde atılan temellere bağlıdır. Bu dönemdeki temelin kökleri ne kadar sağlam olursa ilerdeki dönemlerde de gelişme ve alışkanlık o kadar başarılı olur” (Özbay, 2009, s. 42). Temel ve ortaöğretimde formal ve informal eğitim ile okul içi ve dışında desteklenerek biçimlendirilen okuma becerisi; çocuk edebiyatının temel ölçütlerine uygun, yetkin kitaplar ile bir alışkanlığa dönüştürüldüğünde öğrenci önemli bir avantaj elde edecektir.

Çocuk için uygun kitapların seçiminde hem ailenin hem de öğretmenlerin rolü eşit olmakla birlikte ülkemizdeki sosyoekonomik ve eğitsel farklılıklar dolayısıyla öğretmenlere düşen görev oldukça büyüktür. Okuma becerisi ve alışkanlığı ilköğretim çağında kazanılan bir beceri (Batur ve Alevli, 2014) olduğu için -tüm branş öğretmenlerine görev düşmekle birlikte- öğretim programlarındaki kazanım ve hedefler de göz önünde bulundurulduğunda sınıf öğretmenleri ve Türkçe öğretmenlerinin rolü ve etkisi önemlidir. Çocuğun hayal ve düşünce evreninin geliştirilmesine hizmet eden, derinlikli kitapların seçimi konusunda bilgisi ve deneyimi olan öğretmenler, doğru kitap seçimleriyle öğrenciye yeni ufuklar açar. Bir heykelin güzelliği nasıl heykeltıraşın başarısıysa; kültür seviyesi, bilgi seviyesi ve etkileme yeteneğiyle öğrencilerin kişilik gelişiminde aktif rol oynayan öğretmenlerin, öğrencilerinin okuma alışkanlığı kazanmasında büyük etkisi vardır (Gürcan, 1999). Bu sebeple Türkçe öğretmenlerinin (Kaya, 2007), sınıf öğretmenlerinin ve Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin çocuk edebiyatı ilkelerini bilmeleri ve kitap seçiminde göz önünde bulundurmaları gerekmektedir.

Çocukların hem aile çevrelerinin hem de okul çevrelerinin kitap okumaya bakışları ve kitap okuma deneyimleri çocukların okuma alışkanlığı edinmelerinde önemli bir etkiye sahiptir (Ateş, Çetinkaya ve Yıldırım, 2012). Öğrenci, okulda öğretmenin rehberliğinde özerk olarak sürdüreceği başarılı bir okuma deneyimi elde ettiğinde yavaş yavaş kendi bağımsız okuma sürecini oluşturup yönetebilecek duruma gelecektir. İlkokul ve ortaokulda temelleri atılan okuma alışkanlığı, ortaöğretim düzeyinde Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin dokunuşlarıyla pekişecek ve ivme kazanacaktır.

Çocuk Edebiyatı Ürünlerinde Temel Ölçütler

Çocuk edebiyatı esasında çocuğu ve çocukluğu kaynak edinen bir geçiş dönemi edebiyatıdır. İçeriğin çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği ilkelerine uygun olarak hazırlanıp mümkün olduğunca sade bir biçimde aktarıldığı, çocuğun okuma alışkanlığı kazanmasına ve estetik duygularının gelişmesine katkı sağlayan edebi eserlerden oluşmaktadır (Şirin, 2007). Çocukların ilgi, eğilim ve beklentilerini göz önünde bulundurarak gelişimsel özelliklerine uygun kitaplar seçmek isteyen bir öğretmenin bunu yaparken kılavuzu çocuk edebiyatının temel ölçütleri olmalıdır. Çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunması gereken temel ölçütler ana hatlarıyla birçok araştırmacı tarafından benzer şekilde ele alınsa da farklı araştırmacılar bu

temel ölçütleri farklı şekillerde gruplamışlardır. Karatay (2011b) çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunması gereken özellikleri biçimsel özellikler ve içerik özellikleri olmak üzere iki başlık altında ele almıştır. Biçimsel özellikler görseller, sayfa tasarımı, kapak tasarımı, boyut ve cilt yapısı ile ilgili iken içerik özellikleri edebî unsurlar, konu seçimi, karakterler, kurgu, üslup ve ileti ile ilgilidir. Karatay (2011b), söz varlığı unsurları ve söz sanatlarını da dil ve anlatım başlığı altında ele almıştır. Türkben ve Avan (2020) ise çocuk edebiyatı ürünlerinin biçimsel ve içerik özelliklerinin yanı sıra eğitsel özellikleri bakımından da değerlendirilmesini önermişlerdir.

Bu çalışmada ise çocuk edebiyatı ürünlerinin temel ölçütleri dört ana başlık altında toplanmıştır: Biçimsel özellikler, içerik özellikleri, dil ve anlatım özellikleri ve eğitsel öğeler. Biçimsel özellikler, birçok çalışmada olduğu gibi kitabın boyutu, kapak tasarımı, ciltlenmesi, sayfa düzeni, kullanılan harflerin boyutu ve yazım şekli ve kitapta kullanılan görseller ile ilgili iken, içerik özellikleri konu, izlek, ileti, plan ve karakterler ile sınırlı tutulmuştur. Bir kitabın çocuğa göre olup olmadığını değerlendirmede ön plana çıkan dil ve anlatım özelliği ile kitaptaki eğitsel öğeler ise içerik özellikleri başlığının altından çıkarılarak ayrı başlıklar olarak ele alınmıştır.

Çocuk kitaplarında bulunması gereken biçimsel özellikler

Şüphesiz, çocuk kitaplarının görsel ve fiziksel açıdan çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun şekilde hazırlanması gerekir. Kitaplardaki resimler, metnin iletisini destekler nitelikte olmalı, çocukların algı düzeyine uygun ve görsel algılarını geliştirici özellikler taşımalıdır (Sever, 2008). Görsellerin dağılımı, kitabın boyutu ve kullanılan malzemeler ile sayfa düzeni, harf ve karakterlerin puntolarının yaş düzeyine uygunluğundan sayfa ve satır boşluklarına, hatta satır başlarının hizasına kadar; okumayı zorlaştırıcı her türlü etkenden arındırılmış bir görünüm ve tasarım; çocuk kitaplarından beklenen biçimsel özellikler olarak ifade edilebilir.

Çocuk kitaplarının boyut ve ağırlıkları ile cilt yapıları çocukların yaş düzeyine uygun olmalıdır. Hem estetik açıdan ilgi çekici hem de içeriğe ilişkin fikir verici nitelikte olması beklenen kapak tasarımının yanında kitabın cildinin sağlam olması (Sever, 1995), malzeme seçimi bakımından gelişimsel düzeye uygun ve kullanışlı olması da bir diğer biçimsel özellik olarak değerlendirilebilir.

Okunurluğun ve dayanıklılığın sağlanması açısından üçüncü hamur tipi kâğıt kullanımı uygun değildir (Çolaklar, 2019). Sayfa tasarımı bakımından ise resimler ile metinlerin uyumlu bir şekilde yerleştirilmiş olması, sayfaların hem estetik hem de biçimsel açıdan oransal uyum kurallarına uygun biçimde tasarlanması gerekmektedir (Oral, 1994).

Çocuk kitaplarında bulunması gereken içerik özellikleri

Çocuk kitaplarında içeriğe ilişkin olarak çocuğun dil ve düşünce evrenine katkıda bulunma gayesi, çocukta okuma ilgi ve alışkanlığı oluşturup geliştirmeye yarayacak ilgi çekicilik özelliği ile öğreticilik unsurları önem arz etmektedir. Çocuk edebiyatı ürünleri gerek kullanılan dil gerekse görsellerle çocuklara yeni yaşantılar sunmalı ve bu yaşantılardan çıkarımda bulunma işi çocuklara bırakılmalıdır (Sever, 2008). Çocuk kitaplarının sistematik bir biçimde örülmüş *örtük değerler ağı* biçiminde kurgulanması bu açıdan önemlidir. Çocuk kitapları belli bir ideolojinin çocuğa empoze edilmesi amacıyla kullanılacak birer araç olarak

görülmemelidir. Çocuklara evrensel ve insanî değerleri kazandırıcı; bireysellikten toplumsallığa, toplumsallıktan evrenselliğe ulaştırıcı nitelikte tema ve konuların etkili, estetik bir dil ve anlatımla ele alınması çocukta aynı zamanda okuma sevgisi de oluşturmada önemli bir etkidir.

Çocuk edebiyatı ürünleri toplumsal iletişim ve demokrasi kültürünün edinilmesi bakımından oldukça önemli araçlardır. Çocuk, çocuk edebiyatı yapıtları aracılığıyla küçük yaşlardan itibaren demokrasi kültürüne ilişkin kavramlarla karşılaştırılmalıdır (Gedikoğlu Özilhan, 2016). Yaşamdaki anlaşmazlıkların demokrasi kültürü ve iletişimle çözüleceğine ilişkin zihinsel kod, çocuk kitapları aracılığıyla çocuğa sezdirilmelidir.

“Çocuk edebiyatı yapıtlarında yazınsal bir kurguyla geliştirilen izlek, insana özgü duygu durumlarını çocuklarda yaşatabilmeli; çocuklar kaynağını sevgiden alan konularda duyarak, gülerek, düşünerek, hüznlenerek dostluğun, barışın, çalışkanlığın, paylaşmanın yüceliğini sezebilmeli, güven duygularını geliştirebilmelidir” (Sever, 2013, s. 129). Çocuk edebiyatı ürünlerinde ele alınan izlek ve konular; çocuğun yaşamda karşılaşabileceği problem durumlarını insancıl yollarla ve kendisini, çevresini geliştirip koruyacak biçimde çözmelerini sağlayacak becerileri kazandıracak biçimde kurgulanmalıdır.

Kahramanlar çocuğa rol model teşkil edebilecek, çocuğun gerçek yaşam problemleri ile baş etmesini sağlayacak özelliklerle yoğrulmalıdır. Çocukları günlük hayatta uyulması gereken toplumsal kurallar ya da bir davranışın olumlu veya olumsuz sonuçları hakkında sözlü olarak bilgilendirmekten ziyade çocuk edebiyatı eserlerinde öykü kahramanları aracılığı ile bilgilendirmek daha etkili olacaktır (Karatay, 2011a). Çocuğa verilmek istenen iletiler, kazandırılmak istenen beceri ve davranışlar karakterlerin davranış ve kişiliklerine işlenerek örtük biçimde verilmelidir.

Çocuk kitaplarında karakter özellikleri ve kurgudaki çatışmaların çocuğa uygunluğu, çocuğun zihinsel ve duygusal gelişimine katkısı bakımından önemlidir. Kurguda ele alınan çatışmalar, çocuğa verdiği mesajlarla çocuğun zihinsel ve duyuşsal gelişimini etkileyeceği gibi çocuğun kitaba ilgisini ayakta tutacak gerilimin de sağlayıcısı olması bakımından okuma ilgi ve alışkanlığının geliştirilmesinde etkilidir. Sever'e göre (2008) çatışmalar kişiler arası çatışma, kişinin kendisiyle çatışması, kişinin doğayla çatışması, kişinin toplumla çatışması biçiminde dört biçimde ele alınmaktadır. Çatışmalar; kurgusal çocuk kitaplarında olayın başlatılıp geliştirilmesi ve sonuçlandırılmasının yanında yer, zaman gibi unsurların biçimlendirilmesinde de -çocuğa göre ve çocuk için- etkili bir anlatım aracı olarak kullanılmalıdır.

Çocuk kitaplarında bulunması gereken temel eğitsel özellikler

Çocuk edebiyatı ürünleri, edebiyat sanatının ve dilin imkânlarını çocuğun duygu ve düşünce dünyasının hizmetine sunmak amacıyla yazılmış olmalıdır. Bir çocuk kitabının çocuk edebiyatı eseri olarak kabul edilmesi için kitabın biçimsel ve içerik özelliklerinin birbirini tamamlaması ve çeşitli eğitsel ilkelerini de içermesi gerekmektedir (Sever, 2006). Arıkan ve İnce Samur'a (2020, s. 185) göre, çocuklara yönelik hazırlanan kitaplarda bulunması gereken temel eğitsel nitelikler şu şekilde sıralanabilir: Çocuk kitapları mantığa uygun ve çocukların değerler sistemi geliştirmesine imkân sunacak şekilde yazılmalıdır; çocuk kitapları erkek ve

kadınlara atfedilen toplumsal cinsiyet yargılarından arındırılmış olmalıdır; çocuk kitaplarının kurgusu ve verdikleri mesajlar çocukların kişilik gelişimlerine katkı sağlar nitelikte olmalıdır; çocuk kitaplarında aktarılan olaylar baskıcı ve denetimci bir yaklaşım içermemelidir; çocuk kitapları yaşanan her şeyin alın yazısı olduğu ve değişmeyeceği görüşünü onaylamamalıdır; çocuk kitapları çocukların aktif ve girişimci bir kimlik geliştirmesini destekler nitelikte yazılmalıdır ve çocuk kitapları çocukların hayal gücünün gelişimine katkı sağlamalıdır.

Çocuk edebiyatı ürünlerinde çocukların zihinsel ve duygusal gelişimleri için gerekli olan bilgi ve deneyimlerin kazandırılması esas ise de iletilerin doğrudan verilmesi, eleştirel düşünmeye ve yeniden yapılandırmaya fırsat vermeyecek şekilde bir dayatmaya gidilmesi ve iletinin kendisinin bir amaç olarak görülmesi sakıncalı olacaktır. Çocuk edebiyatı ürünlerinin amacı; eserin tüm unsurlarını bilinçli olarak düzenlenmiş bir uyum içerisinde kullanarak çocukların zihinsel ve duygusal gelişimlerini sağlamaktır. Dolayısıyla iletinin kendisini bir amaç olarak değil bir araç olarak görmek gerekmektedir. Bu durumda, Çer'in (2016c, s. 1402) de ifade ettiği gibi:

Sanatçı, çocukta estetik beğeni oluşturmali; renk, çizgi ve sözcüklerle yarattığı imgelerle çocuğun düşsel ve düşünsel bir süreç içine girmesini sağlamalı; çocuğun kitapla karşılaştığı anda güzel ve doğru olana yönelik duygularını geliştirmeli; bilgi öğretmek yerine, duyumsatıcı biçimde çocuğa düş kurma ve düşünme sorumluluğu vermelidir.

Çocuk kitaplarında bulunması gereken dil ve anlatım özellikleri

Çocuk edebiyatı ürünlerini yetişkin edebiyatı ürünlerinden ayıran en önemli özelliklerden biri de dil ve anlatımdır (Akyüz, 2014). Çocuk kitapları çocuğa sosyal deneyimler kazandırmanın yanında geniş ve zengin bir dil dünyası sunar. Dil becerilerinin gelişimi için en güçlü seçenek, çocuklar için hazırlanmış edebi ürünlerdir. Çocuklar bu edebi ürünleri okuyarak yalnızca içinde yaşadıkları dünya hakkında bilgi edinmez aynı zamanda çeşitli konularda duyarlılık kazanırlar, hayal güçleri, iletişim güçleri ve yaratıcılık becerileri de gelişir (Demircan, 2006). Dilin anlatım olanaklarını en zengin şekilde sunmak, çocuk kitaplarından beklenen temel özelliklerden biridir. Duru, açık, akıcı bir anlatım ile çocuğun zihnine, kalbine ve hayallerine yakın bulabileceği bir okuma evreni sunabilmek; çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunması gereken önemli bir özelliktir.

Dilidüzgün (2000, s. 257)'de "Çokanlamlılık, örtük ileti içirme, antiotoriter anlatım özellikleri, estetik bütünlük gibi temel yazınsal niteliklerin tümünü taşıması gerekir. Bunlara ek olarak yazınsal niteliği olan çocuk kitapları çocuk gerçekliğini ya da çocuğa görelilik ilkesini görmezden gelemez" biçiminde yer bulan dil ve anlatıma ilişkin beklentiler; çocuğun dil ve düşünce evrenine edebiyatın gücünden yararlanarak estetik biçimde katkıda bulunabilme gayesi biçiminde özetlenebilir. Çocuklara aktarılabilecek olan duygu ve düşünceler, çocukların seviyesine uygun bir dil ile aktarılmalı, doğal bir anlatım kullanılarak Türkçe'nin güzelliği ve kuralları da çocuklara hissettirilmelidir (Sever, 2000).

Çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik

Çocuk edebiyatında *çocuğa görelilik* ve *çocuk gerçekliği* kavramları ön planda olan kavramlardır. Bu kavramlar, çocuklar için yazılan edebi eserlerin eğitsel, görsel ve estetik

olarak sahip olması gereken ilkeleri ifade etmektedir (Şirin, 2016). Bu durumda çocuk edebiyatının en önemli özelliği, çocuğu ve çocukluğu anlayarak eserlerde kaynak olarak alan ve bu üç kavrama uygun olarak yazılan edebi eserleri içermesidir (Şirin, 2016). Çocuğun hayal, fikir ve dil evrenine uygun; aynı zamanda çocuğun erişti düzeyini artıracak kitaplar ile yola çıkmak gerekir. *Çocuğa görelilik* olarak adlandırılabilir olan bu özellik, çocuk kitaplarında aranan en temel özelliktir. Çocuk kitapları, çocuğun hayatını, dünyayı algılama şeklini, dil yeterliklerini, ilgi ve ihtiyaçlarını yansıtan gerçekliği ile yazınsal ölçütler ve sanatçı duyarlılığını öncelediği oranda çocuğa göre olur (Çer, 2016a; 2016b; 2016c).

Çocuk gerçekliği ilkesi; kurgusal çocuk kitaplarında dahi, çocuğun gerçek yaşamına aktarabileceği, sosyal yaşam becerilerini çocuğa dikte etmeden kazandırabilen bir niteliği zorunlu kılar. Kitapta kendi hayatından bir şeyler gören çocuk, kendisini karakterle özdeşleştirebilir ve bu şekilde kitapta kendi hayatının temsil edildiğini görür ve kendini yalnız hissetmez. (Lifshitz, 2016). Çocuğun gerçek yaşamına aktaramayacağı, yaşamdan tamamıyla kopuk ve sosyal ilişkilerde kullanılabilecek becerilerden uzak bir yapı; çocuk kitabından beklenen faydayı sağlamayacaktır.

Çocuk edebiyatı ürünleri, biçimsel özellikleri (boyut, kâğıt, kapak ve cilt, sayfa düzeni, resimler ve harf/punto), içerik özellikleri (izlek, konu, karakterler, çevre), dil ve anlatım özellikleri ve içerdiği eğitsel öğeler bakımından çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği ilkelerine göre hazırlanmış olmalıdır (Sever, 2013). Öğrencilerine kitap önerisinde bulunan öğretmenlerin de bu süreçte çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği ilkelerini dikkate almaları önem arz etmektedir.

Amaç ve Önem

Bu çalışmanın amacı; öğretmenlerin kitap önerisinde bulunurken göz önünde bulundurdıkları ölçütleri ortaya çıkarmak ve bu ölçütleri çocuk edebiyatının temel ölçütleri bağlamında incelemektir.

Sınıf ve Türkçe öğretmenlerine anket yoluyla ulaşarak gerçekleştirdiği araştırmada Yazıcı Okuyan (2009), okullarda gerçekleştirilen okuma saatleri içerisinde okunacak kitapların seçiminde öğretmenlerin kitapların iç yapısına ve içerdiği eğitsel özelliklere daha fazla önem verdikleri sonucuna ulaşmıştır. Maltepe (2009), Türkçe öğretmeni adaylarıyla gerçekleştirdiği araştırmasında öğretmen adaylarının çocuk edebiyatı ölçütlerine yeterince hâkim olmadıkları sonucuna ulaşmıştır.

Öğrencilerin kendi yaşlarına/seviyelerine uygun, çocuk edebiyatı ölçütlerine göre yazılmış kitaplar okumalarının onların kitap okuma alışkanlığını olumlu yönde etkileyebileceği dikkate alındığında öğretmenlerin kitap tavsiye ederken bu ölçütleri ne derece kullandıklarının önemi de ortaya çıkmaktadır. Bu çalışma farklı öğrenim düzeylerindeki öğrencilere Türkçe eğitimi veren öğretmenlerin kitap tavsiye ederken kullandıkları ölçütleri ortaya koyması sebebiyle sınıf öğretmenlerinin, Türkçe öğretmenlerinin ve Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin kitap tavsiye etme yaklaşımlarını da karşılaştırma imkânı sunmaktadır.

Gerçekleştirilen alan yazın taraması sonucunda sınıf, Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin görüşlerine başvurularak öğretmenlerin öğrencileri için kitap seçmede göz

önünde bulundukları ölçütleri ortaya koyan, bu ölçütleri çocuk edebiyatı ölçütleri çerçevesinde inceleyen bir araştırmaya ulaşılamamıştır. İşbu araştırma, alandaki bu boşluğun doldurulmasına hizmet etmesi sebebiyle de önemli bir çalışmadır.

Bu çalışmada, sınıf, Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin öğrencilerine kitap önerirken dikkat ettikleri ölçütlerin ortaya çıkarılması ve bu ölçütlerin çocuk edebiyatının temel ilkeleri bağlamında incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaca yönelik olarak aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. Sınıf, Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri öğrencilerine kitap önerirken çocuk edebiyatının temel ölçütlerinden hangilerini ne ölçüde kullanmaktadırlar?
2. Sınıf, Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri öğrencilerine kitap önerirken çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği ilkelerini ne ölçüde kullanmaktadırlar?
3. Sınıf, Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri öğrencilerinin en çok hangi türleri okuması gerektiği kanaatindedirler?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada *Temel Nitel Araştırma* deseni kullanılmıştır. Merriam'e (2009) göre temel nitel araştırma deseni kullanan araştırmacılar şu üç konuya odaklanırlar: insanların bir konudaki deneyimlerini nasıl yorumladıklarına; dünyalarını nasıl inşa ettiklerine; ve deneyimlerine ne anlamlar yüklediklerine (s. 23). Bu tür çalışmalarda genel amaç insanların yaşantılarını ve deneyimlerini nasıl anlamlandırdıklarını anlamaktır. Veriler; görüşme, gözlem ya da doküman inceleme yoluyla toplanabilir. Temel nitel araştırmalar günümüzde eğitim araştırmalarında yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu çalışmada da temel nitel araştırma deseni kullanılarak öğretmenlerin öğrencilere kitap önerirken nelere dikkat ettiklerini kendi deneyimleri üzerinden paylaşmaları ve bu konudaki görüşlerini aktarmaları istenmiştir.

Varsayım ve Sınırlılıklar

Bu araştırmada elde edilen verilerden yola çıkılarak ulaşılan bulgu ve sonuçlar; araştırmaya katılan 15 öğretmenin görüşme sorularına verdikleri cevaplar ile sınırlıdır. Öğretmenlerin sorulara içten ve dürüst cevaplar verdikleri varsayılmaktadır.

Çalışma Grubu

Sınıf öğretmeni, Türkçe öğretmeni ve Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin öğrencilerine kitap önerirken göz önünde bulundukları ölçütleri ortaya çıkarmak ve bu ölçütleri çocuk edebiyatının temel ölçütleri açısından değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırma her branştan 5 öğretmen olmak üzere toplam 15 öğretmen ile gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerden 7 tanesi amaçlı örneklem türlerinden kolay ulaşılabilir örneklem yöntemi ile araştırmacının kendi iş çevresinden tanıdığı öğretmenlerden seçilmiştir. Geriye kalan 8 öğretmen ise kartopu örneklem yöntemi kullanılarak daha önce görüşülmüş olan öğretmenlerin tavsiye ettiği öğretmenlere e-posta ile ulaşılarak çalışmaya katılmaya gönüllü olanlar arasından seçilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlere ilişkin demografik bilgiler Tablo 1, Tablo 2 ve Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 1

Araştırmaya katılan öğretmenlere ilişkin demografik bilgiler - sınıf öğretmenleri

	Cinsiyet	Meslekî Deneyim	Eğitim Durumu
Sınıf Öğretmeni -1 (SÖ1)	E	20 yıl ve üstü	Lisans
Sınıf Öğretmeni -2 (SÖ2)	E	20 yıl ve üstü	Lisans
Sınıf Öğretmeni -3 (SÖ3)	E	20 yıl ve üstü	Lisans
Sınıf Öğretmeni -4 (SÖ4)	E	20 yıl ve üstü	Lisans
Sınıf Öğretmeni -5 (SÖ5)	K	15-20 yıl	Lisans

Tablo 2

Araştırmaya katılan öğretmenlere ilişkin demografik bilgiler - Türkçe öğretmenleri

	Cinsiyet	Meslekî Deneyim	Eğitim Durumu
Türkçe Öğretmeni -1 (TÖ1)	K	5-10 yıl	Lisans
Türkçe Öğretmeni -2 (TÖ2)	K	10-15 yıl	Lisans
Türkçe Öğretmeni -3 (TÖ3)	E	5-10 yıl	Lisans
Türkçe Öğretmeni -4 (TÖ4)	K	5-10 yıl	Yüksek Lisans
Türkçe Öğretmeni -5 (TÖ5)	E	5-10 yıl	Yüksek Lisans

Tablo 3

Araştırmaya katılan öğretmenlere ilişkin demografik bilgiler - Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri

	Cinsiyet	Meslekî Deneyim	Eğitim Durumu
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni -1 (TDEÖ1)	K	5-10 yıl	Lisans
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni -2 (TDEÖ2)	E	20 yıl ve üstü	Lisans
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni -3 (TDEÖ3)	K	5-10 yıl	Lisans
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni -4 (TDEÖ4)	K	0-5 yıl	Yüksek Lisans
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni -5 (TDEÖ5)	E	10-15 yıl	Yüksek Lisans

Veri Toplama Aracı

Görüşme; insanların bir olay ya da olguya ilişkin bakış açılarının, duygu ve düşüncelerinin ortaya çıkarılması ve yorumlanması amacıyla gerçekleştirilir. Genellikle bir kişi ya da gruba, belli bir amaca yönelik olarak gerçekleştirilen söyleşiler biçiminde gerçekleşir. Görüşme tekniğinde yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşme formları kullanılarak kişilerin görüşleri alınır (Merriam, 2009). İnsanların bir konu ya da durum hakkında görüşlerini, tecrübelerini, duygularını ya da değerlendirmelerini paylaşabildikleri

görüşme yönteminde araştırmacı birinci elden kaynağa ulaşmış ve konuya ilişkin detaylı bilgiye ulaşmış olur. Bu araştırmada da veri toplama tekniği olarak görüşme tekniği kullanılmış, bu amaçla araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile veriler elde edilmiştir.

Araştırma sonuçlarının dayandırıldığı verilerin tamamı araştırmacılar tarafından geliştirilen ve araştırmanın problem ve alt problemleriyle ilişkili 12 adet açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir.

Form hazırlanmadan önce alan yazın taraması gerçekleştirilerek ön deneme soruları elde edilmiştir. Sorular üç Türkçe öğretmeni ve iki öğretim üyesinin görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşlerinde bazı soruların görüşmeciyi sınırlandırıcı unsurlar içerdiği belirtilmiştir. Örneğin uzmanlara gönderilen görüşme sorularının dört tanesinde "...üç olumsuzluk nedir?", "...üç özellik nedir?" gibi sınırlandırıcı ifadeler var iken, bu ifadeler uzman görüşlerine uygun olarak çıkarılmış ve "...olumsuzluklar nelerdir?", "...özellikler nelerdir?" şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Ardından görüşme sorularının anlaşılabilirliğinin sınanması amacıyla sorular bir sınıf, bir Türkçe ve bir Türk dili ve edebiyatı öğretmenine yöneltilmiştir. Soruların anlaşılır olduğu görülmüş ve görüşme formuna son hâli verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu şu soruları içermektedir:

- 1) Öğrencilerinizi okuma alışkanlığı bakımından nasıl değerlendirirsiniz?
- 2) Okuma alışkanlığı gelişmiş bir öğrenciyi okuma alışkanlığı gelişmemiş bir öğrenciden ayıran özellikler sizce nelerdir?
- 3) İyi bir çocuk kitabını kötü bir çocuk kitabından ayıran özellikler sizce nelerdir?
- 4) Öğrencilerinize kitap önerisinde bulunacak olsaydınız hangi kitapları önerirdiniz?
- 5) Çocuk kitaplarında en çok önemseydiğiniz özellikler nelerdir?
- 6) Çocuk kitaplarında en sık karşılaştığınız olumsuzluklar nelerdir?
- 7) Sizce bir çocuk kitabı, okuruna neler kazandırmalıdır?
- 8) Öğrencilerinizin okuduğu çocuk kitapları arasında en sık karşılaştığınız kitaplar hangileridir?
- 9) Öğrencilerinizin kitap tercihlerini belirleyen özellikler sizce nelerdir?
- 10) Sizce, iyi bir okuyucu olabilmek için hangi tür kitaplar bu yaşlarda mutlaka okunmalıdır?
- 11) Kitap okumak bir mezuniyet şartı olsaydı öğrencilerinizin hangi kitapları okumuş olarak mezun olmalarını isterdiniz?
- 12) Kitap önerirken göz önünde bulundurduğunuz kriterleri önem derecesine göre sıralamak isteseydiniz nasıl bir tablo ortaya çıkardı?

Veri Toplama Süreci

Araştırma, Uşak Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 10.06.2021 tarih ve 2021-127 sayılı kararı ile etik açıdan uygun bulunmuştur. Geliştirilen veri toplama aracı ile gerçekleştirilen görüşmeler çevrimiçi ortamda Google Meet platformu üzerinden yapılmıştır. Araştırmacılar tarafından yapılan ve her biri ortalama 30

dakika süren çevrimiçi görüşmeler katılımcıların sözlü rıza beyanı alınarak ses kaydı biçiminde kayıt altına alınmış, ardından da yazılı olarak raporlanmıştır.

Veri Analizi

Yazıya aktarılmış olan görüşmelerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemine başvurulmuştur. Betimsel analizde, toplanan verilerde yer alan araştırma problemleri ile ilişkili ifadeler, alan yazından çekilen temalar ve temaların altında yer alan kodlar ile çözümlenmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Aslında betimsel analiz tümdengelim yaklaşımını benimsemektedir. Tümdengelim yaklaşımında, veri analizine geçilmeden alanyazın taraması ile temalar ve kodlar oluşturulmakta daha sonra bu kodlarla veri çözümlenmektedir (Merriam, 2009). Bu çalışma da tümdengelim yaklaşımı ile çözümlenmektedir çünkü bu çalışmada öğretmenlerin öğrencilere kitap tavsiye ederken hali hazırda alan yazında yer alan çocuk edebiyatının temel ölçütlerini ne düzeyde kullandıkları tespit edilmektedir. Bu sebeple, öncelikle birinci alt problem için çocuk edebiyatının temel ölçütleri alan yazından çekilerek listelenmiş (Biçim, içerik, dil ve anlatım, eğitsel öğeler) ve her bir ölçüt tema kabul edilerek bu temaların alt kodları oluşturulmuştur. Daha sonra öğretmenlerin görüşme sorularına verdikleri cevaplar bu kodlarla kodlanarak veri çözümlenmiştir. Aynı uygulama ikinci alt problem için çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği ilkeleri tema kabul edilip alt kodları oluşturularak; üçüncü alt problem için ise kitap türleri başlığı tema kabul edilip her bir kitap türü de kod olarak ele alınarak gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerle yapılan çevrimiçi görüşmelerden sonra elde edilen veriler, her iki araştırmacı tarafından da birbirinden bağımsız olarak kodlanmış, kodlamalarda güvenilirliğin sağlanması için veri analizi süreci tamamlandıktan sonra araştırmacılar bir araya gelerek analizlerini karşılaştırmışlar ve görüş birliğine varıldıktan sonra bulgular raporlanmıştır (Merriam, 2009, s. 216).

Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Çalışmanın görüşme formu hazırlanırken, yukarıda da belirtildiği gibi, üç öğretmen ve iki öğretim üyesi olmak üzere toplam beş alan uzmanından görüş alınmış, bir sınıf öğretmeni, bir Türkçe öğretmeni ve bir de Türk dili ve edebiyatı öğretmeni ile de pilot uygulamalar yapılarak görüşme sorularının kapsam geçerliği sağlanmıştır. Katılımcıların tamamından yazıya dökülmüş görüşlerin kendi görüşlerini yansıttığı cevabı alınmıştır (Merriam, 2009, s. 217). Bu çalışmada aktarılabilirlik (Merriam, 2009, s. 221) ilkesine uygun olarak çalışmanın katılımcıları hakkında demografik bilgiler paylaşılmış, çalışmanın tüm aşamalarına detaylı bir şekilde yer verilmiş ve çalışmanın bulguları katılımcıların kendi ifadeleri ile sunulmuştur. Araştırmanın veri toplama ve veri analizi süreci de güvenilebilirlik (Merriam, 2009, s. 210-212) ilkesi gereğince detaylı bir şekilde ifade edilmiş, veri analizi iki farklı araştırmacı tarafından bağımsız bir şekilde gerçekleştirildikten sonra bir araya gelinerek yapılan analizler üzerinde görüş birliği sağlanmıştır. Onaylanabilirlik ilkesi gereğince katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeler ses kaydına alınmıştır ve araştırmacılar tarafından saklanmaktadır.

Bulgular ve Yorumlar

Öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin analiz edilmesiyle ulaşılan bulgular, araştırma sorularına cevap olacak nitelikteki verilere dayanılarak yorumlanmıştır.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

“Sınıf, Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri öğrencilerine kitap önerirken çocuk edebiyatının temel ölçütlerinden hangilerini ne ölçüde kullanmaktadırlar?” biçiminde tanımlanan birinci alt probleme ilişkin öğretmen görüşleri incelenerek öğretmenlerin kitap önerisinde bulunurken göz önünde bulundurdıkları temel ölçütler Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4

Öğretmenlerin kitap önerisinde bulunurken göz önünde bulundurdıkları ölçütlerin sınıflandırılması

	Sınıf Öğr.	Türkçe Öğr.	Türk Dili ve Edebiyatı Öğr.	Toplam
<i>Biçim (boyut, kapak ve cilt, sayfa düzeni, harfler, görseller)</i>	4	2	1	7
<i>İçerik (konu, izlek, ileti, plan, karakter)</i>	5	4	2	11
<i>Dil ve Anlatım</i>	4	4	4	12
<i>Eğitsel Öğeler</i>	5	5	5	15

Tablo 4 incelendiğinde öğretmenlerin kitap önerisinde bulunurken göz önünde bulundurdıkları ölçütler arasında en çok eğitsel unsurların ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Öğretmenler, öğrencinin zihinsel, duygusal gelişimine katkıda bulunacak eserlerle karşılaşmaları gerektiğini düşünmektedirler. Eğitsel unsurlara ilişkin her branştan öğretmenlerin görüşlerinden örnek mahiyetindeki alıntılara aşağıda ulaşılabilir:

Hayal gücü, empati, yorumlama, üretme, doğa ve insan sevgisi vb. değerleri içermelidir. Üretme, paylaşma, iletişim ön planda tutulmalıdır. Sonuç bölümü mutlaka olumlu mesajlar üretmelidir. Evrendeki tüm canlıların ortak yaşamına birlikteliğine yardımlaşmasına önem vermelidir. Fabl türü zengin olmalıdır (SÖ5, 03.05.2021).

Hayal gücünü geliştirmeli. Ben hayal gücünün çok önemli olduğunu düşünürüm hep. Çocuk hem hayal etmeli hem de yeni deneyimler elde etmeli kitaplar sayesinde. Yeni şeyler öğrenmeli. Bence hem çocuğu zihnen doyurup hem de hayal kurmasını sağlamak gerek kitaplar yoluyla. Bir de artık devir değişti, televizyonlar şiddet ve olumsuz şeylerle dolu. Çocuğu kitaplarla iyiye yönlendirmeli, çocuk kitaptan iyiyi doğruyu öğrenmeli (TÖ1, 26.04.2021).

Kişilik kazandıracak, düşünmeye sevk edecek, eleştiri yeteneği kazandıracak eserler olmasına dikkat ederdim. Lise çağında karakter gelişimi çok önemli. Zihinsel gelişimin yanında karakter gelişimini desteklemek gerek (EÖ2, 01.06.2021).

Öğretmenlerin kitap önerisinde bulunurken göz önünde bulundurdıkları ölçütleri incelemek amacıyla oluşturulan Tablo 4’te görüldüğü üzere; tüm branşlarda öne çıkan ikinci

ölçüt alanı, eserin dil ve anlatımıdır. Öğretmenlerin görüşme sorularına verdikleri cevaplar incelendiğinde dil bakımından sadelik ve anlaşılabilirlik; anlatım bakımından ise akıcılık ve sürükleyicilik özelliklerinin ön planda olduğu görülmüştür.

Ben önceliği dil ve üsluba veririm. Sonrasında güçlü ve ilgi çekici bir kurgu ararım. Elbette verdiği mesajlar da önemli. Yani olmadık örtük mesajlar verdiğini fark edersem öğrencime okutmam (SÖ2, 04.05.2021).

Bir kere dilinin akıcı olması. En soyut, en karmaşık konu bile dil akıcı net anlaşılır olduktan sonra çocuklar kavıyor. Anlayamadıkları noktalarda öğretmene geldiklerinde öğretmenin küçük dokunuşuyla o kafa karışıklığı giderilebiliyor. Basit bir olaya dönük bir hikayeyse bu, hikayesi varsa çok basit bir olayda bile eğer karmaşık anlatıldıysa çocuk işin içinden çıkamıyor. Betimlemelerin çok uzun olmaması gerekiyor bir kere. Dil yalın sade akıcı olmalı. Böyle olursa her kitap çocuklar için faydalı olur (TÖ5, 26.04.2021).

Bir kere, yukarıda da dediğimden yola çıkarak dili ve anlatımı öğrenciye okuduğunu anlama imkânı vermeli. Yani çocuk okuduğunu anlamaya çalışırken aşırı bir zorlukla karşılaşmamalı. Gelişmeli ama aşırı zorlanmamalı. Hayal gücü gelişmeli. Merak duygusunu hep canlı tutmalı. Baştan sona merak etmeli çocuk (EÖ1, 01.06.2021).

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin yaş/sınıf seviyesi yükseldikçe çocuk edebiyatı ürünlerinin biçim ve içerik unsurlarının öğretmenler tarafından daha az önemsendiği anlaşılmaktadır.

Biçimsel özelliklerin sınıf öğretmenleri tarafından daha fazla önemsendiği cevaplarından anlaşılmaktadır. Bu durum, çocuk edebiyatı biliminde de önerilen bir yaklaşımdır. Okul öncesi ve ilkokul yıllarında kitaplardaki görseller, yazı puntosu, kitapların yaş ve gelişim düzeyine uygun büyüklükte olması gibi biçimsel özellikler ön plana çıkmaktadır. Gerek kenar boşluklarına gerek satır arası boşluklarına gerekse metnin ve resmin sayfadaki yerleşimine dikkat edilmeli, sayfa düzeni hem çocuklarda estetik bir zevk oluşturmali hem de rahat okunabilecek şekilde tasarlanmalıdır. Harflerin büyüklükleri de kitabın hitap ettiği yaş grubuna göre ayarlanmalıdır (Arıkan ve İnce Samur, 2020). Bir sınıf öğretmenin vermiş olduğu şu cevap, bu bulguyu somutlaştırması bakımından örnek olarak alınmıştır:

Konusunun çocukların ilgisini çekebilecek, görselleri olan kitapları tercih ederim. Görseller ilkokulda çok önemli. Kitapta yazarlardan daha önemli olabiliyor bazen görseller. (...) Kitabın görsellerle süslenmiş olması ve puntosunun çocuğa uygunluğu. Biliyorsunuz 13 punto uygundur. Çocuğa kazandırabileceği duygu ve davranışlar var mı buna bakarım. Bir de çocukta yazma hevesini teşvik edecek kitaplar seçerim (SÖ4, 04.05.2021).

Yazıcı Okuyan'ın (2009) sınıf ve Türkçe öğretmenlerine yönelik anket araştırmasına katılan öğretmenlerin %98,5'inin kitapların dil ve anlatım özelliklerine dikkat ettiğini belirtmiş olmaları da bu bulguları destekler niteliktedir.

Akıcılık çok önemli. Zaten çocuklar çok zor geçiyor kitabın başına. Onu kitaba bağlayacak akıcı bir anlatımı olmalı. Sıkıcı, tek düze bir anlatım ilgilerini çekmeyen

bir konuyla birleşince kitaptan kaçıyor çocuk. Tabii bunu yaparken bir şeyler de kazandırmalı. Bomboş kitaplar önermeyi doğru bulmuyorum. Yani sırf eğlenceli, akıcı diye bir kitap önermek doğru değil (EÖ4, 01.06.2021).

Dil ve üslup bence en önemli ayırıcı özellik. Anlatımı dikkati çekebiliyorsa, gençlerin dünyasında bir etkisi oluyorsa çocuk okuyor kitabı. Değilse atıyor kenara (EÖ1, 01.06.2021).

Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin cevapları incelendiğinde içerik başlığının çocuk edebiyatı ürünlerinde en az önemsenen unsur olduğu anlaşılmakta; bunun sebebinin ise artık öğrencilerin yaş ve gelişim düzeyi bakımından kitaplardaki estetik yapının, dil ve üslûbun öne çıkışı ile ilgili olduğu düşünülmektedir.

Sınıf öğretmenlerinin cevapları incelendiğinde kitaplardaki görsel kullanımındaki eksiklik ve yanlışlıklar ile kullanılan dilin açık ve anlaşılır olmaması, özellikle eleştirilmektedir.

Görsellere çok önem verdiğimi anlamışsınızdır. Görselleri kötü olan kitaplarla karşılaştığım zaman çok rahatsız oluyorum. Bu tür kitaplar ne yazık ki çok arttı. Bir de anlaşılır yazmıyorlar, çocuklar için çocuklara göre yazmıyorlar (SÖ1, 03.05.2021).

Kitaplardaki kullanılan dilin sade ve anlaşılır olmaması. Görselliğin az olması, anlama ve yorumlamaya zenginlik katmaması. Hayallerin umutsuz, gerçekleşmeyecek biçimde öykülenmesi. Giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin birbirini tamamlamaması, kopukluk. Sanki hazırlanıp gelmişim gibi değil mi öğretmenim (SÖ2, 04.05.2021)?

Kitaplardaki dilin açık ve anlaşılır olmamasının yanında argo sözlerin kullanılması da sınıf öğretmenleri tarafından fark edilen olumsuzluklardan biri olarak öne çıkmaktadır.

Dar bir kelime hazinesi var özellikle yeni nesil çocuk kitaplarında. Bir de çok sık karşılaşıyoruz, artık çocuk kitaplarına çok fazla argo sözcükler var. Bir de ne yazık ki çocuk zihinleri dinî hurafelerle zedeleyecek bazı kitaplarla da karşılaşıyoruz (SÖ2, 04.05.2021).

Kötü sözcükler, hurafelerle doldurulmuş hikâyeler, kötü örnek oluşturan karakterler... En başta bunların temizlenmesi lazım (SÖ3, 04.05.2021).

Türkçe öğretmenlerinin bu konudaki görüşleri; argo ve küfür kullanımı, yaşa uygun olmayan içerik ve düzeye uygun olmayan dil kullanımında birleşmektedir. Sınıf öğretmenlerinin cevapları ile birlikte değerlendirildiğinde bu bulgu hem yayıncıların hem yazarların hem de çocuğun eğitiminde rol alacak olan herkesin dikkatini çekmesi gereken önemli bir bulgudur.

Çocukların baştan sona zevkle, merakla okuyacağı kitap sayısının az olması, küfür ya da argo söz içermesi... Bir de çeviri kitaplardaki yabancı isimlerin yarattığı sıkıntı. Çocuk çok fazla yabancı isim görünce okuduğunu anlamıyor ki (TÖ1, 26.04.2021).

Bir kere yaşlarına uygun olmayan kitaplar moda diye okunuyor. İçeriği hiç uygun değil mesela yaşlarına ama okumak istiyorlar. Kelime kullanımı çok ağır oluyor, hiç bilmedikleri bir sürü kelime kullanılıyor. Bunun belli bir oranı olmalı kitaplarda. Bir de yetkin olmayan yayınevleri bilgisizce davranıp yazı boyutunu doğru seçemiyor (TÖ2, 26.04.2021).

İdeolojik yaklaşım ile yazarın kendi görüşlerini ya da bir erdemi doğrudan dikte etmesine ilişkin eleştiriler de Türkçe öğretmenlerinin dile getirdiği görüşler arasındadır.

En önemlisi bence... Hayal gücünü geliştirmek, benim için bir kitapta olması gereken ilk özelliktir. Çocuğun hayatında, düşüncesinde bir şeyler değişmeli kitabı okuduğunda. Hayata bakışını değiştirmeli. Çocuğun yaşamına dokunmalı. Diğeri, kelime dağarcığını geliştirmesi... Mesaj kaygısı olmamalı bence bir kitapta, yani... Bir mesaj vermesi değil de çocuğun hayal gücünü derinleştirilmesi... Ne bileyim sürekli bir değerler eğitimi dayatması, belki biraz polemik ama bilmiyorum, konuyla ilgili bulur musunuz? Ben değer ya da mesaj kaygısı istemiyorum bir çocuk kitabından hocam özetle. Yaratıcılık önemli hocam, çocuğun yaratıcılığı gelişsin, kitabı sevsin. Sorgulama becerisi gelişsin. Tabii ki her kitapta bir mesaj vardır ama göze parmak sokar gibi değil de daha sanatsal, daha alt metinlerle, daha edebi yönü olacak tabii bir kitabın elbette (TÖ3, 26.04.2021).

Çocuğa bir şeyler öğretme kaygısı. Az önce bahsetmiştim, göze parmak sokarcasına... Yazarın kendi fikirlerini çocuklara benimsetmeye çalışması, empoze etmeye çalışması... Kitaptaki konuların, temaların çocuklara uygun olmaması ve bazı çocuk kitaplarının denetimden geçmeden basılması. Ne yazık ki günümüzde artık ticari sebeplerle çok fazla çocuk kitabı basılıyor ve bu kitapların büyük bir bölümü denetimden geçmiyor. Hatırlarsanız bir ara internette, sosyal medyada oldukça konuşulmuştu. Bir Keloğlan kitabındaki tecavüz meselesinin ele alınması gerçekten korkunçtu (TÖ4, 26.04.2021).

En sık karşılaştığım olumsuzluk, yazarın kendi ideolojisini -bize uyar ya da uymaz, ben onu tartışmıyorum problem değil kesinlikle o- kişiler üzerinden, olaylar üzerinden empoze etmeye çalışması. Yüceltmesi o düşünceyi bir karakter üzerinden. Bu bazı kitaplarda çok bariz belli oluyor (TÖ5, 26.04.2021).

Sınıf öğretmenlerinin ve Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin cevaplarında da bu bulguyu destekler şekilde kitaplarda yer verilen hurafelere ve ideolojik yaklaşıma yönelik eleştiriler görülmüştür. Bu bulgu da eğitimin ve yayıncılığın tüm unsurlarınca dikkate alınması gereken bir bulgu olarak görülmelidir:

En sık karşılaşılan bir durum olmasa da cinsel içerikli küfür ve sözlere yer verilmesi çocuk kitaplarındaki olumsuz özelliklerin başında. Bunun dışında ön yargı, kör inanç ve ötekileştirici tavır... Batıl inançlar... (TDEÖ3, 01.06.2021)

İdeolojisini çok fazla yansıtan kitaplarla karşılaşıyoruz. Göze parmak sokarcasına ideolojiyi aşılacak istiyor. Çok kalitesiz kitaplar bunlar. Yazmış olmak için yazarlar, sayfa doldurmak için yazılan kitaplar... Aynı olaylar, aynı cümleler sürekli tekrarlanıyor. Çocuğun takip edemeyeceği kadar uzun cümleler oluyor. (TDEÖ5, 07.06.2021)

Nitekim Yazıcı Okuyan (2009)'un anket çalışmasında da öğretmenlerin %81,8'i okudukları kitapların çocukları belli bir ideolojik anlayışa yöneltmemesine dikkat ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu hâlde, öğretmenlerin, çocuk edebiyatı ürünlerinin yetişkin ideolojilerini empoze etmede bir araç olarak görülmemesi gerektiği kanaatinde birleştikleri aşikârdır.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Okuma alışkanlığı okul, aile, akranlar ve öğrencinin aktif rol oynaması gereken, her branştan öğretmenin sorumluluk hissetmesi gereken bir eğitim kazanımıdır ancak okuma beceri ve alışkanlığının en çok vurgu kazandığı branşlar olarak düşünüldüğünde sınıf, Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği branşları bu araştırmada araştırma grubunda yer almışlardır. "Sınıf, Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri öğrencilerine kitap önerirken çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği ilkelerini ne kadar kullanmaktadırlar?" şeklinde tanımlanan ikinci alt probleme ilişkin bulgular öğretmenlerin görüşleri incelenerek alan yazın taramasından yola çıkılarak açıklanan ilke ve özelliklere göre tabloleştirilmiştir.

Tablo 5

Çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği ilkelerine göre cevapların dağılımı

	Çocuğa Görelilik	Çocuk Gerçekliği
Sınıf Öğretmenleri	5	2
Türkçe Öğretmenleri	5	2
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenleri	5	2
Toplam	15	6

Araştırma problemlerine cevap aramak amacıyla sorulan görüşme sorularına öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde tüm branşlarda öğretmenlerin çocuğa görelilik ilkesine ilişkin cevaplar verdikleri görülmüştür. Çocuk gerçekliği ilkesine atıfta bulunan birtakım cevaplar olsa da bu ilkenin daha az göz önünde bulundurulduğu anlaşılmaktadır.

Çocuk kitapları çocuğun yaş ve seviyesine uygun olmalı, yaşadığı çevreye ve yurduna ait sorunlara sahip çıkmaya paralellik göstermelidir. Konuya ait olaylar zinciri, çocuğun anlama ve yorumlama değerlerine uyum sağlamalıdır. Çocukların kişisel yeteneklerini analiz ederek hangi kitaplardan hoşlanacağını ön hazırlığı yapılmalıdır. Görselleri zengin olmalıdır. Mutlaka ilerisi için olumlu hedef ve mesaj içermelidir. Her yıl yeni çıkan kitaplardan seçim yaparım. Aslında şu an aklıma gelen bir şey yok. Belki Çetin Ceviz'i söyleyebilirim. Fabl türünü önemsiyorum. Bazıları eleştiriyor ama La Fontaine'i hâlâ öneririm (SÖ5, 03.05.2021).

İyi bir çocuk kitabı biçim ve içerik yönünden çocuğa görelilik ilkesini taşıyabilmeli. Biçim olarak yaş seviyesine uygun biçimsel özelliklere sahip olabilmeli. Punto, resim seçimi, kâğıt seçimi gibi. İçerik meselesi ise tabii ki biçimden çok daha önemli bir konu. İçerik yönünden çocuğa göre olabilmesi için bir kitabın kurgu, konu, tema, anlatım ve dil, üslup gibi birbirinden çok farklı konularda incelenebilir. Her şeyden önce bir çocuk kitabı öğretici olmak zorunda değil. Çocuğa ders verme niteliğindeki kitaplar, çocuğa neyin doğru olduğunu dikte ettiren kitaplar iyi çocuk kitapları değildir. Sürekli öğretici şeyler okusak biz yetişkinler için de oldukça sıkıcı olurdu değil mi? İyi bir çocuk kitabı kendi fikirlerini çocuğa benimsetmeye çalışan kitaplar değildir. İyi bir çocuk kitabı evrensel değerleri çocuğa hissettiren ve sezgi yoluyla evrensel değerleri çocuğa hissettiren kitaplardır. Sedat Sever hocamız bu konuda şöyle söyler: "Bir çocuk kitabı çocuğun zihnine, ruhuna ve yüreğine hitap etmelidir." Öğreticilik kaygısı taşıyan kitapların kötü olduğunu düşünüyorum ben de. Ayrıca iyi

bir çocuk kitabı çocuğa okuma zevkini tattırabilmelidir. Çocuklar küçük yaşlardan itibaren edebi zevki onlara tattıran kitaplarla tanıştıklarında okumak da onlar için bir alışkanlık hâline gelecektir (TÖ4, 26.04.2021).

Öğrencinin yaşına ve ilgisine uygunluk, sıkılmadan okuyabilmesi, bilgi sahibi olabilmesi... Yaş düzeylerine uygun konu, dil ve üslup. Hayal gücünü geliştirmeli. Anlatımı canlı olmalı, akıcı ve anlaşılır olmalı (TDEÖ1, 01.06.2021).

Tablo 5 aracılığıyla açıklanan araştırma bulgularına örnek olması bakımından her branştan öğretmenin görüşlerine de yukarıda yer verilmiştir. Bu bulgulardan yola çıkılarak öğretmenlerin öğrencilerine kitap önerisinde bulunurken en çok göz önünde bulundurdıkları ilkenin çocuğa görelilik ilkesi olduğu anlaşılmaktadır.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

"Sınıf, Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri öğrencilerinin en çok hangi türleri okuması gerektiği kanaatindedirler?" biçiminde tanımlanan üçüncü alt probleme ilişkin bulgular, gerek öğretmenlerin doğrudan türe yönelik cevaplarından gerekse tavsiye ettikleri kitaplardan yola çıkılarak yorumlanmıştır. Tablo 6'da görüldüğü gibi roman ve öykü türlerini 10 öğretmen, masal türünü 6 öğretmen, fabl türünü 2 öğretmen, deneme, şiir, fıkra ve bilmece türlerini de 1'er öğretmen tavsiye etmiştir.

Tablo 6

Öğretmenlerin öğrencilere tavsiye ettiği kitap türleri

	Roman	Öykü	Masal	Fabl	Deneme	Şiir	Fıkra	Bilmece
Sınıf Öğretmenleri	0	5	3	2	0	1	0	0
Türkçe Öğretmenleri	5	3	3	0	1	0	1	1
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenleri	5	2	0	0	0	0	0	0
Toplam	10	10	6	2	1	1	1	1

Sınıf öğretmenlerinin öykü, masal ve fabl türleri üzerinde yoğunlaştıkları görülmüştür:

Dünya ve Türk edebiyatında değeri herkesçe anlaşılmiş eserler mutlaka okutulmalıdır. Masal, öykü, fabl başta (SÖ4, 04.05.2021).

Kitabın içeriğindeki konular, olaylar anlaşılır, hayal gücü yüksek, kendisiyle ve toplumla barışık, kendini rahatlıkla ifade edebilen bireyler yetiştirmeyi ön planda tutmalıdır. Yaratıcı, yorumlamaya açık olmalıdır. Görselliği zengin olması, konuların anlaşılmasını daha da kolaylaştırır. Fabllar olabilir. Masallar ve öyküler olabilir (SÖ5, 03.05.2021).

Macera kitapları olabilir. Şiir kitapları olabilir (SÖ1, 03.05.2021).

Türkçe öğretmenlerinin ise kurgusal metinlerden gerçekçi metinlere doğru bir geçiş önerdikleri görülmektedir. Roman ve öykü türü öne çıkarken romanda bilim kurgu tarzının ortaokul düzeyinde hayal gücünü geliştireceği, kitap okumayı sevdireceği düşünülmektedir:

Aslında beşlerden başlayarak sınıf seviyesine göre sıralamak istesem masalla başlatıp hikâye, roman, deneme diye devam ederdim. Zihinsel gelişime göre. Hayalden gerçeğe gibi (TÖ1, 26.04.2021).

Masal, bilim kurgu gibi hayal gücünü geliştirmeye yönelik kitaplar okumalı çocuk ortaokulda bence. Böylece hem hayal kurmayı öğrenir hem de severek okumayı. Fantastik roman da yine bu türlerden biri olabilir (TÖ2, 26.04.2021).

Bilim kurgu, öğrencinin önünü açmak için. Roman, masal... Kişisel ilgisine göre aslında. Bir kitabı ben çok beğenirim iki günde bitiririm ama siz beğenmezsiniz, sıradan bulursunuz. Bu ne demek? Böyle bir şey kitap okumak. Öznel bir şey (TÖ3, 26.04.2021).

Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde Türk ve dünya klasikleri üzerinde yoğunlaşıldığı görülmektedir. Türk ve dünya klasikleri genellikle roman ve öykü türlerinde toplanmaktadır. Buna dayanarak Türk dili ve edebiyatı roman ve öykü türünü önerdikleri anlaşılmaktadır.

Okumayı sevdiren kitaplar... Türk ve dünya klasikleri... Kişisel gelişim kitapları olabilir... Kolay okunuyor çünkü onlar (TDEÖ1, 01.06.2021).

Klasikler demiştim aslında. İyi bir okuyucu olmak ve okuma zevki kazandırabilmek için hangi yaş grubu olursa olsun o yaş grubuna ait klasikleşen kitapları okuyarak okutarak işe başlanmalı (TDEÖ3, 01.06.2021).

Lise düzeyinde en azından çok sıkıcı olmayan klasikler, yerli ve yabancı, okusunlar. Yani tabii öğrencinin seviyesine göre değişir (TDEÖ4, 01.06.2021).

Dokuzuncu sınıflar düzeyinde dünyadaki edebi akımları yansıtan kitaplar var. Akımları tanınması açısından, yani başat özelliklerini anlaması açısından belli başlı eserleri okursa o akımlar hakkında bilgi sahibi olabilir diye düşünüyorum (TDEÖ5, 07.01.2021).

Tüm branşlar birlikte değerlendirildiğinde özellikle öykü ve roman türünün öne çıktığı ifade edilebilir.

Sonuç

İlkokul, ortaokul ve ortaöğretim kademelerinde görev yapmakta olan sınıf, Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin öğrencilere kitap önerirken göz önünde buldukları ölçütleri ortaya koymak ve çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması gereken temel ölçütler bağlamında değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorulara öğretmenlerin verdikleri cevapların analiz edilmesiyle ulaşılan bulgular ve bu bulgulara ilişkin yorumlardan yola çıkılarak öğretmenlerin çocuk edebiyatı ürünlerinde en çok çocuğa görelilik ilkesine önem verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Çocuğa görelilik ilkesine uygun edebi eserler dendiğinde çocuğun fiziksel ve psikolojik gelişimine, çocuğun kelime dağarcığına ve çocuğun dünyayı algılama şekline uygun şekilde kaleme alınmış eserler anlaşılmalıdır (Şirin, 2000). Çocuk edebiyatı ürünleri de mutlaka çocuğa görelilik ilkesi gözetilerek hazırlanmalıdır (Varışoğlu ve Tuzcuoğlu Aksin, 2019).

... çünkü çocukların doğru, açık, etkili ve estetik bir biçimle iletişim ve etkileşim içinde olmaları, anlama ve anlatma becerilerini yetkinleştirmeleri, üst düzey düşünme

becerileri kazanmaları, sanatçı duyarlılığını sezinlemeleri, anadili sevgisi ve bilincini duyumsamaları, Türkçenin yaratıcı anlatım olanaklarının farkında olmaları, sözcük dağarcıklarını geliştirmeleri, kişilik ve toplumsal gelişimlerine katkıda bulunmaları, okuma sevgisi ve alışkanlığı kazanmaları, kavramsal gelişimlerini desteklemeleri, düş dünyalarını zenginleştirmeleri, keşfetme ve serüven içinde olmaları, onların gelişim düzeylerine uygun, sanatçı duyarlılığıyla hazırlanmış yazınsal nitelikli yapıtların ... gerektiğini ortaya çıkartır (Çer, 2016c, s. 1406).

Bu araştırmada, öğrencilerin yaş ve gelişim seviyelerine bağlı olarak öğretmenlerin kitapların içerik yönüyle ilgili beklentilerinin yerini dil ve anlatım unsurlarının aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Kuşdemir ve Bulut'un (2019) da ifade ettiği gibi "Çocuklar için yazılan hikâyelerde konunun açık ve anlaşılabilir olması, insana özgü duyguların çocuğun anlayabileceği biçimde ifade edilmesi, çocuğu sosyal hayata hazırlaması; dil anlatım yönünden Türkçe'nin anlatım inceliğini göstermesi gerekmektedir" (s. 148). Ancak bu çalışmada öğretmenler, çocuk edebiyatı ürünlerinde en çok karşılaştıkları olumsuzlukların argo, küfür ve yaşa uygun olmayan dil kullanımını olduğunu ifade etmişlerdir. Çocuk edebiyatı ürünleri çocuğun dil ve düşünce evrenine uygun bir dil ve anlatımla, iletisini örtük biçimde vermeli, çocuğun sezgi ve duyumsama gücünü kullanıp geliştirmesine imkân sağlamalıdır (Çer, 2016c).

Efe'ye göre (2014, s. 475) çocuk edebiyatı, ideolojik bağınazlığa kurban edilemeyecek kadar önemli bir kavramdır. Çocuklara katı toplum ve ahlâk kuralları aşılama çabasına, öğüt verici nitelikte edebi yapıtlar şüphesiz çocuğun ilgisini çekmeyecek; ideolojik bir içerik ve anlatıma sahip olan yapıtlar ise çocuklara eleştirel ve tarafsız düşünme becerisi kazandırma işlevini yitirecektir (Tekin ve Büyükkız, 2018, s.115). Yetişkinlerin kendi doğrularını ya da ideolojilerini kitaplar aracılığıyla çocuklara empoze etmeye çalışmaları çocukları kendi gerçeklerinden uzaklaştırabilir. Bu gibi sorunların ortadan kaldırılması için en kısa zamanda çocuk yazını etiğinin oluşturulması ve hem yazarların hem de çizerlerin çocuğu olumsuz etkileyebilecek eserler ortaya koyma konusunda duyarlık geliştirmesi sağlanmalıdır (Sever, 2002).

Çocuk edebiyatı ürünleri; dil ve estetiğin gücünü kullanarak çocuklara eğitsel nitelikli iletiler vermek amacıyla yazılırlar ancak "...çocuk kitaplarında yer alan metinlerin bilgi iletme ya da öğretme yerine duyumsatıcı ve sezinletici olmasına, çocuğu metnin anlamına götürecek uygun ipuçlarına, sözcüklerin bilinen anlamlarının dışında kullanılmasına, söz değerlerine yeni anlamlar yüklenmesine, renk, çizgi ve sözcüklerin anlatım gücüne gereksinim vardır" (Çer, 2016c, s. 1401). Demirel, Geçen, Seven, Tozlu ve Uludağ'ın hazırladıkları çalışmada (2011, s. 58-59) çocuk kitaplarındaki eğitsel iletilere ilişkin nitelikleri şöyle açıklamışlardır:

İletiler çocuğun bilişsel, duyuşsal gelişim özelliklerine uygun olmalı, çocuğun söz konusu gelişim boyutlarına olumlu katkılarda bulunmalıdır. İletiler ile konu-tema arasında yakın bir ilişkinin olmasına dikkat edilmeli. İletilerin aktarımında önemli bir araç olan konu, dil ve anlatım gibi özellikler, kendi içlerinde bir uyumu barındırmalıdır. İletilerin aktarımında anlatılan metnin özelliği de dikkate alınarak, elden geldiğince zengin bir yola başvurulmalıdır. Yani sadece örtük iletiler şeklinde

değil, yerine göre doğrudan, dolaylı ve soru şeklindeki iletiler de metnin içine yedirilmiş olmalıdır. İletiler tıpkı tema/ ana fikir gibi eserin yazılma nedeni hâline gelebileceği için en az tema/ ana fikir kadar üzerinde ciddi bir biçimde durulmalıdır.

Yazıcı Okuyan (2009) öğretmenlerin öğrencilerine kitap seçerken daha çok kitapların eğitsel boyutunu dikkate alarak kitap seçtiklerini belirtmiştir. Öğretmenlerin çocuk kitaplarında aradıkları nitelikleri ortaya koymak için gerçekleştirmiş olduğumuz bu araştırmada da çocuk edebiyatı ürünlerinin eğitsel yönünün tüm branşlar tarafından en çok önemsenen özellik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç; Yazıcı Okuyan'ın (2009) ilgili araştırması ve alan yazında ifade bulan kavramsal çerçeve ile tutarlıdır.

Öğretmenlerin öğrencilerine en çok önerdikleri türler arasında roman ve öykü türlerinin yer aldığı, bu türleri masal türünün takip ettiği görülmektedir. Araştırmadaki bu sonuç; Kolaç, Emir ve Karadağ'ın (2012) Türkçe öğretmeni adaylarının dil gelişimini en çok destekleyen metin türlerinin başında öyküyü gördüklerini belirttikleri araştırmaları ile de tutarlıdır. İlgili araştırmanın bulgularına göre öykü türünü sırasıyla; masal, ninni, tekerleme, fabl gibi türler izlemektedir. Kütüphaneleri kullanan öğrencilerin ağırlıklı olarak hikâye ve roman türündeki kitapları ödünç aldıkları sonucuna ulaşan araştırmalar da bu çalışmanın sonucunu destekler niteliktedir (Acıyan, 2008; Taşkesenlioğlu, 2013). Öğretmen görüşleri ayrıntılı olarak incelendiğinde sınıf öğretmenleri arasında bir eser adı üzerinde yoğunlaşmadığı, daha çok öykü ve fabl türlerinde her yıl değişen önerilerde buldukları görülmüştür. Türkçe öğretmenlerinin Nutuk ve Beyaz Zambaklar Ülkesinde adlı kitaplar üzerinde yoğunlaştıkları; Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin ise bir eser ismi vermektense genel olarak Türk ve dünya klasiklerinden sembol eserlerin okutulması gerektiği kanaatinde birleştikleri görülmüştür.

Kaynakça

- Acıyan, A. A. (2008). *Ortaöğretim öğrencilerinin okuma alışkanlıkları ve akademik başarı düzeyi arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ana Bilim Dalı.
- Akyüz, M. Y. (2014). *Muzaffer İzgü'nün çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı.
- Arıkan, Y., ve İnce Samur, A. Ö. (2020). Behiç Ak'ın çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel öğeleri bakımından incelenmesi. *Çocuk Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 3(2), 181-202.
- Ateş, S., Çetinkaya, Ç., & Yıldırım, K. (2012). Öğretmen, ebeveyn ve öğrencilerin görüşlerine göre ilköğretim öğrencilerinin okuma çevreleri. *International Online Journal of Educational Sciences*, 4(2), 377-394.
- Batur, Z., ve Alevli, O. (2014). Okuma becerileri dersinin PISA okuduğunu anlama yeterlilikleri açısından incelenmesi. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 2(1), 22-30.
- Çer, E. (2016a). *Çocuk Edebiyatı: 0-6 Yaş Çocuk Kitaplarında Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelik*. Eğiten Kitap.
- Çer, E. (2016b). Preparing for books children from birth to six: The approach of appropriateness for the child. *Journal of Education and Practice*, 7(6), 78-99.
- Çer, E. (2016c). Türkçe öğretiminde çocuğa görelik ilkesine uygun edebiyat yapıtlarının önemi. *İlköğretim Online*, 15(4), 1399-1410.

- Çolaklar, H. (2019). Bartın il halk kütüphanesindeki okul öncesi dönem çocuk kitaplarının dış yapı ölçütleri: Yazım, dil, biçim ve içerik özelliklerine göre değerlendirilmesi. *Bilgi Yönetimi Dergisi*, 2(2), 145-168.
- Demircan, C. (2006). TÜBİTAK çocuk kitaplığı dizisindeki kitapların dış yapısal ve iç yapısal olarak incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 12-27.
- Demirel, Ş., Geçen, M. A., Seven S., Tozlu, N ve Uludağ, M. A. (2011). *Edebî metinlerle çocuk edebiyatı*. Pegem Yayıncılık
- Dilidüzgün, S. (2000). Çocuk kitaplarında yazınsal nitelikler. *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Efe, A. (2014). Çocuk edebiyatında ideoloji üzerine bazı düşünceler. *Türk Dili*, 107(756), 472-475.
- Gedikoğlu Özilhan, Y. G. (2016). Çocuk romanlarının demokratik kültür bilinci edinimine etkisi (Burdur ili örneği). *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 51-70.
- Gürcan, H. İ. (1999). *Okuma alışkanlığı ile kitap yayıncılığının kültürel iletişim ve teknolojisine bağlı sorunları karşısında Türkiye koşulları temelinde bir model önerisi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Karatay, H. (2011a). Karakter eğitiminde edebî eserlerin kullanımı. *Electronic Turkish Studies*, 6(1), 1439-1454.
- Karatay H. (2011b). Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler. T. Şimşek (Ed.), *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı* (ss.77-123). Grafiker Yayınları.
- Kaya, M. (2007). Okuma yazma öğretiminde çocuk edebiyatının öğretim amaçlı kullanımındaki yöntem ve teknikler. *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri)* (ss. 117-122). Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kolaç, E., Demir, T. ve Karadağ, R. (2012). Öğretmen adaylarının dil eğitiminde çocuk edebiyatı metinlerinin kullanımına yönelik görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 161(161), 1-18.
- Lifshitz, J. (2016). Curating empathy. *Literacy Today*, 33(6), 24-26.
- Maltepe, S. (2009). Türkçe öğretmeni adaylarının çocuk edebiyatı ürünlerini seçebilme yeterlilikleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(21), 398-412.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. John Wiley-Sons.
- Oral, F. (1994). Okulöncesi çocuk kitabında nitelik anlayışı ne olmalıdır? M. R. Şirin (Ed.), 99 Soruda Çocuk Edebiyatı (ss. 150-152). Çocuk Vakfı Yayınları.
- Özbay, M. (2009). *Anlama teknikleri 1: Okuma eğitimi*. Öncü Kitap.
- Sever, S. (1995). Çocuk kitaplarında bulunması gereken yapısal ve eğitsel özellikler. *Abece Dergisi* (107), 14-15.
- Sever, S. (2000, Ocak). Çocuk kitaplarında dilsel ve görsel duyarlık. *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu* (ss. 20-21).
- Sever, S. (2002). Çocuk kitaplarına yansıtılan şiddet (Milli Eğitim temel yasası ve çocuk haklarına dair sözleşme bağlamında bir değerlendirme). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 25-37.
- Sever, S. (2006, 4-6 Ekim). Çocukla yazınsal iletişim. *II. Çocuk ve İlkgençlik Edebiyatı Sempozyumu Kurultayı* (ss. 39-65).
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve edebiyat*. Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2013). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. Tudem Yayınları.

- şirin, M. R. (2000). *99 soruda çocuk edebiyatı*. Çocuk Vakfı Yayınları.
- şirin, M. R. (2007), *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış- Çocuk edebiyatı nedir ne değildir?* Kök Yayıncılık.
- şirin, M. R. (2016). Edebiyat ve çocuk edebiyatı: Edebiyatın amacı ve işlevi. *Türk Dili Dergisi*, CX(780), 12-31.
- Taşkesenlioğlu, L. (2013). Ortaöğretim öğrencilerinin okuma alışkanlıkları üzerine bir inceleme. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 261-273.
- Tekin, A., ve Büyükikiz, K. K. (2018). Aytül Akal'ın çocuk kitaplarının eğitsel iletiler açısından incelenmesi. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 7(2), 110-123
- Türkben, T. ve Avan, H. G. (2020). Michael Ende'nin "Momo" adlı eserin çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(2), 451-467
- Varışoğlu, B. ve Tuzcuoğlu Aksin, ř. H. (2019). Andrew Clements'in Bunun adı Findel adlı çocuk edebiyatı eserinin çocuğa görelilik açısından incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (16), 639-656. DOI: 10.29000/rumelide.619651.
- Yazıcı Okuyan, H. (2009). Türkçe ve sınıf öğretmenlerinin okuma saatlerinde kullanılan çocuk edebiyatı ürünlerini seçme ölçütleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18), 135-159.
- Yıldırım, A. ve şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yay.

Zeynep Sezen Tan Özyaşam (1946-2021)

Zeynep Sezen Tan Autobiography (1946-2021)

Sinan-Barış Tan*

Zeynep Sezen Tan 1946 yılında Ankara'da doğmuştur. Öğretmen Emine Doğancı ve Çanakkale ve İstiklal Savaşı Gazisi Abdullah Doğancı'nın biricik kızları ve ikinci çocuklarıdır. Ortaokul ve Liseyi TED Ankara Koleji'nde okumuş, 1964'de mezun olmuştur. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nü 1968'de bitirmiştir. Aynı yıl Hacettepe

* E-posta: sinan@iletisimteknolojisi.com
E-mail: sinan@iletisimteknolojisi.com

Geliş Tarihi –Received: 13.12.2021
Kabul Tarihi – Accepted: 15.12.2021
Yayımlanma Tarihi – Published: 30.12.2021

Üniversitesi Kütüphanesinde ise başlamıştır. Çalışırken, Üniversite'nin Kütüphanecilik Bölümü'nde master yapmıştır. 1979 da bitirdiği Tezinin başlığı “Hacettepe Üniversitesi Kütüphane Hizmetlerinin Planlanmasına İlişkin Görüşler”dir. Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesinde bölüm çalışanı, bölüm şefi, kütüphane müdürü ve nihayetinde Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanı olarak 23 seneyi aşan hizmetinden 1991'de emekli olmuştur. Emekliliğinin hemen ardından araştırma kütüphanelerine uluslararası akademik yayıncıların veritabanlarının sunulmasında önderlik etmiş ve bu konuda uzmanlaşmış bir firma kurmuştur. 2018'de bu firmaya 27 yıl emek verdikten sonra 50 yıllık meslek yaşantısını ikinci emekliliği ile sonlandırmıştır. Özel sektördeki çalışma hayatı sırasında uluslararası standartlarda bir ulusal toplu kataloğumuzun oluşması için yoğun çaba göstermiş, bu konuda ulusal çalıştaylar düzenlemiştir. Zeynep Sezen Tan, Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği'nin (ÜNAK) kurucu üyelerindedir. Ayrıca Türk Kadınlar Konseyi Derneği Ankara Şubesi kurucu başkanıdır. İki çocuk annesi Zeynep Sezen Tan 2021 yılının Ağustos ayında vefat etmiştir. Anısı önünde saygıyla eğiliriz.

Zeynep Sezen Tan was born in Ankara in 1946. She is the only daughter and the second child of Emine Doganci who was a teacher and Abdullah Doganci who was a Dardanelles and Independence War veteran. She attended Middle School and High School at TED Ankara College and graduated in 1964. She graduated from the Library Science Department of Ankara University, Faculty of Languages and History-Geography in 1968. That same year, she started work at the Hacettepe University library. While working she obtained a masters degree from the Library Science Department of the University. The title of her masters thesis, which she completed in 1979, was “Hacettepe Üniversitesi Kütüphane Hizmetlerinin Planlanmasına İlişkin Görüşler”. She started out as department staff, and then became department chief, library director and eventually the Head of Library and Documentation and retired in 1991 after 23 years of service at the library. Right after her retirement, she pioneered in bringing international academic publishers' databases to research libraries and established a firm focused on this area. After 27 years of work at this firm, she concluded her 50 years of library career by getting retired a second time. During her work life in the private sector, she gave immense effort to create a national union catalog that met international standards and organized national workshops on this matter. Zeynep Sezen Tan is a founding member of Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği (University and Research Librarians Association, ÜNAK). In addition, she is the Founding President of Türk Kadınlar Konseyi Derneği, Ankara Branch (National Council of Turkish Women). Zeynep Sezen Tan is a mother of two children and passed away in August, 2021. We bow respectfully before her memory.

Sezen Tan Anısına

In Memory of Sezen Tan

Sema Tutumel Ayhan*

Öz

*Benden bir yazı istendiğinde yoğun duygularla adeta içim titredi... Hala taptaze olan anılarım gözümün önünden akıp geçti... İkinci ablam olarak tanımladığım sevgili Sezen Hanımın ardından yazı yazmak ne kadar da zor olacaktı... Yazmaya başlayınca baktım ki içerik çok duygusal, anılara dönük akıp gidiyor... Engel olamadım kendime... İçimden geldiğince, samimi, içten, düşüncemde olanları, hissettiklerimi yazdım... Ve bu yazı; içten, samimi, olduğu gibi ve hissettiğim gibi oluşuverdi...
Anahtar Sözcükler: Sezen Tan; Hacette Üniversitesi Kütüphanesi; Türk kütüphaneciliği.*

Abstract

I was touched deeply when I was asked to write an article. I thought it would make me feel all the feels... All my memories which are still alive flashed before my eyes... Imagine how it would be difficult to write about beloved Ms. Sezen, who I considered my second sister... When I started writing, I found that the content was very emotional and it flowed into memories of our past... I couldn't help myself... I wrote sincerely what I thought and what I felt... And this sincere writing has appeared in which what I felt was revealed completely...

Keywords: Sezen Tan; Hacettepe Üniversitesi Library; Turkish librarianship.

Daha İki yıl önce kaybettiğim ve hala gün gün dalga dalga gelen, kendi sevgili ablamın acısı henüz taze iken, benim için bir ikinci abla olan Sezen Hanımın acısını da yaşamak doğrusu bana çok ağır geldi... Hem de; hiç beklemediğimiz bir anda, iyileşeceği umudunu taşıdığımız bir süreçte... Adeta yıldız gibi kayıp gitti yaşamlarımızdan...

Her sabah en önce onun günaydın mesajları ile karşılaştım. Hiç aksatmazdı. Mesajımı görmek, varlığını hissetmek gibiydi... Mutlu olur, huzur bulurdum. Sonra birden günaydın mesajları kesiliverdi 2021'in Şubat ayında. Durumu öğrendiğimde hemen aramış, abla kardeş duygusallığı içinde, kelimelerin boğazımızda düğümlendiği, sesimize hâkim olamadığımız ve en önemlisi benim için çok özel, çok duygusal bir telefon görüşmesi yapmıştık. Hafta başı tedaviye başlayacakmış... Bu konuyla ilgili duygularımı

* Balıkesir Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanı görevinden 2020 yılında emekli olmuştur.
E-Posta: tutumelsa@gmail.com ; özgeçmiş: <http://kutuphane.balikesir.edu.tr/dosya/cv.pdf>
Retired from Head of Balıkesir University Library in 2020. E-Mail: tutumelsa@gmail.com

Geliş Tarihi –Received: 19.11.2021

Kabul Tarihi – Accepted: 20.11.2021

Yayımlanma Tarihi – Published: 30.12.2021

paylaşmıştı benimle. Kaygılıydı... Benzer bir tedavi nedeni ile kendi ablamda da yaşamış olduğum deneyimler doğrultusunda kendimce moral vermeye çalışmışım ona... Sonraki günlerde ise birkaç kez daha telefon görüşmemiz oldu... Hep umut içindeydim. Sezen hanım güçlü bir kadındı, pes etmezdi... Hiç bir şeyden şikâyetçi olmazdı. Hep pozitif bakardı yaşama, olaylara. Bunu da yenecekti... Kötü anılar geride kalacaktı ve yeniden güzel günlerde birlikte olacaktık. Bir süredir planladığımız üzere... Ama bu kez böyle olmadı... 27 Ağustos 2021 de o acı haberi, hem de hiç beklemediğimiz kadar erken ve hızlı aldık. Bu yoksunluğu ve acıyı yaşamak kolay olmayacak elbette.

Sevgili Sezen hanımla tanışmam, Hacettepe Tıp Merkezi Kütüphanesinde işe başladığım 1978 yılına dayanır. İş arkadaşlığı içinde başlayan ilişkimiz; giderek yakın arkadaşlığa ve sonunda dostluğa ve abla kardeş ilişkisine dönüşmüştü. Hiç eksilmeden ama hep saygılı, hep sevgi içinde. Birbirimizin yaşamlarındaki değişiklikler ve gelişmeleri, acıları, mutlulukları yakından takip ederek... Paylaşarak... Sezen hanım; iş yaşamında başarılı, güçlü ve kararlı kişiliği, adil değerlendirmeleri olan, çalışma arkadaşlarına karşı destekleyici tavırlar sergileyen iyi bir yönetici, güvenilir bir dost, vefakâr, mütevazı, çevresindeki kişilere ve onların yaşamlarına duyarlı, paylaşımcı, yol gösterici kişiliği ile hem hafızamda yer etmiş hem de yaşamımda her zaman çok önemli yeri olmuştur. Düşündüm de; kendisinden meğer ne kadar çok şey öğrenmişim yaşama, insanlığa ve dostluğa dair...

Çalışma yaşamımda bana her zaman destek olmuş, ufkumu açmıştır Sezen Hanım. Yeni kişilerle tanışmama katkı sağlamış, yolumu açmış, zor kararlarda yapıcı fikirleri ile yol göstererek cesaret vermiş ve bilgi birikimlerini, deneyimlerini, gözlemlerini her zaman paylaşmıştır.

Pek çok kongrede, toplantıda birlikte olma şansı yakalamış bir kişi olarak paylaştığımız güzel anıları, sıcak değerli ortamları, unutulmaz hoş sohbetleri büyük bir mutlulukla hatırlıyor ve kendim için büyük bir şans olarak görüyorum. Ne zaman bir etkinlik olsa mutlaka yakın olurduk birbirimize... Beni yakınına çeker, yalnız bırakmaz, gerektiğinde cesaret ve destek verir, kendimi güvende hissetmeme yardımcı olurdu... Dedim ya; "ikinci ablamdı" o benim...

Yalnızca iş yaşantımızla sınırlı değildi sıcak ilişkimiz. Sık sık telefonla konuşurduk... Koşuşturmalarla ve bazen de sorunlarla akıp giden yaşamlarımız içinde, arama sıklığımız istemeden uzasa bile mutlaka bir yolunu bulur sesini duyurur, varlığını hissettirirdi. O beni asla unutmazdı...

Anımsadığım, benim için çok anlamlı ve özel bir anım var ki o da; evlenip Balıkesir'e gelişimden kısa bir süre sonra, beklenmedik bir anda, iş yerimde (Balıkesir Üniversitesi) beni ziyarete gelmesi olmuştur. Bu ziyaret beni hem çok mutlu etmiş, hem çok sevindirmiş hem de inanılmaz gururlandırmıştı. Beni unutmamıştı... Yakınımdaki bir ilde katıldığı toplantı sonrası yolunu Balıkesir'e çevirmiş beni görmeye gelmişti. Meslektaşlarımdan ve arkadaşlarımdan uzakta ve eski çevreme, arkadaşlarıma özlem duyduğum bir süreçte, kendimi yabancı hissettiğim yeni ortam ve yeni insan profiline alışma aşamasında iken, aniden sevdiğim, güvendiğim, yakın hissettiğim bir dostumu, yanımda görmek bana adeta ilaç gibi gelmiş, hasretimi gidermişti. Bu zarif ve nazik ziyaretin anılarımdaki yerini ve anlamını hiç unutamam...

Onun sıcak dostluğunu, vefakârlığını unutamayacağım bir diğer anım da; babamın cenaze törenine aittir. Rahmetli babamı kaybettiğim haberini Almanya'da iken almış ve cenaze

için geri dönmüş, henüz hiç bir arkadaşıyla, dostuyla bu acı haberi paylaşma fırsatım olmamıştı... Ama Sezen Hanım duyarlılığı ve vefası ile gazete ilanından öğrendiği acı haberi görür görmez yanıma koşmuştu. Onu birden yanımda görmenin o andaki şaşkınlık dolu mutluluğunu anlatamam... Acımı paylaşmak ve destek olmak için yakınımıydı. 43 yıllık beraberlik, arkadaşlık, dostluk sürdü gitti... Acı tatlı olayları, mutlu, güzel, eğlenceli anları paylaştık. Birbirimizden hiç kopmadık.

En son beraberliğimiz, 2018 yılında üç güzel dostumun beni kırmayarak; (Sezen, Nazlı, Nazan) Asos'taki evimize gelerek bana böyle bir mutluluğu yaşama fırsatını vermiş olmalarıyla gerçekleşti. Üç güzel insan, üç güzel arkadaş, üç özel insan, üç güzel dostla geçirdiğimiz hafta sonu unutulmazdı. Bursa da başlayan beraberliğimizde; Balıkesir, Kaz dağları, Yeşil Yurt, Kozlu, Sivrice, Sokak Ağzında hem gezdik, hem çok güldük, eğlendik, denize girdik, yürüdük... Çok ama çok mutlu olduk... Dostluğumuzu pekiştirdik, anılarımızı tazeledik, yeni anılar biriktirdik. Yeniden ve yeni rotalarda buluşmak üzere planlar yaptık, kararlar aldık.

İyi ki gelmişler, iyi ki anılarımıza kaydetmişiz o güzel paylaşımları... Rüya gibiydi... Öyle güzeldi... Öyle içten ve sevecen bir beraberlikti ki hala anılarımda capcanlı durmaktalar... Ama işte birden bire her şey bitti... Aramızdan bir güzel insan ayrıldı gitti; yokluğunu ve yoksunluğunu her an hissettiğim. İlk anda aklıma gelen anılar, izler ve anımsadıklarımı düşününce; "kim bilir" diyorum, "daha ne çok iz bırakmıştır diğer dostluklarında ve arkadaşlıklarında"... Öğrenmeye değer...

Sevgili canım Sezen Hanım, sevgili ablam, seni unutmam mümkün değil. Bizlere çok kısa geldi yaşamın. Şairin dediği gibi her ölüm erken ölümdür... Yaşamın boşuna olmadı. Gördüm ki çok kişiye dokunmuş, çok insan biriktirmişsin. Ne mutlu... İyi ki benimde hayatımda olmuşsun, iyi ki güzel anılar biriktirmişiz. Her zaman mutlulukla hatırlayacağım güzel anları paylaşmışız. Her zaman kalbimde, anılarımda yaşayacaksın. Güzel, zarif, fedakâr, verici, hassas, öz verili dost... Işıklarda yat. Seni tanımış olmaktan çok mutluyum. Seni her zaman çok sevdim...

Kız Kardeşin

12.11.2021

Balıkesir

Sezen Tan'ın Ardından...

After Sezen Tan...

Nazan Özenç Uçak*

Öz

Türkiye’de üniversite kütüphaneciliğinin öncü isimlerinden biri olan Sezen Tan’ın vefatı nedeniyle kaleme aldığım anı yazısıdır.

Anahtar Sözcükler: *Sezen Tan; Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi; Türk kütüphaneciliği.*

Abstract

This is the memoir that I wrote because of death of Sezen Tan who is one of the pioneers of university librarianship in Turkey.

Keywords: *Sezen Tan; Hacettepe University Library; Turkish librarianship.*

Hepimiz çalışma hayatımız süresince pek çok insanla karşılaşırız. Bunlardan birçoğu zamanla unutulurken, bir kısmı bizde derin izler bırakır. Kimisini sadece ad olarak veya işle ilgili olaylar içinde anarken, kimisiyle değişen ortamlara, ayrılan yollara rağmen iletişimiz devam eder. Ancak çok az insanla bu ilişkiler arkadaşlığa, dostluğa evrilir. Sezen Tan ile tanışmam bir üniversite öğrencisi olarak Hacettepe Üniversitesi Tıp Kütüphanesinde staj yaptığım yıllarda başladı. Mezuniyetim sonrasında yönetici – memur ilişkisi sınırlarında devam eden bu tanışıklık, Sezen Hanımın emeklilik sonrası özel sektörde, benim Bölümde çalışmaya başlamamla iş ortamı dışında da arkadaşlığa, dostluğa evrilerek devam etti. Yaşamımız boyunca pek çok insandan çok şey öğreniriz. Kimisinde neler yapmamız, kimisinden de neler yapmamamız gerektiğini. Ben Sezen Tan’dan genelde neler yapmam gerektiğini öğrendim. Birlikte çalıştığımız sürede mesleğe olan saygısı, iş disiplini, dürüstlüğü, adalet ve yönetim anlayışı beni etkilemiştir. İş ile iş dışındaki arkadaşlığı birbirinden ayırabilen, çalıştığı insanları motive edip destekleyen, kararlarında kurum çıkarlarını esas alan örnek bir idareciydi. Daha sonra özel sektörde çalışmaya başladığında onun iş disiplinine bir kez daha hayran oldum. Çalışkan, yeniliklere açık, mesleğine aşkla bağlı, iyi iletişim kurabilen bir insan olması nedeniyle çevresinde hep takdirle karşılandı ve genç meslektaşlara iyi bir örnek oldu.

Bugün dönüp baktığımda 40 yılı aşan bu ilişkinin bu kadar uzun soluklu olmasının Sezen Hanım’ın kişiliğiyle yakından ilgili olduğunu görüyorum. Ne zaman yaşamımda iyi bir gelişme veya bir sorun olsa ilk bana ulaşan insanlardan birisi oldu. Sorunlara soğukkanlı

* Emekli Öğretim Üyesi. E-Posta: nazanozencucak@gmail.com

Retired. E-Mail: nazanozencucak@gmail.com

yaklaşımı, çözüm üretme becerisi, zor zamanlarda çevresine içten desteği O'nu farklı kılan özellikleri olarak sayılabilir. Sadece yakın arkadaşlarının değil çevresindeki pek çok insanın sorunlarından haberdar olur, elinden geleni yapmaya çalışırdı. Sezen Hanımı birkaç sözcükle tanımlamam gerekirse kararlı, sabırlı, çalışkan, dürüst ve bir o kadar da ketum olduğunu söyleyebilirim. Çevresine karşı bu kadar hassas ve duyarlı olmasına rağmen kendi sorunları, rahatsızlıkları konusunda son derece ketum bir insandı. Rahatsızlığının son zamanlarına kadar Sezen Hanımın kendisi, çevresi veya işi ile ilgili bir şikayetine tanık olmadım. Başkalarının sorunlarına bu denli yakın ilgi göstermesine rağmen kendi sorunlarını, sıkıntılarını paylaşmaktan kaçınırdı.

Sezen Hanımın kaybı benim için sadece bir meslek büyüğünün, iyi bir idareci ve eski bir çalışma arkadaşının kaybindan çok öte, iyi bir arkadaş ve güvenilir bir dost kaybı oldu. O'nu yüzünden hiç eksik etmediği tebessümü ile hatırlayacağım.

Sezen Tan'ı Anarken

Commemorating Sezen Tan

Nazlı Alkan*

Öz

26 Ağustos 2021 'de vefat eden seçkin dostum ve iş arkadaşım Sezen Tan 'ı anmak üzere kaleme aldığım bu yazıda onun kendine özgü kişilik özelliklerine değinilmiş, Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi 'nde önce kütüphaneci, sonra yönetici olarak geçirdiği meslek yaşamından söz edilmiş; onun kütüphanecilik alanındaki deneyim ve birikimine; Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi personeliyle ve bu kütüphanenin dışında çalışan meslekten kütüphaneciler ve kütüphane çalışanlarıyla ilişkilerine vurgu yapılmıştır. Son olarak da değerli bir iş arkadaşı ve yakın bir dost olarak bana katkıları, öğrettikleri ve hissettirdikleri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Sezen Tan (Bir kütüphaneci ve kütüphane yöneticisi); Türk üniversite kütüphaneciliği; Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi; Atatürkçü kadınlar.

Abstract

This paper is written to commemorate my distinguished friend and colleague Sezen Tan who died in 26 th of August 2021. It emphasizes on her specific personal characteristics, in addition to her professional life in Hacettepe University Library, at first as a librarian and later as a library manager; it also emphasizes on her experience and accumulation in librarianship; her relationships with Hacettepe University Library staff and other professional librarians and non-professional library staff who work outside Hacettepe University Library. The paper concludes with her impact on myself and my feelings as a valuable colleague and as a close friend.

Keywords: Sezen Tan (A librarian and a library manager); Turkish university librarianship; Hacettepe University Library; Kemalist women.

Değerli dostum Sezen Tan ile ilk tanışmamız, ikimizin de Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin Kütüphanecilik Bölümü öğrencisi olduğumuz yıllarda değil, mezuniyetinden sonra, çalışmakta olduğum Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi'nde göreve başladığı zaman olmuştur, yani 1968 yılında. Kütüphanemizde göreve başlayan bu uzun boylu güzel kızın işine bağlı, çalışkan, ciddi, dürüst, yardım etmeyi, destek vermeyi seven güvenilir bir iş arkadaşı olacağını hemen

* Ankara Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. Emekli. E-posta: gnalkan@ankara.edu.tr
Ankara University, Department of Information and Records Management. Retired. E-mail:
gnalkan@ankara.edu.tr

Geliş Tarihi –Received: 23.11.2021

Kabul Tarihi – Accepted: 25.11.2021

Yayımlanma Tarihi – Published: 30.12.2021

sezmiştim. Aradan geçen yarım asrı aşkın zaman diliminde giderek gelişen arkadaşlığımız boyunca ilk izlenimimde hiç yanılmadığımı anladığım gibi, onun doğal olarak hemen fark edemediğim çeşitli güzel ve değişik yönlerini de keşfetme fırsatını buldum. Zamanla keşfettiğim bu farklı yönleri onu, temsil ettiği örnek insan modelinin daha da ötesine taşıyan, ona renkli ve canlı bir kimlik kazandıran özelliklerdi.

Sezen kütüphanemizde sürdürdüğü meslek yaşamında önce bir bölüm çalışanı, sonra bir bölüm şefi, daha sonra bir kütüphane müdiresi, nihayet bir Kütüphane ve Dokümantasyon Dairesi başkanı olarak bütün görevlerini başarıyla yürütmüş bir kütüphanecidir. Kütüphanemizin Ödünç Verme Bölümü'nün şefliğini yaptığı yıllarda, kendini göstermeye başlayan yöneticilik vasfı, sonraki yıllarda kütüphane yöneticisi olarak görevlendirilmesinin yollarını açmıştır. Ödünç Verme Bölümü'nde personeli koruyan, kollayan, destekleyen, kimseyi kırmadan istediğini yaptırabilen, sevilen ve sayılan bir şef. (Bölümündeki/kütüphanedeki erkek arkadaşların gönlünü almak için televizyon sağlayıp onlara önemli maçları izleme olanağı sunabilen bir şef veya yönetici olması, personeli ne kadar sevip saydığını gösterir. Onun bu davranışı, bölümün elemanlarından Seher'in unutamadığı bir anı olarak, vefatından hemen sonra Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi'nin eski çalışanları için oluşturduğumuz 'Kesme Kristaller' adlı WhatsApp grubumuzda dile getirilmiş ve gözlerimizi yaşartmıştır).

Kütüphane yöneticiliği ve daire başkanlığı yaptığı sonraki yıllarda da aynı şekilde bütün kütüphane bölümlerine, kütüphane personeline sahip çıkmış, işlere hakim tavrı, yapıcı, uzlaştırıcı, destekleyici yaklaşımları, sorunlara mümkün olan en isabetli, en akılcı çözümleri getirebilme yeteneğiyle beğenilen bir yönetici olmuştur. Onun yönetici olarak duruma göre tatlı veya sert yaklaşımları o kadar dozundaydı ki, bu yaklaşımları nasıl olursa olsun kütüphane çalışanları üzerinde her zaman olumlu bir etki bırakırdı. Ona karşı duyulan sevgi, saygı asla eksilmemiştir. Yalnız kütüphane personelinin değil, okuyucuların istek ve yakınmalarına karşı da duyarlıydı. Sorunlarını dile getirenleri anlamaya çalışan sabırlı ve sakin bir dinleyici olması önemli vasıflarından biriydi. İyi dinlemenin, sorunlara isabetli çözümler getirebilmek için gerekli olduğunu çok iyi bilirdi.

Sezen, sadece kütüphanedeki personelle değil, Hacettepe Üniversitesi'nin akademik ve idari personeliyle, hekimlerle, sağlık görevlileriyle de olumlu ilişkiler geliştirmişti. Gerek diğer üniversite kütüphanelerinin yöneticileri ve çalışanları, gerekse başka meslektaşları, kütüphanecilerin meslek derneklerinin yönetici ve üyeleri arasında çok itibarlı yeri olan, saygın kişiliğiyle kendisini sevdiren, görüşlerine başvurulmuş müstesna bir kişi olmuştur.

Sezen, Hacettepe Üniversitesi Mezuniyet Sonrası Eğitimi Fakültesi'nin (MESEF) Kütüphanecilik Bölümü'nde 1972'de başlatılan yüksek lisans eğitimine devam eden ilk öğrencilerden biridir. Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi'nin meslekten kütüphanecileri olarak çoğumuzun başladığı, bir yüksek lisans tezi hazırlayıp mezun olduğu bu bölümde okurken onunla paylaştığımız pek çok anı vardır. Sezen hem aldığı yüksek lisans eğitiminden, hem de kütüphanedeki yöneticilik deneyimi ve birikiminden yararlanarak "Hacettepe Üniversitesi Kütüphane Hizmetlerinin Planlanmasına İlişkin Görüşler" başlıklı bir yüksek lisans tezi hazırlama girişiminde bulunmuş, tezini 1979'da tamamlamıştır. Aile ve iş hayatına ilişkin birçok zorlu işi arasına yüksek lisans eğitimini de katmış, pratikteki becerilerine akademik bir yön de ekleyerek başarıyla sonuca ulaşmıştır.

Onun annesi ve babası cumhuriyetin ilk kuşağından gerçek birer Atatürkçüydü. Annesi çok sevilip sayılan kıymetli bir ilkokul öğretmeni, babası ise kurtuluş savaşı gazisi olan saygın bir insandı. Annesinin mezun ettiği öğrenciler, öğretmenlerini yıllar geçse de unutamamışlar, uzun zaman sonra yaşlarını başlarını almış insanlar olarak bir araya gelmişler, sevgili öğretmenlerinin kızı olan Sezen'i bulmuşlar, onunla vakit geçirmişler ve birlikte annesini anmışlardı. Sezen bizlere onlarla geçirdiği anlamlı ve mutlu anları uzun uzun heyecanla, gururla anlatmıştı. Böyle takdir edilen seçkin insanların kızı olan Sezen, kuşkusuz onlara layık bir evlattı; iyi aile terbiyesi almış, Ankara Koleji mezunu, gerçek Atatürkçü bir cumhuriyet kadınıydı. Bu temeller üzerinde hem kendisini ve kişiliğini, hem de mesleğini geliştirebilmiş, bilgili, deneyimli, olgun, müthiş bir insandı.

Sezen uzlaştıracı, kendisine sır olarak verilen şahsi bilgileri mezara kadar içinde saklayabilecek karakterde, kimsenin dedikodusunu yapmayan, sıkıntılı günlerinde arkadaşlarının en büyük destekçilerinden biri olabilen, onların sevinçlerini içtenlikle paylaşabilen, çok sağlam ve güvenilir olan, nadir rastlanan özel kişilerdendi. Herkesin derdine deva olurken, kendi dertlerini içinde tutar, sıkıntılarını paylaşmayı hiç sevmezdi. Galiba kendi üzüntüleriyle başkalarını sıkmak istemiyordu. Bu ender görülen kişilik özelliği, vefatına neden olan hastalığını çok kişiden saklamasıyla da kendini gösterdi. Hastalığı hakkında kimseden bilgi alamıyor, birbirimizden duyduklarımızla yetinmeye çalışıyor, onu merak ediyor, ama bu yaklaşımına saygı duyarak susuyorduk. Yazlığından hasta olarak gelip hastaneye yattığını duymuştuk. 26 Ağustos 2021 günü beklenen acı haberi duyduğumuzda biricik Sezen'imizi ebediyen kaybetmenin derin üzüntüsüyle sarsıldık. Dostları olarak birbirimize kolumuzun kanadımızın kırıldığını söylüyorduk. Bundan sonra sıkıntılı günlerimizde ilk kimin bizi arayıp moral vereceğini, belki yanı başımızda olacağını, kimin teselli edeceğini, destek vereceğini, en mantıklı çözümü kimin dile getireceğini birbirimize sorup duruyorduk. Hepimizin zihninde zor günlerimizde Sezen'in arayıp teselli ettiğine, yanı başımızda olduğuna dair bir anı vardı. Yalnız zor günlerimizde değil, sevinçli günlerimizde de bizi ilk kutlayanlardan biri olurdu Sezen, hiç atlamazdı.

Sezen'le 50 yılı aşkın süre içinde öyle çok acı tatlı anıyı paylaşmışız ki, hangi birini dile getireceğimi bilmediğim için özel anılarımızı bir kenara bırakıyorum. Gençliğimizi, orta yaşlılığımızı, yaşlılığımızın başlangıç yıllarını birlikte geçirirken, birbirimizle daha çok yakınlaştık. Sevgi ve saygıyla dolu arkadaşlığımız daha da güçlendi. Hem iyi bir iş arkadaşı, hem yakın ve fedakar bir dost olarak yıllarca acılı günlerimde yanımda olup destek veren, sevinçlerimi paylaşan Sezen'den en çok neyi öğrendiğimi soracak olursanız yanıtımı şöyle verebilirim: Ondan en çok, icabında hızlı, icabında acele etmeden akılcı, mantıklı ve nesnel düşünmeyi, sakince sorunlara pratik ve isabetli çözümler arayıp bulmayı, başkasının da haklı olabileceğini hesaba katarak empati kurmayı, gerçek, tam zamanında ve yerinde yardımın nasıl sunulabileceğini, bir şeyi fazlaca kafaya takmanın yarardan çok zarar getireceğini, morali yüksek tutmayı, bütün bunların ne denli önemli olduğunu ve şu anda sayamayacağım birçok şeyi öğrendim.

Sevgili oğlu Barış'ın dediği gibi, o gerçekten iyi bir anne, iyi bir eş, iyi bir iş arkadaşı, iyi bir dosttu, kısacası pozitif yönleri fazla olan özel ve iyi bir insandı. İlaveten o iyi bir kütüphaneci, iyi bir yönetici, iyi bir iş kadını, iyi bir komşu, iyi bir akraba, iyi bir babaanneydi. Hatta iyi bir apartman yöneticisi bile olmuştu. Apartman yöneticiliğini, çeşit çeşit uğraşı

varken, küçük oğlunu büyütürken, kütüphanedeki çalışma hayatı bayağı hareketliyen yapmıştı. Cebeci'de oturduğu çok daireli büyükçe apartmanın yöneticiliğini yaptığını, onunla aynı apartmanda oturan bir aile dostumuzdan tesadüfen duymuştum. Sezen için “o çok yaman bir insan” demişti. Aynı anda birkaç çetin işi birlikte yapabilecek ya da birkaç güç durumu birlikte yürütebilecek kapasiteye sahip olan Sezen'in daha başka hangi işleri veya durumları aynı anda birlikte yürüttüğünü bilmesem de, tahmin etmem hiç zor değil.

Ayrıca, onun ev sahipliği o kadar mükemmeldi ki konuğunun/ konuklarının nelerden memnun kalacağını önceden kestirir, konuğu/ konukları gelmeden ayarlamalarını yapar, onu/ onları en mükemmel şekilde rahat ettirir ve ağırlardı. İkramı sever, hediye vermekten hoşlanırdı. İnsanları mutlu etmek onu mutlu kılardı. Sezen aynı zamanda uyumlu, neşeli bir seyahat arkadaşıydı. Birlikte çıktığımız gezilerde neşeyle paylaştığımız, yiyip içerek eğlendiğimiz zamanların anısı unutulmazdır. Sinema, konser, restoran ve kafelerde vb. paylaştıklarımızı, düğünlerde hoş vakit geçirmelerimizi ve benzeri nice etkinliklerimizi her zaman hatırlayacağım.

Son olarak yazmadan geçemeyeceğim bir şey var; Sezen beni bazen öyle sevgi dolu ve özel bir bakışla sessizce süzer, bana öyle bir muzipçe gülümserdi ki sanki “ben senin şu anda ne düşündüğünün, neleri aklından geçirdiğinin, neye üzüldüğün, neye sevindiğinin farkındayım, bilmediğimi zannetme sakın” derdi. Onun bu içten bakış ve gülüşünü unutmam mümkün değil.

Değerli dostum, yerini doldurmak çoğumuz için olduğu gibi, benim için de çok güç. Artık anılarımızı hatırlayarak, seni sık sık anarak ve gönlümde yaşatarak kendimi teselli edeceğim. Ne mutlu bana ki şu hayatımda senin gibi candan bir dostla karşılaştım. Huzur içinde uyu “Büyük Şef'im”, mekanın cennet olsun.

Sezen Doğancı / Bir Sessiz Ölüm

Sezen Doğancı / A Silent Death

Üstün Yıldırım*

Öz

Türkiye’de üniversite kütüphaneciliğinin öncü isimlerinden değerli sınıf arkadaşım ve meslektaşım Sezen Doğancı’nın vefatı nedeniyle kaleme aldığım anı yazısıdır.

Anahtar Sözcükler: Sezen Doğancı; Hacettepe Üniversitesi Tıp Merkezi Kütüphanesi; Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü.

Abstract

This is the memoir I wrote due to the death of my dear classmate and colleague Sezen Doğancı, one of the pioneers of university librarianship in Turkey.

Keywords: Sezen Doğancı; Hacettepe University Medical Center Library; Ankara University Faculty of Languages, History and Geography, Department of Librarianship.

Bir yazımda ölüm için şöyle demiştim:

“Ölüm yaşatılarımı vurunca daha bir acıtır oldu yüreğimi. Sıranın bana da gelmekte olduğu korkusundan belki de. ‘Eyyvah!’ derim kendime ‘daha altmışımı bile göremeden...’ Oysa ne güzeldi ‘Nereden gelirse gelsin, sefa geldi, hoş geldi’ havasıyla ölüme başkaldırmak.”

Altmış yaşımda bile değilmişim ölümle cilveleştiğimde. Neredeyse üzerinden bir yirmi yıl geçmiş. Seksenime doğru gidiyorum şimdilerde. Bu süreçte ölüm denilen o kaçınılmaz son bayağı bir acıttı yüreğimi. Çok yakınlarım, yakın uzak birçok tanıdığım, yaşıtılarım birer birer bırakıp gittiler. Bunların ötesinde arkadaşım, sınıf arkadaşım, meslektaşım, çalışma arkadaşım çok kişi göçtü gitti bu dünyadan içimi acıtarak.

Yaşadığım o “sıranın bana da gelmekte olduğu korkusu” da kendiliğinden yok oldu. “Ha geldi, ha geliyor” beklentisine dönüştü artık iş.

Kimi zaman “gelse de gitsek artık” demeye bile götürdü. Kaçacak delik de olmadığına göre korkuyla yaşamamanın ne anlamı olur ki. O beklenen son gelsin gelecekse, geleceği varsa göreceği de bir “hoş geldin” sözünden başka bir şey olmaz artık. “Niye böylesi geciktin?” demem umarım.

Ben korkuyu öldürdüm ya ölüm de korkumu canlandırmak; hem de körüklemek için döndü durdu yakın çevremde. Bildiğini de okudu, bilmediğini de. Giden gitti, kalanlara acı bırakarak.

* Emekli Kütüphaneci, E-Posta: oustunyildirim@gmail.com
Retired, E-Mail: oustunyildirim@gmail.com

Ahmet Gürlek gitti... Coşkun Saygı gitti... Adile Pehlivan gitti... Fatma Gümüş gitti... Leyla Turgut ve Rauf Arısoy da gitti. Hem sınıf arkadaşı, hem meslektaş, hem çalışma arkadaşı ve hem de arkadaşı bunlar. Yaşım gereği anımsayamadığım nice arkadaşlarım gitti... Haberim olmayan başka niceleri de... Korona salgının kol gezdiği yılların birinde, 2021 yılında da Sezen gitti... Sezen Doğancı... Aramızdan ayrılırken kullandığı adıyla Sezen Doğancı Tan.

Görsel 1. Sezen Doğancı Tan. Böyle gülümsemişti yaşama...

Ben onu yaşama ayak bastığımda edindiği adla, yani Sezen Doğancı olarak anacağım. Ben ve biz, yani sınıf arkadaşları öyle tanıdık onu 1964 yılının Kasım ayında. Sayın eşi, damadımız Yüksel Tan hoş görür umarım. Belki alışlageldiği gibi “enişte” demem gerekirdi; ama böyle bir yazıda ölümün kokusunu biraz olsun dağıtmak için “enişte” yerine “damat” demek geldi içimden. Sınıfımızdan kız alınmıştı ne de olsa.

Görsel 2. Sınıf arkadaşlığımızın son yılları... Meslektaş olmanın az öncesinden siyah beyaz günler. 4 Şubat 1968. En arka sıranın sağ başında geleceğine bakar gibi...

Dört yıl sınıf arkadaşı; onun bitiminden dört yıl sonra da çalışma arkadaşı olduk Sezen'le. Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki bu arkadaşlığımız ben ayrılana dek sürdü. Altı yıl. O orada kaldı, Kütüphane Daire Başkanlığı'na dek yükseldi. Oradan da emekli oldu. Ama çok yıllar hep meslektaş, hep arkadaş olarak kaldık.

Sınıf arkadaşları olarak 50. yılımızdan başlayarak her yıl en az bir kez toplanmamızın esin kaynağı Sezen'dir aslında. İlk o toplamıştı bizi Hacettepe Üniversitesi Konukevi'nde. Ondan birkaç yıl sonra da düzenli toplanır olduk.

Görsel 3. İşte o toplantılardan birinde... Emekli meslektaşlar... Renklenmiş her şey...

Beklenmedik bir buluşma olmuştu Sezen'in düzenlediği toplantı. Çok sevinmiş, çok mutlu olmuştuk. Sezen böyle biriydi bana göre. Duruşuyla, bakışıyla, söyleyişiyle ve yaptıklarıyla sevindiriverirdi insanı. Ve o Sezen, yani benim gördüğüm Sezen az konuşan biriydi. Söyleyeceğini söyler, sözü uzatmak için kimi arayışlara girmezdi. Hep düşünür gibi bir duruşu vardı. Otururken, dinlerken, yürürken... Sanki düşünsel olarak daha etkin bir yapısı vardı. Tez canlıydı. İş bitiriciydi, çalışkandı. Çünkü o Sezen'di.

Görsel 4. Bir başka sınıf toplantısı... Prof. Dr. Berin U. Yurdadoğ ile... Yaşlılığımızın renkliliğindediriz...

İletişim olanaklarının gelişmesi ve çeşitlenmesi toplanmamızı engellemiyor, daha sık iletişim kurmamızı sağlıyordu. Sınıf arkadaşları olarak “68 Kuşağı (Sınıfdaşlar)” diye bir WhatsApp topluluğu oluşturduk. Orada daha sık toplanır ve yazışır olduk. Daha çok ve daha tez iletişim kuruyorduk böylece. Sezen, taşlara ilgimi bildiğinden, bulduğunda taştan yapılmış güzel sanat yapıtları gönderirdi bana, beni özendirmek için. En son 12 Nisan’da göndermiş bir resim. Sonra sesi çıkmadı. Kötüye yormadım, yoramazdım. Dedim ya Sezen’di bu ve az konuşurdu. Yine de şaka yollu seslenişlerim, çağırılışlarım oldu. Bir arkadaşımızın uyarısı beni kendime getirdi. Kendime gelmiş miydim, yoksa daha mı kendimi yitirmiştim bilemiyorum. Sezen yanıt veremeyecek durumdaymış çünkü. Ve biz hepimiz yıkılmıştık. Hiç sözünü etmediği sayrılık yeniden ortaya çıkmıştı. Ve hiç de iyi değildi. Bir ölüml sessizliği düştü her yere. Sonra da o sessizliğin içine ölümlün kendisi. 2021 yılının Ağustos ayında. Sezen de gitmişti...

Sessizce...

Sezen Tan

Sezen Tan

Gülbün Baydur*

Öz

Mesai arkadaşım ve dostum sevgili Sezen Tan için yazdığım anı mektubudur, ışıklar içinde uyusun.

Anahtar Sözcükler: *Sezen Tan; Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi; Türk Kütüphaneciliği.*

Abstract

This is a memoir I wrote for my dear colleague and friend Sezen Tan, rest in peace.

Keywords: *Sezen Tan; Hacettepe University Library; Turkish librarianship.*

Sezenle Ankara Üniversitesi (AÜ) DTCF Kütüphanecilik Bölümünden bir yıl arayla mezun olmamıza rağmen ancak Hacettepe Üniversitesi (HÜ) Kütüphanesinde karşılaşp önce arkadaş sonra da dost olduk. Hacettepe'deki o yıllar, üniversitenin olduğu gibi kütüphanenin de kuruluş yılları olmuştur. Daha sonra HÜ Kütüphanecilik Bölümünün başkanı olan rahmetli İlhan Kum'un başkanlığında Ankara'da o yıllarda tek bölüm olan AÜ Kütüphanecilik Bölümü'nün başarılı öğrencileri arasından seçilen kütüphanecilerle iyi bir kadro oluşturulmuştur. Ben de, ODTÜ Kütüphanesinde iki yıla yakın stajyer öğrenci deneyiminden sonra mezuniyetimle birlikte bu kadroda yer aldım.

Yedi yıl çalışma şansımın olduğu kütüphanede tüm kütüphaneciler yeterli sorumluluklarla görevlendirilmişlerdir. Gözle görünür herhangi bir baskılı denetim olmamış; yerine paylaşımlı yönetim yürütülmüştür. Diğer yandan kütüphane bölüm sorumluları ve meslektaşlar genç yaşlarında sorumluluklarını yeterince sahiplenmişlerdir. Daha önceki deneyimime ve bir ölçüde de yurt dışındaki izlenimlerime dayanarak bunu rahatlıkla ifade edebilirim.

Oluşup gelişen kütüphanede personel aynı yaşlardaki genç grup olup genelinde personel sayısı da bir hayli yüksektir. Sözü geçen yıllardaki okuyucular ise büyük çoğunluğu ABD'de ihtisas yapmış genç asistanlardan oluşan araştırmacılar olup kütüphaneyi gerektiği gibi kullanmışlardır.

* Hacettepe Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi. E-posta: gulbun@hacettepe.edu.tr

Hacettepe University Department of Information Management Retired Faculty Member. E-mail: gulbun@hacettepe.edu.tr

Geliş Tarihi –Received: 03.12.2021

Kabul Tarihi – Accepted: 07.12.2021

Yayımlanma Tarihi – Published: 30.12.2021

Sezen, kütüphanenin ödünç verme bölüm şefliğini, ben de kataloglama ve sınıflamanın şefliğini yürütmekteydik. Ödünç verme bölümüne yerleştirilen ekrana, ödünç verilen derme, günlük olarak MARC formatında yüklenmiştir. Bu dönemde diğer yandan da kataloglama ve sınıflama bölümünde AACR (Anglo Amerikan Kataloglama Kuralları), LC (Kongre Kütüphanesi) ve LCSH'e (Kongre Kütüphanesi Konu Başlıkları) göre hazırlanan kayıtlar MARC formatına çevrilerek, ekrana (dolayısıyla merkezi bilgisayara) yüklenmek üzere ödünç verme bölümüne aktarılmıştır. Bu mekanizasyonla zamanla tüm kitap dermesinin yeni ortamda oluşturulabileceği düşünülerek planlama yapılmıştır.

Proje, yeni kurulan Bilgisayar Bilimleri Mühendisliği Bölümü kadrosu ile işbirliği içinde bir süre düzenli bir şekilde yürütülebilmiştir. Bu, Türkiye'de kütüphanelerin otomasyon öncesi ilk MARC denemesi olarak önemlidir. Adı geçen bölüm sonradan merkezi üniversite sınavları için görevlendirilmiş, projede kanunla sonlanmıştır.

Tüm bu anlatımlar, kataloglama ile ödünç verme bölümlerinin bir ölçüde daha yakın çalıştıklarını gösterir. Özetlenen bu proje, Sezen'le başlayan arkadaşlığımızın mesleki birlikteliğini de ortaya koyar. Ancak bu arkadaşlık kütüphanede kalmayıp ailelerimizle de karşılaşma, yakınlaşma biçiminde gelişmiştir. Hatırlıyorum, Sezen'in Ankara Gençlik Parkı'ndaki nikahında şekerlerini dağıtan da ben oldum. Bu dostluk sonra da devam etti.

Anlaşılacağı gibi ben Sezen'i bir hayli yakından tanıdım. Ailesi için gerekli ölçüde fedakar bir anne ve eş oldu. Yemek molalarında Sıhhiye'deki evine koşup çocuklarına zaman ayırdığını hatırlıyorum. İki dünya güzeli ve başarılı evlatlarını gururla yetiştirdi. Onların başarılarını tatmış olması, yetmese de, bir teselli oluyor.

Sezen, çalışma hayatında da başarılı olmuştur. Öncelikle başarılı bir yöneticiydi. Üstleriyle iletişimde olduğu kadar yanındaki arkadaşlarıyla da iş ortamında disiplinli, özel hayatlarıyla da yakında ilişkili olmuştur.

Aralıklarla, telefonla da olsa arar (muhtemelen benimle ilgili bir şey duymuştur) görüşürdük. İzlendiğimi bilirdim. Çünkü bir sıkıntılı günümde nereden çıktığını anlamadan yanımda, ailemle birlikte bir de Sezen vardı.

Ben bu pandemi döneminde Ankara'dan uzağım. Güzel bir sonbahar geçiriyorum. Duygularımın yoğunluğu içinde bu yazıyı yazabildim. Yazmak çok zor. Böyle mi olmalıydı? Sezen için erken, çok erken bir ayrılış...

Rahatsızlığımı ne yazık ki bir başka dosttan son günlerinde öğrenebildim. Sarsıldım. Sevgili Sezen'imizi, dostluğu ve sevgisiyle hep hatırlayacağız. Yolu ışık olsun.

Mehmet İsmet Binark Özyaşam (1941–2021)*

*Mehmet İsmet Binark Autobiography (1941–2021)***

M. Tayfun Güllü***

Mehmet İsmet Binark 28 Şubat 1941 tarihinde İstanbul’da doğmuştur. İlk ve orta eğitimini İstanbul’da, lise tahsilini Ankara Gazi Lisesi’nde, yüksek tahsilini 1964 yılında Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanecilik Bölümü’nde tamamlamıştır. İsmet Binark, *Fatih devri kitap tezhibleri ve ciltleri* başlıklı bitirme tezi ile aynı bölümde her yıl verilmekte olan

* Ayrıntılı bilgi için bkz:

Aşçı, A. (2015). Biyografisi ve bibliyografyası ile İsmet Binark. Keskin, İ., Somer, Ş. N. ve Oğuz, N. (Der.). *İsmet Binark Armağanı* içinde (ss. 11-32). İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı.

Binark, M. (2021). Mehmet İsmet Binark’ın anısına: “Nefes alır gibi çalışmak”. *Türk Kütüphaneciliği*. 35(4).

** Çev. Güler Demir. Kastamonu Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. E-posta: gulerdemir2009@gmail.com

Translated by Güler Demir. Kastamonu University Department of Information and Records Management

*** Kütüphaneci. E-posta: mehmetayfun@gmail.com
Librarian. E-mail: mehmetayfun@gmail.com

Geliş Tarihi –Received: 13.12.2021

Kabul Tarihi – Accepted: 15.12.2021

Yayımlanma Tarihi – Published: 30.12.2021

Emily Dean birincilik ödülünü almıştır. Bibliyografyacılık sahasına 1967 yılında hazırladığı *1928-1965 yılları arasında Türkiye’de basılmış bibliyografyaların bibliyografyası* çalışması ile giriş yapmış, daha sonraki yıllarda çok farklı konularda bibliyografyalar hazırlayarak ve hazırlanmasını teşvik ederek alanda öne çıkan isimlerden olmuştur. Binark, 1984 yılında 3056 sayılı kanun ile kurularak Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü’ne bağlanacak olan Cumhuriyet Arşivi ve Dokümantasyon Daire Başkanlıkları’nın kuruluşunun gerçekleşmesi için çaba harcamış ve bu sayede devlet evrakının gelecekte ne olacağı, nasıl korunacağı, nasıl değerlendirileceği gibi konulardaki haklı endişelerin giderilmesini sağlamıştır. Aynı kanunla Osmanlı arşivleri de Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı adı altında İstanbul’da kurulmuştur. İsmet Binark, arşivcilik eğitiminin Türkiye’de ilk defa üniversite düzeyinde başlatılmasına öncülük etmiş; Ankara, Hacettepe ve Gazi Üniversitelerinde uzun süre arşivcilik dersleri vermiştir. Yazı ve yayın hayatına 1964 yılında giren Sayın Binark’ın, kütüphanecilik, Türk kitapçılık tarihi ve sanatları, Türk arşivcilik tarihi ve modern arşivcilik, kültür tarihimiz, Ermeni sorunu, yakın dönem Türk parlamento tarihi, biyografi ve bibliyografya konularında 60’a yakın telif eseri bulunmakta olup bu konularda 200’ün üzerinde inceleme yazısı, ulusal ve uluslararası kongre ve toplantılara sunulan tebliği bulunmaktadır. Bazı araştırmaları yabancı dillere çevrilen Sayın Binark mesleğimizin en eski ve köklü yayın organı olan *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni/ TKDB* (1952-1986); (*Türk Kütüphaneciliği* 1987-) dergisinin 1972-1982 yılları arasında Baş Editörlük görevini de yürütmüştür. İki çocuk babası Mehmet İsmet Binark 1 Temmuz 2021 tarihinde Ankara’da vefat etmiştir. Anısı önünde saygıyla eğiliriz.

Mehmet İsmet Binark was born on February 28, 1941 in Istanbul. He completed his primary and secondary education in Istanbul. He attended the Ankara Gazi High School, and graduated from Ankara University Faculty of Language, History and Geography, Department of Librarianship in 1964. İsmet Binark received the first rank at the Emily Dean Awards, which is given every year in the same department, with his graduation thesis titled “Book Ornaments and Bindings at the Time of Fatih Sultan Mehmet the Conqueror”. He started the field of bibliography with his work named “Bibliography of Bibliographies Published in Turkey between 1928-1965”, which he prepared in 1967, and became one of the prominent names in the field by preparing and encouraging the preparation of bibliographies on many different subjects in the following years. Binark made an effort to establish the Republic Archives and Departments of Documentation, which will be affiliated to the General Directorate of State Archives, establishing with the Law No. 3056 in 1984 and, in this way, he cleared up what will happen to the government documents, how they will be protected and how they will be made usable in the future. With the same law, the Ottoman archives were established under the name of the Ottoman Archives Department in Istanbul. İsmet Binark pioneered the initiation of archiving education at the university level for the first time in Turkey; he gave lectures on archiving at Ankara, Hacettepe and Gazi Universities for a long time. Binark, who started his writing and publishing career in 1964, has nearly 60 copyrighted works on librarianship; Turkish bookselling history and arts; Turkish archival history and modern archiving; our cultural history; Armenian question; recent history of Turkish parliamentary and, biography and bibliography. Additionally, he has more than 200 review articles and papers presented to national and international congresses and meetings on these issues. Mr. Binark, whose some works have been translated into foreign languages, also served as the Editor-in-Chief of the

(former called) Turkish Librarians' Association Bulletin/ TLAB (1952-1986); (now called The Journal of Turkish Librarianship, 1987-), which is known as the oldest and the most essential publication of our profession, between 1972-1982. Mehmet İsmet Binark, father of two, passed away on July 1, 2021 in Ankara. We bow respectfully before his memory.

Mehmet İsmet Binark'ın Anısına: “Nefes Alır Gibi Çalışmak”

In Memory of Mehmet İsmet Binark: "Working Like Breathing"

Mutlu Binark*

Öz

Bu yazı 2 Temmuz 2021 tarihinde vefat eden babam Mehmet İsmet Binark'ın anısına yazılmıştır. Özel alanından kamusal alanına bir bakış denemesidir.

Anahtar Sözcükler: Mehmet İsmet Binark; Milli Kütüphane; Türk arşivciliği; Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü; arşivci yetiştirilmesi.

Abstract

This article was written in memory of my father Mehmet İsmet Binark, who passed away on July 2, 2021. It is an attempt to look at the public sphere from his private sphere.

Keywords: Mehmet İsmet Binark; National Library; Turkish archiving; General Directorate of State Archives; training archivists.

Bu yılın Temmuz ayında Perşembe gecesini Cuma'ya devreden bir günde yitirdiğimiz babam Mehmet İsmet Binark'ın anısına bu yazıyı kaleme almam istendiğinde, Türkiye kütüphanecilik ve arşiv çalışmaları alanında çalışan genç meslektaşlarına hitap etmem istenmişti. Meslektaşlarına babamı anlatırken aklıma ilk gelen cümle, “nefes alır gibi çalışmak” oldu. Mesleğini, kitapları, hat, tezhip, cilt ve minyatür sanatlarını, arşivlerde çalışmayı ve arşivcilik çalışmasını çok sevdiğini söyleyebilirim. Bu yazıda özel alandan babamın kamusal alanına bakarak, yaşamındaki önemli an'ları paylaşmayı elimden geldiğince, dilimin döndüğünce yapmayı deneyeceğim.

Babamın İstanbul'da doğduğunu (1941), Ankara'ya gelene kadar habitus'unu şekillendiren çevrenin Fatih semti ve burada ilkökul-ortaokul yıllarında edindiği dostlukları olduğunu belirtmem lazım öncelikle. Lise eğitimini Ankara Gazi Lisesi'nde tamamladıktan sonra, yaşamına yön verecek bir lisans eğitimine Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nde başlamıştır. Bu lisans eğitimi (1964) gençlik yıllarından itibaren Türk aydınlanması, aydınların zihin dünyası, Türk tarihi ve edebiyatı, hat, tezhip ve cilt sanatlarına yönelik ilgisini mesleki bir birikim ile ele almasını sağlayacak temel bir zemin oluşturdu. Kültürel sermayesinin formel yönünü kütüphanecilik lisans, Farsça ve sanat tarihi yan dal eğitimi oluştururken, kültürel ve sosyal sermayesinin manevi yönünü (tasavvuf

* Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi. E-posta: binark@hacettepe.edu.tr

Hacettepe University, Faculty of Communication, Full Time Lecturer. E-mail: binark@hacettepe.edu.tr

Geliş Tarihi –Received: 13.12.2021

Kabul Tarihi – Accepted: 15.12.2021

Yayımlanma Tarihi – Published: 30.12.2021

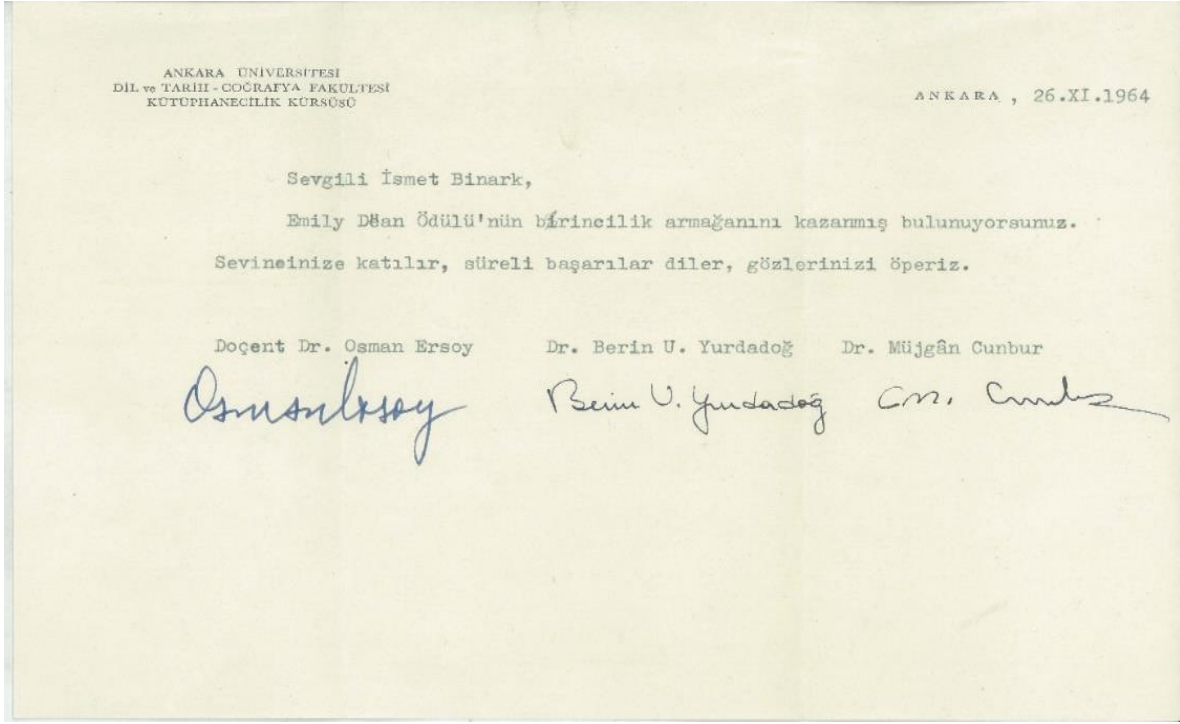
düşüncesini) de gönül kapısını açan Samiha Ayverdi'nin dünya görüşleri şekillendirdi. Gençlik arkadaşı, yüksek mimar Aydın Yüksel'in dost kapısı yolculuğundaki yeri hep ayrı ve bâki kaldı. Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanecilik kürsüsündeki lisans eğitimi ona vefatına dek hayat arkadaşlığı edecek meslektaşı Naile Kamay'ı da kazandırdı (Görsel 1). Naile Binark DTCF Kütüphanecilik kürsüsü (1964) mezunu olup, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü'nde biyografya ve bibliyografya çalışmaları yürütmüş, Kazan Tatarları hakkındaki Türkiye'de yayınlanan tek süreli neşriyat olan *Kazan Dergisi* yayın kurulunda araştırmacı yazar olarak çalışmıştır.

Görsel 1. Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanecilik Kürsüsü 1964 mezunları katalogundan.

Babamın lisans eğitiminin sonunda Kütüphanecilik kürsüsüne sunduğu bitirme tezi “Fatih devri kitap tezhibleri ve ciltleri” adlı çalışmanın Emily Dean Birincilik ödülü (26 Kasım 1964) almaya hak kazandığını belirtmeliyim (Belge 1). Bitirme Tezi'nin Önsöz'ünde Mehmet İsmet Binark şöyle yazar: “Bir lisans çalışması yapmam bahis konusu olduğu zaman, karşılaşacağım bütün güçlükleri önceden bildiğim halde, “Fatih Devri Kitap Tezhibleri ve Ciltleri” üzerine çalışmak isteğimi yenedim. Beni bu konu üzerinde çalışmaya sevk eden sebepleri sıralamak, duyulanla anlatılan arasındaki fark kadar izahtan uzak kalacak... Küçük yaşından itibaren kitaba duyduğum saygıyı, eski Türk san'atlarına karşı olan alâka ve sevgimle bir kütüphaneci olarak birleştirmek istemem, izahta güçlük çektiğim sebeplerin en mühimlerinden biri olsa gerek. Bu çalışmada, tecrübesizliğin ve imkânsızlıkların doğurduğu pek çok eksiklikler bulunduğunu biliyorum. Bunların bağışlanmasını dilerim... Esasen, incelememizin yazma eserler üzerine yapılacak bu tip çalışmalara, araştırmalara bir başlangıç olmasından başka hiç değeri ve iddiası da mevcut değildir. Çalışmalarında büyük yardım ve ilgilerini gördüğüm; Sayın hocam Müjgan Cunbur'a, Sayın A. Süheyl Ünver'e, Sayın E. Hakkı Ayverdi'ye, Kütüphanecilik Kürsüsü'nün Sayın öğretim görevlilerinden Osman Ersoy ve Berin Yurdadoğ'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde geçen çalışmalarım süresince kendilerinden her türlü kolaylığı gördüğüm müze ve kütüphane yöneticilerine bu vesile ile teşekkürlerimi iletirim. “Fatih Devri Kitap Tezhibleri ve Ciltleri”

üzerindeki çalışma isteğimiz, yardımlarını gördüğümüz zevatın desteği ile tahakkuk yoluna girdi... Çalışmamız, Türk Kütüphaneciliğinde naçiz bir hizmet görürse, gayesine ulaşmış olacaktır" (Binark, Şubat 1964, ss. 111-114).

Belge 1. Emily Dean Birincilik Ödülü yazısı.

Mehmet İsmet Binark'ın yukarıda önsözünü aktardığım bu ilk çalışmasından son çalışmasına değin, eserlerinde Türk-İslam kültür ve medeniyetinin zengin birikimini göstermek, temel gayesi olmuştur denebilir. Kütüphaneci ve arşivci olarak, Türk tarihi ve kültürü hem mesleki bir pratik olarak sahası olmuş hem de zihin dünyasını çerçevelemiştir. Bu şekilde ilişkilene çalışkanlığını sürekli beslemiş ve vefatına dek üretimlerinin temel zeminini oluşturmuş, ufuk çizgisini belirlemiştir.

Kütüphanecilik ve arşivcilik çalışmaları literatürüne katkıları arasında günümüzde baskıları tükenmiş *Eski Kitapçılık Sanatlarımız* (1975), *Arşiv ve Arşivcilik Bilgileri* (1980) gibi temel başucu kitaplarını, Türk Kütüphaneciler Derneği Basım ve Yayıncılığımızın 250. Yılı Bilimsel Toplantısı (10-11 Aralık 1979) Bildiriler Kitabında yer alan "Matbaanın Türkiye'ye Geç Girişinin Sebepleri" (ss. 139-175), ve "Türk Matbaacılığının Tarihçesi: Uygurlarda Matbaa" (ss. 47-68), VIII. Türk Tarih Kongresi II. cilt'de yayımlanan "Türkiye'ye Matbaanın Geç Girişinin İctimai ve Ruhi Sebepleri" (1981, ss. 1299-1319) adlı makaleleri sayabiliriz. Türkiye'de arşivciliğin ayrı bir bilim dalı haline gelmesinde ve devlet arşivlerinin disipline edilmesinde önemli rolü olan babamın, *Arşiv ve Arşivcilik Bilgileri* adlı eserinde belirttiği üzere, "Bir devletin geçmişi, bugünü ve geleceği göz önüne alınırsa, istikbalde ancak arşivi ile vardır demek yanlış olmaz. Zira devletin her türlü fonksiyonu bir arşiv konusudur" (1980, s. viii). 1976 yılında kurulan Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığını müteakip, "Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı'nın kurulmasıyla, bu dönemde teşekkül eden devlet evrakının gelecekte ne olacağı, nasıl muhafaza edileceği ve değerlendirileceği, bir kelime ile kaderinin ne olacağı konusunda duyulan endişeler de giderilmiştir." (1980, s. ix) demektedir.

Ardından şu şekilde devam eder: “Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerine ait arşiv malzemelerinin tespiti, arşivcilik çalışmalarının ilmi metod ve tekniklerle sürdürülmesi ve bu dönemlere ait arşiv malzemelerinin değerlendirilmesi bakımından büyük önem arz eden bu konu hukuki yönden Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun Tasarısı ile, idari ve teknik hizmetlerin yerine getirilmesi yönünden de, Devlet Arşiv Sitesi inşaatına başlanması suretiyle titizlikle ele alınmış bulunmaktadır” (1980, s. x).

Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi bünyesinde 1972-1973 eğitim-öğretim döneminde açılan Kütüphanecilik Bölümü’nde konuk öğretim üyesi olarak çalıştığımı ve bugün akademik ve mesleki alanda yetkin isimlerin yetişmesinde katkısının olduğunu da belirtmeliyim (Görsel 2). Ayrıca Ankara ve Gazi Üniversitelerinde de disiplini ile ilgili dersler verdi. Alanındaki eğitim çalışmalarına verdiği desteğin, ayırdığı zamanın kütüphanecilik ve arşivcilik çalışmalarına verdiği önemi gösterdiğini düşünüyorum. İlkokulda karlı bir kış günü ders vermek için Hacettepe Üniversitesi’nin Beytepe kampüsüne gittiğini bu bağlamda hâlâ hatırlarım. H.Ü. SİBF bünyesinde eğitime başlayan Kütüphanecilik kürsüsünde 1979-1980 Bahar eğitim-öğretim döneminde lisans seviyesinde 4.sınıf düzeyinde nazari ve seçmeli arşiv dersinin yer aldığını *Arşiv ve Arşivcilik Bilgileri* adlı eserinde (1980, s. vii) belirtir. Devlet ve vakıf arşivlerinde bilimsel yöntem ve teknikleri izleyerek çalışmalarda bulunacak arşiv personelinin yetişmesi, düzenli hizmet içi eğitimi babamın önem verdiği bir konu olmuştur (Görsel 3). Bu nedendir ki 1979 yılında “Arşiv ve Arşivcilik Bibliyografyası (Türkçe ve Yabancı Dillerde Yayınlanmış Kaynaklar 1926-1976)” adlı makaleyi yazmış, *Arşiv ve Arşivcilik Bilgileri* adlı eseri kaleme almış bulunmaktadır. Çalışmalarını 1972, 1977 yılları arasında Londra British Library, Londra Üniversitesi School of Oriental and African Studies, Public Record Office, Finlandiya’da Fin Mili Arşivi’nde, Fransa’da Fransız Milli Arşivi’nde yaptığı saha çalışmaları ve taramalarıyla zenginleştirmiş, lisans eğitimini bu şekilde uluslararası arşivleri gözlemleyerek, uluslararası literatürü inceleyerek geliştirmiştir. 1992 yılında 6-11 Eylül tarihleri arasında Montreal-Kanada’da da düzenlenen XII. Uluslararası Arşiv Kongresi’ne katılarak, Devlet Arşivleri’nin çalışmalarını sunmuştur (Görsel 4 ve 5). 1983-1986 yılları arasında Bakanlar Kurulu kararı ile İslam Konferansı Teşkilatı İslam Tarih, Sanat ve Kültürü Araştırma Merkezi’nde (IRCICA) Türkiye’yi temsilen uzman araştırmacı olarak görev yapmıştır.

Görsel 2. Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsünde Yıldız Anfi önünde Kütüphanecilik Bölümü öğrencileriyle.

Görsel 3. 3.Kurumlararası Arşiv Hizmetleri Semineri.

Görsel 4. 6-1. Eylül 1992 tarihinde Montreal’de düzenlen XII. Uluslararası Arşiv Kongresi’nde Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri yayınları ile.

Görsel 5. 6-1. Eylül 1992 tarihinde Montreal’de düzenlenen XII. Uluslararası Arşiv Kongresi’nde.

Yazımın başında da bahsettiğim üzere, çalışmanın nefes almak gibi kişilik ve karakterine içkin bir özellik olduğu Mehmet İsmet Binark yaşamı boyunca çok sayıda bibliyografya üretmiştir. Bülent Ağaoğlu’nun hazırladığı *Mütefferika Dergisi’nde* yayınlanan “İsmet Binark Bibliyografyası” (1995, ss. 151-162), öğrencisi ve meslektaşı Arif Aşçı tarafından hazırlanan “Biyografisi ve Bibliyografyası ile İsmet Binark” (2015, ss. 11-32) yayınlanmış, Arif Aşçı ve Erol Çelik tarafından “Kütüphaneci/ Arşivist ve Araştırmacı Yazar İsmet Binark’ın Bibliyografyası” (2019) adlı hazırlanmış ancak yayınlanmamış çalışmalar onun hakkında hazırlanan detaylı biyografi ve bibliyografya çalışmalarıdır. Bu çalışmalar üretkenliğini ve çalışkanlığını somut olarak göstermektedir. Kamu görevlisi olarak bir yandan idari işleri ve sorumlulukları yürütmesi bir yandan da bilimsel üretimlerine ara vermemesi onu klasik bürokrat örneğinden ayırmaktadır kanımca. Hep çalışırken, not alırken, yazarken gördüğüm “nefes alır gibi çalışan” babamın yaşamımda verdiği her türlü desteğe yürekten teşekkür ederim. Onun engin iş tecrübesi, belgeleri tasnif etmesi ve kayıtlaması, iş titizliği her zaman işlerimi/yaşamımı kolaylaştırdı ve yol gösterdi. Kitap sevgisi ve kitapları her zaman beni besledi, yeni sorulara yönlendirdi, ufkumu açtı. Zengin ve yetkin Türkçesi, dil sevgisi kazandırdı, dillere yönelik ilgime ve öğrenme motivasyonuma yol açtı. Kardeşim Kutlu Binark ta babamın nefes alır gibi çalışma sevgisinden hep beslendi, iş titizliğini ve disiplinini kazandı.

1967 yılında Milli Kütüphane’de kamu görevlisi olarak başlayan mesleki kariyeri Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı’nda devam etti. 13 Temmuz 1987 yılından Devlet Arşivleri Genel Müdür Yardımcısı, 13 Şubat 1992’den 1998 yılına değin de Devlet Arşivleri Genel Müdürü olarak kamu hizmeti görevinde bulundu. Cumhuriyet ve Osmanlı Arşivlerinin, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü (DAGM) çatısı altında birleştirilmesi, Osmanlı Arşivlerinin bilgisayar destekli tasnifi, arşiv belgelerinin restorasyonu ve arşiv derlemelerinin, çok sayıda bibliyografya çalışmalarının yapılması, Osmanlı fermanlarının, mühimme ve Tapu Tahrir Defterlerinin tıpkıbasımları ve transkripsiyonlu metinleri, Osmanlı Arşivi kataloglarının basımı yöneticiliği döneminde gerçekleşti.

Bulgaristan’a 1930’lu yıllarda satılan Osmanlı Arşivi belgelerinin örneklerinin de DAGM’ne geri kazandırılması onun zamanında yapılan önemli bir hizmettir. *Bulgaristan’a Satılan Evrak ve Cumhuriyet Dönemi Arşiv Çalışmaları* (1993), *Bulgaristan’daki Osmanlı*

Evrakı (1994), Nizamettin Oğuz ve İshak Keskin tarafından derlenen *Arşiv Emektaşlarına Armağan* kitabında yer alan "Bulgaristan'a Satılan Arşiv Belgeleri" (2013, ss.77-88) adlı eserler bu husus üzerinedir. Devlet Arşivleri Genel Müdürü olarak verdiği hizmet döneminde, Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Yönetmelik hazırlanmış ve 16.05.1988 tarihli *Resmi Gazete*'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. 89/14269 sayılı Devlet Arşivleri'nde İlmi Araştırma ve İnceleme Yapmak, Örnek Almak İsteyen Yerli ve Yabancı Hakiki ve Hükmi Şahısların Tâbi Olacakları Esaslar Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararı düzenlenerek, 18.09.1989 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Devletin belgelerinin ve arşivlerinin kamusal kullanımını konusunda mesleki ilkelerin, pratiklerin, meslek içi eğitimlerin ve hukuki düzenlemelerin yaşama geçirilmesinin yanı sıra Ankara'da Devlet Arşivi Sitesi'nin 29 Ekim 1988 tarihinde açılışını gerçekleştirmiş ve yeni hizmet binasında kıymetli meslektaşlarıyla birlikte çalışmalarına devam etmiştir. Genel Müdür olarak meslektaşlarına/ mesai arkadaşlarına yaptığı hitaplarda sürekli olarak arşivlerin kültür politikası olarak yeri ve önemini vurgularken, kolektif bir bilinç ve dinamizmle ekip olarak ahenk içinde çalışmanın gereğinin altını çizmiştir (Belge 2a,b,c ve d).

Değerli Mesai Arkadaşlarım,

Bilindiği üzere, her millet bir tarihi mirasın sahibidir. Bu tarihi mirasın çok önemli bir bölümünü arşivler, kütüphaneler ve eski eserler gibi maddi ve manevi kültür varlıkları teşkil ederler. Millet olabilmek ve kalabilmekte bu kültür varlıklarının büyük yeri ve rolü vardır.

Bir milletin büyüklüğü, bugün, politik sınırlarıyla birlikte ve onun da üstünde, kültür varlıkları, kültür zenginlikleri, ~~varlıkları~~ ile ölçülmektedir.

Bir milletin milli kültürü, o milletin milli şahsiyeti olarak kabul edilmektedir.

Günümüzde dünya ülkeleri, artı konusuna büyük önem ve değer vermekte, politik, ekonomik, idarî, kültürel ve bütün millî meselelerinin çözüme kavuşturulmasında, günümüz ve gelecek için alınacak kararlar da, artılerinin yararlanacak en güvenilir kaynak olduğunu bilmekte, dolayısıyla bu konulardaki meselelerini artıcılığına ilanı göms ve disiplini içerisinde ele almakta; artılerin devlet varlığının ve idaresinin hâfızası ve devamı olduğunu inanmaktadır.

Konunun, ülkemiz için de aynı önem ve değeri taşıdığına şüphe yoktur.

Artıler, devletin ve fertlerin haklarını ve milletlerarası münasebetleri

Arşiv hizmetleri, arşivcilik
metot ve tekniklerini bilen,
bu konuda eğitimi görmüş
personel eliyle yürütülürse
başarılı sonuçlar verir.
Çeşitli ülkeler arşivi yetis-
tirilmesini konusunda yollar
önce eğitmişlerdir.

Devlet arşiv hizmetleri-
ni üstün bir seviyeye çıkar-
mak, bu hizmetlere verim-
lilik kazandırmak hedefi-
mizdir. Bu da, hepimizin
tam bir beraberlik, saygı ve
sorumluluk duygusu
içerisinde çalışmamızla, ve
zamana en iyi şekilde
tasarruf etmemizle mümkün
olabilir.

Belge 2. a, b ve c: Mehmet İsmet Binark'ın DAGM personeline hitaben yazdığı yayınlanmamış konuşmadan (el yazısıyla).

Arif Aşçı'nın tespitiyle "Üniversite eğitimi ile profesyonel bir başlangıç yaptığı kütüphanecilik mesleğinde kazandığı tecrübelerini, milli bir dâvâ olarak gördüğü arşivcilik, arşivler ve devlet arşivleri sahasında öncülüğünü yaptığı hizmetleriyle ve eserleriyle zirveye taşımıştır." (2015, s. 31). Mesleğinin ve üretimlerinin en verimli ve yetkin döneminde iken, dönemin siyasi iradesinin haksız tutumu nedeniyle, görevinden ayrılmak zorunda bırakılmıştır. Verdiği hukuki mücadeleyi kazanarak mesleğine geri dönmüş, 05.08.1997 tarihinde Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nden B.02.0.ARV-310-05190 sayılı dilekçesi ile kendi isteği ile

Genel Müdür olarak emekli olmuştur. Dilekçesinde, “Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü personeline, 5.8.1997 günü saat 18.00 itibarıyla Genel Müdürlük görevinden ayrılmış bulunmaktayım. Görev sürem içinde siz değerli mesai arkadaşlarımla gayretleriyle Yüce Türk Milletine faydalı hizmetler yapıldığına inanıyorum. Devletine, milletine namus ve şerefiyle liyakatle hizmet etmiş insanların bahtiyarlığı içerisinde sizlere Allaha ısmarlardık derken gayret ve başarılarınızın devamını diliyorum” yazmaktadır. Liyakat yoksunu bir atamanın babamın mesleki kariyerindeki yarattığı olumsuz etki bir kenara bırakılacak olursa, asıl etkisinin tüm zihnini ve gönlünü adadığı devlet arşivlerinin disipline edilmesi ülküsünden ayrılığın dünyasında yarattığı kırılganlık olduğunu burada özellikle belirtmeliyim. *Arşiv ve Arşivcilik Bilgileri* adlı çalışması hakkında *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*’nde değerlendirme yazan Atillâ Çetin’in sözleriyle, babam; “Arşivlerimizin önemini yeterince bilinmediği ve değerlendirilmediği bir zamanda, karşılaşılan bütün güçlüklerle ve imkansızlıklara rağmen, İsmet Binark gibi bir ideal ve ülkü ile arşivcilik mesleğine hizmet etmeğe çalışanların varlığı ve ortaya koydukları değerli eserlerdir ki, Türk arşivciliğinin geleceğine güvenle bakmamıza, bir takım zorlukların aşılabacağına, yarınların aydınlık olacağına inanmamıza ve bu açıdan teselli bularak, gönüllerimizin biraz ferahlık duymasına vesile olmaktadır” (1980, s.265). Babamın, DAGM’nde verdiği tüm hizmetleri yürekten severek yaptığını, Türkiye Cumhuriyeti arşivlerinin yasal mevzuatlarının ve fiziki koşullarının iyileştirilmesi ve düzenli olarak geliştirilmesi konusunda sorumlu, arşivlerin birincil kaynak olarak kamuyu bilgilendirmedeki rolü konusunda bilinçli, arşivci yetiştirilmesinin öncelikli derdi olduğunu bu noktada tekrar belirtmeliyim. Çetin de yazısının sonunu “Sa’yiniz meşkûr olsun” diyerek bitirir.

Görsel 6. İsmet Binark Kazan Devlet Arşivi (Tataristan) ziyaretinde Ağustos 1995.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü’nün davetlisi olarak seminer ve konferans için Bölüme gittiğim zaman Bölüm Başkanı Prof. Dr. İsmail Çoşkun’un “Doğumun 95.Yıldönümü Münasebetiyle Ziya Gökalp Bibliyografyası” adlı 1971 yılında Nejat Sefercioğlu ile birlikte ortak hazırladığı çalışmasının bugüne dek güncellenemediğini, üstüne yeni bir taş konmadığını sürekli belirtmesi beni hayrete düşürmüştü. *Ziya Gökalp Bibliyografyası* gibi, Dr. Müjgan Cunbur ve Nejat Sefercioğlu ile ortak hazırladığı *Selçuklu Tarihi, Alparşan ve Malazgirt Bibliyografyası (Malazgirt Zaferinin 900. Yıldönümü Münasebetiyle Hazırlanmış Tarihi Bir Bibliyografya Denemesi)* (1971); *Farabi Bibliyografyası* (1973) (ortak); *Mevlana Bibliyografyası I-II* (1973, 1974) (ortak) diğer önemli bibliyografya çalışmaları arasında anılmalıdır.

Emekliğini müteakip özel alanında, dost kapısında gönül dünyasını derinleştiren çalışmalarına devam etmiş, *Ekrem Hakkı Ayverdi Bibliyografyası* (1999); *Samiha Ayverdi Bibliyografyası* (1999); *Samiha Ayverdi'nin Mektupları* (2002); *Dost Kapısı-Ezel ve Ebed Arasında: Ken'an (Rıfai) Büyükaksoy* (2005); *Bir İhlas Abidesi İlhan Ayverdi (Doğumunun 80.Yılı Münasebetiyle)* (2006); *Gönül Dünyamızı Aydınlatanlar* (2012); *İlhan Ayverdi Hatıra Kitabı* (2018) kitaplarını hazırlamıştır. Akademik çalışmalarına ise TBMM tarafından özel olarak sipariş verilen Ermeni sorunu konulu arşiv belgeleri tespiti çalışması (2001); *Meclis-i Mebusan/ Türkiye Büyük Millet Meclisi/ Milli Egemenlik ve Anayasa ve Anayasa Hukuku Bibliyografyası* (2002); *Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanları ve Meclis Konuşmaları* (2002); *Türk Parlamento Tarihi: TBMM VI Dönem* (3 Nisan 1939-15 Ocak 1943) (1.Cilt) (2004); *Türk Parlamento Tarihi: TBMM VII. Dönem* (8 Mart 1943-5 Ağustos 1946) (2. Cilt) (2009); *Türk Parlamento Tarihi: TBMM X. Dönem* (14 Mayıs 1954-1 Kasım 1957) (4.Cilt) (2010) ile devam etmiştir. Meslektaşları İshak Keskin, Ş. Nihal Somer ve Nizamettin Oğuz tarafından hazırlanan *İsmet Binark Armağanı 2015* yılında Türk Edebiyatı Vakfı tarafından yayınlanmıştır. Bu armağan çalışmanın, farklı disiplinlerden katkılar ile oldukça zengin olduğunu ve yaşarken babama verilen saygıyı ve sevgiyi gösterdiğini belirtmeliyim. Armağan çalışmaların kişi hayatta iken takdim edilmesinin özellikle o kişinin onurlandırılması ve kadirşinaslık açısından önemli olduğu kanısındayım. *İsmet Binark Armağanı* çalışmasını hazırlayan İshak Keskin, Nihal Somer ve Nizamettin Oğuz'a, emeği geçen, yazıları ile derlemeyi zenginleştiren, özellikle nitelikli ve titiz biyografi ve bibliyografya çalışmasını hazırlayan Arif Aşçı'ya, Binark ailesi olarak teşekkürü borç biliriz. Bu vesile ile bu anma yazısını kaleme alma daveti için, Türk Kütüphaneciler Derneği'nin yayın organı, *Türk Kütüphaneciliği* Dergisi Editörler Kurulu nezdinde, Sorumlu Yazı İşleri Eski Müdürü M. Tayfun Gülle'ye teşekkür ederim.

Ken'an Rıfai'in "Ademin ademliği irfan iledir can iledir. Sanma ki şöhret iledir, servet ü saman iledir" (1974, s. 45) sözüyle merhum babam Mehmet İsmet Binark'ı saygıyla, sevgiyle, rahmetle yâd ederim. *Dost Kapısı*'nda (2005, s. 19) "Sözbaşı" nda kendi kalemıyla "Dünya hayatı bir yolculuktur. Bu yolculukta maddeye, nefse sığınmak iştihâkiyle her geriye dönüş, ruhu terketme, beden kafesine sığınma, varlık sebebinden uzaklaşma ve dolayısıyla ebedi hayatı kaybetmektir" demektedir. Merhum babam nefes alır gibi çalıştı, gönlünü okumaya yazmaya adadı, şimdi başka bir yolculukta. 23.09.2019 tarihinde Ankara'da yazdığı Fakirin Duâsındaki "Bizlere doğru sözlü bir dil ve kalb-i selim bahşet" niyazının kabulü temennisiyile.

Kaynakça

- Ağaoğlu, B. (1995). İsmet Binark Bibliyografyası, *Mütefferika*, 6, 151-162.
- Aşçı, A. (2015). Biyografisi ve bibliyografyası ile İsmet Binark. Keskin, İ., Somer, Ş. N. ve Oğuz, N. (Der.). *İsmet Binark Armağanı* içinde (ss. 11-32). İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı.
- Binark, İ. (1964). *Fatih devri kitap tezhibleri ve ciltleri*. (Yayımlanmamış mezuniyet tezi). Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi.
- Binark, İ. (1975). *Eski kitapçılık sanatlarımız*. Ankara: Kazan Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yayınları.
- Binark, M. (1979). *Arşiv ve arşivcilik bibliyografyası (Türkçe ve Yabancı Dillerde Yayınlanmış Kaynaklar 1926-1976)*. Ankara: T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı Yayını.

- Binark, İ. (1980). *Arşiv ve arşivcilik bilgileri*. Ankara: T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı Yayın No: 3.
- Binark, İ. (2005). *Dost kapısı*. İstanbul: Cenân Eğitim, Kültür ve Sağlık Vakfı Neşriyatı.
- Binark, İ. ve Sefercioğlu, N. (1971). *Doğumun 95.yıldönümü münasebetiyle Ziya Gökalp Bibliyografyası*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Çetin, A. (1980). Arşiv ve arşivcilik bilgileri. [Tanıtım]. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 29(4), 260-265.
- Rıfai, K. (1974). *İlahiyat-ı Kenan*. İstanbul: Baha Matbaası.

Mektup

Letter

İ. Aydın Yüksel*

Öz

Kadim dostum İsmet Binark'ın vefatı nedeniyle kaleme aldığım anı yazısıdır. Ruhu şad olsun.

Anahtar Sözcükler: *İsmet Binark; Türk arşivciliği; Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.*

Abstract

This is a memoir I wrote for my old friend İsmet Binark because of passed away. He rest in peace.

Keywords: *İsmet Binark; Turkish archiving; General Directorate of State Archives.*

Kadim Dostum,

Bana hep böyle hitâbederdin. Seni "hakikî dosta" ulaştırmada bir nebzecek vesîle - aslında benim nasibim- olduğu içindi. Esasında senin "vefa" duygundu bu. Bunun için şükrediyorum.

Bak, 02.07.2021'de defterime ne yazmışım:

" Bugün 65 yıllık arkadaşım toprağa verildi... Ankara'da... Gidemedim... Fakat oğlum Emir benim nâmıma cenâzesinde bulundu... İSMET BİNARK... Liseden beri arkadaşlık... Hak rahmet eylesin ve varsa taksirâtını affetsin."

İşte, senin Hakk'a yürüdüğün o zaman böyle yazmışım senin için... Bu kadarlık... Kendi kendimi itâb ediyorum şimdi. 1956-57'denberi tanışılan, senin türlü hallerini görmüş, sırlarını paylaşmış, dostun olmuş bir arkadaş için bu kadar mı yazılır!.. Şimdi düşündükçe hayıflanıyorsam da o zaman ya bir çağlayan gibi akmalıydım veyahut da böyle sus-pus olmalıydım. Hani su dolu bir şişeyi birden boca ederseniz ya, bir anda boşalmaz, çünkü o kadar doludur ki, şişenin boğazında sular birbirleriyle mücadele halindedir, neredeyse önce damla damla akar. Herhalde o zaman ben de öyle tıka kaldım.

Evet eski dost... Şimdi seninle arkadaş olduğumuz o günler gözümün önüne geliyor. Fakat en çok da sana müteşekkir olduğum bir şey var, onu söylemeliyim. Zira beni, yanlış bazı hareketlerde men edişin ve hattâ bana bu yüzden kızıp bağırıp çağırmandır. İşte asıl dostluk buydu. Seni şimdi o hareket ve davranışın için minnetle anıyorum kardeşim.

* Emekli Yüksek Mimar. E-posta: iayukselsem@gmail.com
Master Architect, retired. E-mail: iayukselsem@gmail.com

Zaman zaman sana yük olduğumu da hatırlıyorum. Ama, sana bir söz nakledeyim. Bir hakîm: "Dost kimdir?." diyor ve yine kendisi cevap veriyor: "Dost, sen kusur işlediğin zaman senin için tövbe edendir." diyor. Müstesnâ bir dostluk ölçüsü değil mi? Bense, -mübâlâğa etmiyorsam şâyet- senin böyle bir dost olduğuna şâhidim kardeşim.

Şöyle bir hatırlarsak, zihnimi kurcalıyorum, gençliğimizi, Gâzî Lisesi'ndeki günlerimizi...En çok da Arif Nihat Asya'nın Edebiyat derslerini, Enver Behnan Şapolyo'nun Târih derslerini, diğer bazı hocalarımız, çeşitli arkadaşlarımızı...vs... Zaman zaman eğlenceli, şen ve bazan da komik...

Ama biz, bunların ötesinde iç dünyâmıza dönüp seninle konuşurduk değil mi?.. Hem de çok... Her şeyden...Ben o sıralarda -seni sonradan tanıştıracığım- Sâmiha Anne (Ayverdi) 'nin kitapları ile işbâ hâlindeydim. Sana onlardan nakledirdim...O sırada okuduklarımın veya naklettiklerimin senin üzerindeki tesirinin pek farkında değildim, ama ben sana, sâdece kendi iç âlemimi naklediyor olduğumu zannediyor ve boşalıyordum.

Buna rağmen bizler de her genç gibi biraz deli-fişektik gâlibâ, ama çok değil... Zira mayamızda çok şükür Hak ve Hakikat yolculuğuna istidâdımız vardı sanırım. İman mes'eleleri, millet, devlet, kültür, memleket mes'eleleri bizleri fazlasıyla meşgul ediyordu. Zîra bizi birbirimize yakınlaştıran da bir parça bu hakikat yolculuğuna teşne oluşumuzdu. Ve sonunda Murâd-ı İlâhî böyle tecellî etti.

Sonra Lise'den mezuniyetimiz. Senin önce -yanlış hatırlamıyorsam- bir sene kadar Tıbbiye'ye gidişin ve fakat sonra Dil ve Târih Fakültesini'nin Kütüphanecilik bölümünü tercih edişin. Benim de İstanbul'a Güzel Sanatlar Akademisi'ne gidişim, Ankara'dan ayrılışım.

Ama bu ayrılık fizikî olmuştu. Zîra bağımız kopmadı, hep devam etti. Başka hiçbir arkadaşımınla değil, sâdece seninle bu bağ devam etti. evet, ilişkimiz kopmadı, devam etti çok şükür. Bu arada büyük bir lütuf ve tâlihle senin "Dost Kapısı" diye tesmiye ettiğin kapıya erişmen. Böylece, zaten sen 7 Temmuz mevlidlerine gelirdin ve benim Fâtih'teki bekâr odamda misafir olurdu.. Daha sonra ise -tesâdüf mü diyelim, fakat sen tesâdüfe inanmazsın, bilirim- yine Askerde de beraberdik. Tuzla Piyade Okulu'nda...Çok şükür, hem de daha yakın ve daha kuvvetli olarak... Evet, zaman böyle veya öyle geçti. İş ve mesleklerimiz farklılaştı, ama, muhabbetimiz değişmedi seninle.

Senin Milli Kütüphâne'de ve daha sonra da Devlet Arşivler Gn. Müdürü olmandan dolayı iftihar ettiğimi bilmem hiç söyledim mi?. Bu hizmet kapısında vazifeni sen, el Hak yerine hakkıyla getirdin, demeliyim. O zaman demediysem şimdi söylüyorum, aziz dostum. Oradaki hizmetin, bilhassa Bulgaristan'dan Arşiv Belgelerini geri alışı, şükür mücib ve senâya lâyük bir azîm iştir. Yayınladığın kitap -ki, onlara bir nevî ilim tesbiti demek de revâdır- bibliyoğrafyalarının ilim adamlarına ne denli yol gösterdiğini sen de takdir edersin. Bu cümleden olarak "Mühimme Defteri" lerinden bana her nüshadan ihmal etmeden yollayışın. O zaman onlardan ne kadar faydalanmıştım ve şimdi hâlâ faydalanıyorum. Ayrıca diğer konularda çıkan her kitabından bana yollayışın ve son derece sevgi ve muhabbet dolu ithaf yazısını unutmazdın. Hattâ, te'lif ettiğin "Dost kapısı" nam isimli eserde: "...Bu yürekten teşekkür 'Dost kapısı' na gelmemize vâsita olan rehberim ve kadim dostum Muhterem Aydın Yüksel'edir. Yolu, 'Dost Kapısı'nın feyiz ve

bereketi ile her dâim aydınlık olsun..." ifâdelerinin şükrünü nasıl öderim. Bu yazının benim için öbür dünyada bir mürur tezkeresi niteliğinde olduğunun acaba farkında mısın?

Hele, "*Şükran ve vefa borcumuz ise bu kapıda, vatan ve Türklük sevgimizi pekiştiren, bize millî târih şuûru aşıl原因; millî ve mânevî değer ve güzelliklerle şahsiyetimizi şekillendiren ve mânâmızı yoğuran; devlet, millet ve 'Dost Kapısı' yolunda kabiliyetimiz ve nasibimiz ölçüsünde hayırlı hizmetlere vâsita olabilmişsek, bütün bunları ve her şeyimizi kendisine borçlu olduğumuz; gönlümüze nakşettiğimiz muhabbet ve bağlılığımızı hiç kimsenin söküp alamıyacağı, kendisine 'Anne' diye sığındığımız seçilmişlerden bir seçilmiş olan Sâmîha Ayverdi'yedir. Allâh'ın sonsuz rahmeti üzerine olsun.*" ifâdeleri önünde saygı ile eğilmekten ve "âmin" demekten başka yapacak bir şey kalmamaktadır.

Bu arada ikimiz de evlendik, çoluk çocuğa karıştık. Sen bir ara üç sene kadar İstanbul'da İrcica'da bulunduğun sırada eşlerimiz ve çocuklarımız da tanıştılar ve bir araya geldiler ve böylece çok zaman beraber olduk. Hattâ, pek zarif Nâile Hanım kardeşimizin elinden, kökü tâ Orta Asya'ya kadar uzanan kadîm lezzetleri tatmak bile nasib oldu.

Sevgili İsmet... Seninle en son sanırım 2019 veya 2020 yazında buluştuk. Ortaköy'de bir balık lokantasında. Sonra sâhilde bir bankta uzun uzadıya sohbet ettik. Sonra ben seni Ulus Mahallesi'nde oturan oğlunun evine bırakmıştım. Evet en son görüşmemiz rû-be-rû böyle oldu ve ne iyi oldu.

Bütün bunlar için asıl, sana ben teşekkür ederim aziz ve kadim dostum.

Burada, senin verdiğin eserlerden, araştırma kitaplarından, makâlelerinden ve diğer yazılarından ve tebliğlerinden, hocalığından ve diğer sana tevdi edilen dünyevî taltiflerden, verilen fahrî doktoralardan bahsedecek değilim. Zira bunlar, istendiği zaman bugünün dünyâsında yenice "nev-zuhur" ortaya çıkan "internet ortamında" görülebilir. Bunlar senin için yine şükrü mûcib şeylerdir.

Ve diyorum ki bütün bu hizmetler "Rahmete vesîledir"...Ama bunu zâten sen de biliyorsun.

Yeri gelmişken bana en son 2021 başlarında gönderdiğin ve olağanüstü güzel karakteristik el yazınla (zîra biliyoruz ki daktilo veya bilgisayar kullanmazsın) yazdığın bir takım makâlelerini hâtıra olarak bana "Aydıncığım!..Bizden geriye kalan hoş sadâ olsun... selâmlar, sevgiler." diyerek gönderdiğini zikretmeliyim. Muhakkak arşivinde kopyaları olan bu son yazıların -izinle- serlevhalarını ve târihlerini vermek istiyorum:

1. *İnsanlıktan Maksat*, 23 Kasım 2020,
2. *Aslına Dönüş*, 2 Aralık 2020,
3. *Ulular Kâfilelerinden bir Seçilmiş: Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî* (747.Şeb-i Arus Minâsebeti ile) 17 Aralık 2020,
4. *Ankara'nın Mânevi Mimârı Hacı Bayram Velî*, 24 Aralık 2020,
5. *Rahmet kapısı*, 6 Ocak 2021.

Bu yazıların, ilk dördü 2020 yılının son haftalarında ve en sonuncusu ise 2021 târihini taşıyor. Yâni vefatından yedi ay öncesinin.

Şüpheden vâreste olarak ümid ediyorum ki, yaşadığın ve hem-hâl olarak götürdüğün bu mânevî dünyâ sana orada da yoldaş olmuştur kardeşim.

Zirâ "*Kişi yaşadığı hal üzere ölür ve öldüğü hal üzere haşrolur*" kavî-i necîbini Hak Resul beyân buyurmuş...

Ben de senin, bu müjdenin feyiz ve bereketi ile yaşadığına ve emânetini götürdüğüne eminim.

Sonsuz rahmet dileklerle KADÎM DOSTUM.

29.11.2021

İsmet Binark'ın Anısına

In Memoriam: İsmet Binark

Yaşar Tonta*

Öz

Bu yazı Temmuz 2021'de aramızdan ayrılan İsmet Binark hakkında kısa bir anma yazısıdır. Binark Cumhuriyet Arşivi Dairesinin kurucu başkanı (1976) ve Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü olarak görev yaptı (1992-1997). Binark aynı zamanda bir eğitimci ve çeşitli konularda (arşivler, Balkan ülkelerindeki Osmanlı dönemine ait arşiv malzemeleriyle ilgili kaynakçalar, hat ve tezhip gibi eski kitapçılık sanatları) çok sayıda yayımlanmış çalışması olan üretken bir araştırmacıydı.

Anahtar Kelimeler

İsmet Binark; Osmanlı Arşivi; Cumhuriyet Arşivi; Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü; arşiv çalışmaları.

Abstract

This is a brief eulogy on İsmet Binark who passed away in July 2021. Binark was the founding director of the Office of the Republican Archives (1976) and had served as the General Director of the State Archives (1992-1997). Binark was also an educator and a prolific scholar who published scores of books and articles on a wide variety of topics (i.e., archival studies, bibliographies of Ottoman archival materials in Balkan countries, and Ottoman book arts such as calligraphy and gilding).

Keywords

İsmet Binark; Ottoman Archives; Republican Archives; General Directorate of the State Archives; archival studies.

Sevgili Hocamız İsmet Binark'ı 2021 yılının Temmuz ayı başında kaybettik. Kendisini ilk kez yıllar önce Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü son sınıfındayken aldığımız Arşivcilik dersinde tanımıştım. İsmet Hoca ilk derste ders kitabı olarak o zaman yeni yayımlanmış olan *Arşiv ve Arşivcilik Bilgileri* (Binark, 1980) adlı kendi kitabını önermişti. Ama o zaman yöneticisi olduğu Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı tarafından yayımlanan bu kitap parayla satılmıyordu ya da

* Hacettepe Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Ankara, Türkiye. E-posta: yasartonta@gmail.com
Hacettepe University, Department of Information Management, Ankara, Turkey. E-mail:
yasartonta@gmail.com

Geliş Tarihi –Received: 19.12.2021

Kabul Tarihi – Accepted: 21.12.2021

Yayımlanma Tarihi – Published: 30.12.2021

kitapçılarda bulunmuyordu. Hocamız kendi kitabını dersini alan öğrencilere ücretsiz olarak sağlamıştı. O yıllarda ülkemizde kütüphanecilik ve arşivcilik alanında yayımlanmış Türkçe kitap sayısı oldukça sınırlıydı. Bu bakımdan hem arşivcilik alanında yayımlanmış kitabı olan bir hocadan hem de bir yöneticiden ders almaktan etkilendiğimi hatırlıyorum.

Daha sonra İsmet Hocayla yollarımızın çok sık kesiştiğini söyleyemem. Ama kütüphane haftalarında kısa da olsa görüşme, kısaca hâlini, hatırını sorma, kendisine sevgi ve saygılarımızı sunma fırsatı bulabiliyorduk. Belki Devlet Arşivleri Genel Müdürü olarak görev yaptığı yıllarda bir-iki kez de görüşmüşüzdür. Sayın Hocamız için hazırlanan armağan kitabını (Keskin, Somer ve Oğuz, 2015) kendisine takdim etmek için düzenlenen toplantıda kendisiyle son kez yüz yüze görüşmüştük (18 Aralık 2015, Türk Ocakları Genel Merkezi, Ankara). İsmet Hoca, armağan kitabını “Çok değerli talebem ve meslekdaşım[a] . . . sevgilerimle” diye not düşerek büyük bir incelikle benim için imzalamıştı. Bu etkinlikle ilgili belgeler ve fotoğraflar daha sonra bir CD’de toplanmıştı.

İsmet Hoca için bir yazı yazmam istendiğinde ilk aklıma gelen “kişinin takdiri iktidarındadır” cümlesi oldu. Çünkü arşivler ve arşivcilik uzmanlık alanım olmadığı için Hocamızın bu konuda yaptıklarını ve yazdıklarını takdir edebilecek iktidara (bilgiye) sahip değilim. Kendisinin yaşamını adadığı bu konularda hem konunun uzmanı akademisyenler hem de kendisiyle birlikte çalışmış öğrencileri/meslektaşları gerekli değerlendirmeleri yapacaklardır. Bense bu yazıda İsmet Hocanın yazdıklarından ya da kendisi hakkında yazılanlardan yararlanarak İsmet Hoca hakkında birkaç noktaya değineceğim.

Yukarıda anılan armağan kitabında İsmet Binark’a ait toplam 448 çalışma (kitap, makale, vs.) olduğu kaydedilmektedir (Aşçı, 2015, s. 12). Tek başına bu sayı bile İsmet Hocanın ne kadar üretken (velud) bir araştırmacı olduğunun göstergesidir. Ayrıca İsmet Hoca 1972-1982 yılları arasında *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*’nin editörlüğünü yapmış (Gülle, 2012, s. 650), kendisiyle birlikte çalışan eski öğrencilerini ve meslektaşlarını yayın yapmaya teşvik etmiştir. İsmet Hoca ömrünün sonuna kadar üretmeye devam etmiştir. Umarım Arif Aşçı’nın hazırladığı bu kaynakça İsmet Hocanın ölümüne kadar olan çalışmalarını da içerecek şekilde güncellenerek kısa süre içinde yayımlanır.

İsmet Binark arşivlere ve arşivciliğe bütün ömrünü adanmıştır. Bu alanda yazdıkları kadar yaptıklarıyla da arşivcilik tarihimizde unutulmaz izler bırakmıştır. Binark, arşivleri “devletlerin mazisine ışık tutan, geleceğini yönlendirmede çok önemli rol oynayan ve bu yönüyle devlet varlığının teminatı olan vazgeçilmez kuruluşlardan biri” olarak görmektedir (Binark, 1996, s. iii). Genç yaşında önce Başbakanlığa bağlı Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığını kurmakla görevlendirilmiş (1976), bu görevi sırasında hem Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü’nün (DAGM) kurulmasında (1984) (Binark, 2013b, s. 72) hem de Ankara’da Yenimahalle’deki Devlet Arşiv Sitesi’nin açılmasında etkin bir rol oynamıştır. DAGM’nin kurulmasıyla birlikte Osmanlı Arşivi ile Cumhuriyet Arşivi bu çatı altında birleştirilmiş, bir de Dokümantasyon Daire Başkanlığı kurulmuştur (Binark, 1991, s. 10, 12; Aşçı, 1996). Binark 1992 yılında Devlet Arşivleri Genel Müdürü olarak atanmıştır. Daire başkanı ve genel müdür olarak görevli olduğu yıllarda Binark halen yürürlükte olan arşivlerle ilgili çeşitli hukuki ve idari düzenlemelerin yapılmasını sağlamış,

birçok arşivci ve araştırmacı işe alarak onları profesyonel olarak yetiştirmiş ve arşiv belgelerine dayanan çok önemli araştırmaların yayımlanmasına önayak olmuştur. Binark, 1931 yılında Bulgaristan'a okkası üç kuruş on paraya satılan Osmanlı dönemine ait yaklaşık 1,5 milyon arşiv belgesini geri alabilmek için ilgili ülkeyle bir işbirliği protokolü imzalamış, aradan 60 yıldan fazla bir süre geçmesine karşın bu belgelerin üçte birinin mikrofilm kopyalarını çok az bir bedel karşılığında ülkemize yeniden kazandırmıştır (Binark, 2013a).

Bu zamana kadar Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü yapan ilk (ve bildiğimiz kadarıyla tek) “mektepli” genel müdür İsmet Binark'tır (1992-1997). Binark'ın çalışmaları çok “dikkat” çekmiş olmalı ki kendisi pek de şık olmayan bir biçimde görevden alınmıştır. İsmet Hoca bu usulsüz işleme karşı açtığı davayı kazanarak mahkeme kararıyla göreve iade edilmesine karşın (Aşçı, 2015, s. 31), muhtemelen çok kırıldığı için en verimli çağında iken (56 yaşında) emekli olmaya karar vermiştir. İsmet Hoca gibi başarılı yöneticilerin küstürülmesinden en çok gene arşivler ve arşivciler zarar görmektedir. Örneğin, halen Devletin arşivcilikle ilgili kurumlarında üst düzey yönetici ya da daire başkanı pozisyonlarında maalesef neredeyse hiç “mektepli” arşivci kalmamıştır.

İsmet Binark'ın yaşamı boyunca rehberi “hizmet için çalışmak” olmuştur (Binark, 2013a, s. 88). Bu bakımdan gerek uygulamacıların gerekse akademisyenlerin onun hizmetlerini ve akademik mirasını layıkıyla değerlendirmeleri gerektiğini, bunun hem bir ödev hem de hizmet olduğunu düşünüyorum. İsmet Hocamızın anısı önünde saygıyla eğiliyor, ailesine ve yakınlarına başsağlığı ve sabırlar diliyorum.

Kaynakça

- Aşçı, A. (1996). *T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Dokümantasyon Merkezi'nin Bilgi Merkezleri Sistemi İçindeki Yeri ve Önemi*. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Dokümantasyon Daire Başkanlığı. Erişim adresi: <https://www.devletarsivleri.gov.tr/yayinlar/3a7698f2-c213-4777-9820-4f29d79fae1b.pdf>
- Aşçı, A. (2015). Biyografisi ve bibliyografyası ile İsmet Binark. Keskin, İ., Somer, Ş.N. ve Oğuz, N. (yay. haz.). *İsmet Binark Armağanı* içinde (s. 11-32). İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Binark, İ. (1980). *Arşiv ve Arşivcilik Bilgileri*. Ankara: T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı.
- Binark, İ. (1991, 25-26 Eylül). *Türk Arşivlerinin Kısa Tarihçesi, Önem ve Değeri, Arşiv Hizmetlerinin Geliştirilmesi Konusunda Yapılmış Çalışmalar*. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Dairesi Başkanlığı. Erişim adresi: <https://www.devletarsivleri.gov.tr/varliklar/dosyalar/eskisiteden/yayinlar/cumhuriyet-arsivi-yayinlar/T%C3%9CRK%20AR%C5%9E%C4%B0VLER%C4%B0N%C4%B0N%20KISA%20TAR%C4%B0H%C3%87ES%C4%B0%20%C3%96NEM%20VE%20DE%C4%9EER%C4%B0%20AR%C5%9E%C4%B0V%20H%C4%B0ZMETLER%C4%B0N%C4%B0N%20GEL%C4%B0%C5%9ET%C4%B0R%C4%B0LMES%C4%B0%20KONUSUNDA%20YAPILMI%C5%9E%20%C3%87ALI%C5%9EMALAR.pdf>
- Binark, İ. (1996). Önsöz. Aşçı, A. *T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Dokümantasyon Merkezi'nin Bilgi Merkezleri Sistemi İçindeki Yeri ve Önemi* içinde (s. i-iv). Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Dokümantasyon Daire Başkanlığı.

- Binark, İ. (2013a). Bulgaristan'a okka ile satılan arşiv belgeleri. Oğuz, N. ve Keskin, İ. (yay. haz.). *Arşiv Emektarlarına Armağan* içinde (s. 77-88). İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Binark, İ. (2013b). Devlet arşivimiz. Oğuz, N. ve Keskin, İ. (yay. haz.). *Arşiv Emektarlarına Armağan* içinde (s. 67-76). İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Gülle, M.T. (2012). Türk Kütüphaneciliği'nin 60. yılı (editorial). *Türk Kütüphaneciliği*, 26(4), 641-653.